

1 1964

planinski vestnik

Gorski vodniki v Julijskih Alpah

VSEBINA:

NAD RAVENSKO KOČNO	
Tone Skarja	1
MRZLE ZVEZDE	
Miran Marussig	6
LUČKA POKRAJINA Z RADUHO	
.	8
BORIS REŽEK IN ALPINISTIČNA ZGODOVINA	
Janko Blažej	15
MARIJAN PREVEC - GORSKI SAMOTAR	
Stanko Klinar	19
ZAPADNI JULIJCI IN GLOCKNER	
Ciril Praček	24
MEDITACIJE S POTI NA KRN	
Darinka Veselič	29
ČESKA KOČA OB 60 - LETNICI	
Andrej Karničar	30
FONTAINEBLEAU	
France Avčín	31
PD IDRJA	32
PISMO UREDNIŠTVU	33
JERMANOVA VRATA	
R. Badjura	35
MLADI PIŠEJO	37
IZ PLANINSKE LITERATURE	38
RAZGLED PO SVETU	41
NASLOVNA STRAN:	
NA USKOVNICI - Foto F. Premru	
PRILOGA PLANIN. VESTNIKA	
JUTRI - Foto Lado Furlan, Ljubljana	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza - urejuje ga uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto - po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likozarjeva ulica 3, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 600.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 150.- (naročnina za inozemstvo din 800.-) / Tekoči račun revije pri Komunalni banki 600-701-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto.

Prebujenje planinske misli
Odkrivanje alpskega sveta po svetu
in pri nas
Odločilni prispevek domačega vodnika,
nosača, kozarja, lovca in gonjača v
Julijskih Alpah

NJIHOVA RAZGIBANA DOŽIVETJA

Do konca januarja bo izšlo to
delo na 28 tiskovnih polah,
tisk na najboljšem brezlesnem
papirju, vezano v celo platno
in z zaščitnim ovitkom

24 umetniških fotografij
naših Julijcev
70 dokumentarnih slik med
tekstom
naslovna barvna fotografija
Triglava

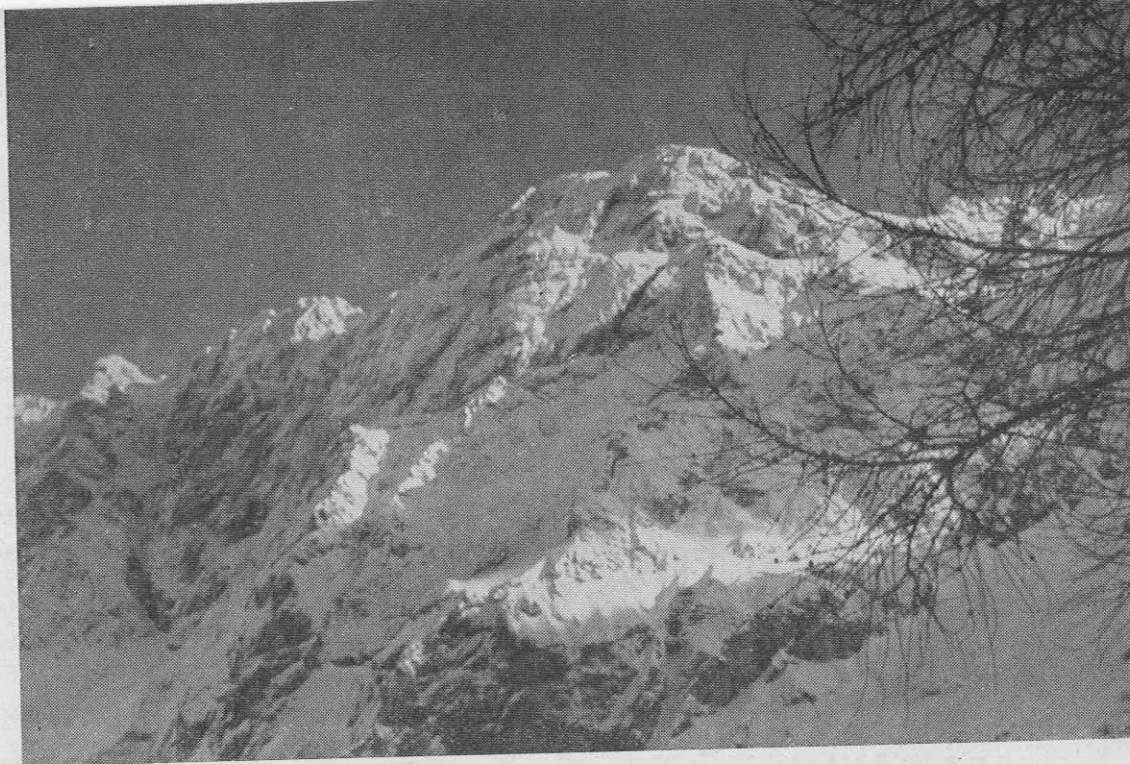
Knjiga stane 1800 din

Naročite jo pri

**Planinski zvezi
Slovenije**

Ljubljana, Likozarjeva 3

Pohitite z naročilom!

Pogled proti Dolgemu hrbtu s poti na Češko kočno

Foto Tone Skarja

Nad Ravensko Kočno

TONE SKARJA

Sivi oblaki so se pričeli trgati, ko sva zasopla obstala.

»Glej,« pravi Edo, »Dolgi hrbet«.

Skozi snežno tančico so se prikazali obrisi dolge, temne stene. Greben je bil zavrt v oblake, še vedno je rahlo snežilo. Bilo je peklensko mraz in stari, poledeneli sneg je pokrivala za ped debela plast novega pršiča. Kdo bi si mislil, da je dostop z Jezerskega na Češko kočno v tem času tako težaven! Nobenega zdrsljaja si nisva smela privoščiti, nekaj metrov niže so se pričeli skoki. Tik pred koncem sva si šele navezala dereze, kot da bi naju bilo sram storiti to že v gozdu, čeprav je bila pot nevarna in zamudna.

Pri koči sva obstala. Severovzhodnik je med tem že opravil delo; megle so izginile za robove, zdelo se je, da ta svet oblakov sploh ne pozna. Kakšen lep dan! Vendar nisva pozabila namena poti. Tja, kjer se v navpičnem, temnem kotu stikata severni steni Dolgega hrbta in Štruce, sta se uperila Edov teleobjektiv in moj veliki daljnogled. Prvič sva te stene gledala od blizu. V mislih sva se že vzpenjala po temni zajedi in belem kuloarju. Kako bo šlo? In če bo sploh šlo? Ničesar še ne veva o tej zamišljeni bodoči smeri, ničesar, razen imena. Pred tremi tedni je izginil v plaz pod Kokrskim sedlom najin prijatelj Saš. Njemu v spomin sva namenila to smer. Če bo šla...

Obrneva se. Nič kaj prijetno koračnico nama ne pojejo pršni plazovi s Koroške Babe.

Po lesenih stenah plešejo temne sence. Dim nama sili v pljuča in oči, kašljava in se solziva. Na eni strani naju greje, drugo plat pa mrazi nočni zrak, ki prodira skozi špranje v prostor.

»Takega razkošja pa še ne!«, meni prijatelj.

Štularjeva planina je res gostoljubna. Namesto da bivakirava v kakem hlevu, si na ognjišču kuhava juho in se grejeva.

Zjutraj se bova spustila v Ravensko Kočno in skozi Žrelo prišla do stene.

Ura je enajst, ko se ustaviva v globokem pršiču pod steno. Vsa sva premočena in izmučena. Šest ur sva gazila sneg do kolen in še čez. S Kočne in Koroške Babe se udirajo plazovi pršiča; kot narobe obrnjene atomske gobe so videti. To naju ne ovira, da ne bi svojih predrznih nosov nesla prav v kuloar do prvega velikega previsnega odstavka. Ni videti pretežak, toda danes ne moreva vstopiti. V tem stanju ne bi zdržala bivaka. Razume se, da vreče za bivakiranje nimava. Sestopava. Najin problem se zagrne v umazano meglo. Pa drugič...!

Na prodišču v zatrepu Ravenske Kočne si kuhava večerjo. Za Rinkami je požar; tako se nama zdi, ko gledava lunin vzhod. Z grebenov neslišno, toda hudo občutno polzi hladen zrak. Grmenje plazov je potihnilo, na snegu je že tanka skorja ledu. Še malo in krenila bova.

Polnoč je, ko prideva do stene. V votlini si urediva bivak. Z ameriškimi lešniki si preganjava čas, ko naju grmenje vrže na noge. Z nekaj skoki sva na robu. Ne vidiva ničesar, vendar sva si na jasnem z zadevo; nekje okrog Mlinarskega sedla se je moral sprožiti velik talni plaz. Od sten teče kot v dežju in to pri popolnoma jasnem nebu. Od jeze bi najraje jokal. Nihče me še ni tako vlekel za nos kot ta nesrečna stena.

Zjutraj prevrnem v sneg že skoraj kuhano Argo juho.

»Neroda!« me ozmerja Edo.

Ne protestiram, zdi se mi jezen. Špirita za novo ni več.

»Kam?«

Odgovor ni potreben. Namesto njega prigrmi po kuloarju kolona velikih snežnih blokov in skal in se izgubi v jutranjo sivino.

Slabo uro za tem, ko sva odnesla pete, se čez vso steno vsuje bel slap. Kot Niagara! Boljše volje sva in zapodiva se po zadnjih strminah v dolino. Kako lepo je, da sva tu. Ta plaz bi naju spremenil v pašteto, če bi vstopila.

Trije rinemo skozi noč po snežiščih nad Žrelom. Sneži in veter nam za srajce sipa pršič. Baterija tvori pred nami bel stožec, kot kresnice se podijo snežni kristalčki po njem. Iko kliče hudobne duhove na pomoč in sneg res poneha za nekaj časa. Potem spet vse znova. Pot nam je že stara znanka, sicer bi obrnili. Vse kaže narobe, toda brezmejno zaupamo vrlim vremenoslovcem in njihovi napovedi: Pretežno jasno.

Kot srednjega v navezi me tovariša spustita na dvojni vrvi naprej. Stena je težja, kot se nama je zdela pri ogledovanju. Ledni klini ne primejo v temno-modri vodni led. Lušči se v velikih kosih in ko pridem do gladke skale, odneham. Pri sitni prečnici mi služi za oprimek drobno ledeno uho. Klini slabo prijemljejo, nobeden ne bi zdržal padca. Na polovici raztežaja se obesim na velik ledni klin v rdeči skali in pokličem oba za sabo. Trenje je bilo preveliko. Edu se odlomi ledeni oprimek, Iku se izruje klin, sicer smo pa kmalu brez nezgode spet skupaj. Deset metrov više v rdečih ploščah odneham. Nima smisla, da še trmoglavimo dalje. Teh 25 metrov smo plezali 7 ur. Težjega v gorah še nisem plezal. Čez

Pogled iz Zgornjega Jezerskega proti Grintovcem

Foto Tone Skarja

steno se spuščajo tanki slapiči pršiča in sneg nam sili pod obleko. Prsti so mi že obledeli; nekaj stopinj mraza je in niti za minuto si nisem mogel nataktniti rokavic na roke. Za nami je v celoti neprespana noč in dolina mi je pred očmi napravila že nekaj akrobatskih krogov. Ne borim se s steno, prepiram se s skupino ljudi, ki mi hočejo preprečiti pot. Halucinacije! Nazaj! Med rahlim sneženjem se spuščamo v kuloar. Poraz? Ne; le umik, da bi ušli porazu! Saj zasnežene stene so tako krute s premaganci...!

Junijsko sonce se je že nagibalo k zatonu, ko sva težko obložena korakala po Ravenski Kočni. Spotoma sva se namenila obiskati najine stare znance graničarje. Pa sva slabo naletela; novi vodnik je bil gluh za vse prošnje in dokazovanja, enostavno naju je napodil nazaj.

Kar nama ni dovolil vodnik, nama je dovolila noč. Utaborila sva se v zavetju mogočnega macesna pri Žrelu. Tu, na »svetu brez gospodarja«, kot ga je imenoval Edo, sva lahko spet glasno govorila. Na ognju sva si skuhalo večerjo in zaspala med rušjem.

Kuloar, ki drži do prvega skoka, je prerezan z dvema globokima razpokama. Še kak teden in dostop bi postal hudo neroden. Skok sam ni dosti lažji kot pozimi. Takrat primrznjene skale se sedaj majejo. Venomer lete rjavi kosi preko Edove glave in izginjajo v razpoko. Kline, ki so ostali od zimskega poskusa, pulim kar z roko. Po dobrih treh urah je prvi raztežaj za nama.

Severno ostenje Struce in Dolgega hrbta: Smer Saša Kamenjeva

Foto Tone Skarja

Sredi lepe prečnice sva, ko padejo prve kaplje. Niti opazila nisva, kdaj se je stemnilo. Celo uro se stiskava vsak pod svoj previs. Sodra in dež se menjavata, čez steno padajo slapovi. Danes ne bova žejna.

V zgornji polovici stene se zajeda položi in pretvori v kuloar. Sonce se nama upira v hrbitišča, ko hitiva navzgor po strmem snegu, ki ga je dež razmehčal. Ko nama zapre pot široka razpoka, se umakneva v skalo. Dobro uro pozneje sva na vrhu. Sonce je pravkar zašlo za rdeče oblake nad Julijci. Gradiva velikega možica, zvijava mokre vrvi in zbirava skrivljeno železje.

Dan se je že zdavnaj umaknil noči, ko jo ubereva čez Velike Pode. Oranžna svetloba meseca se razliva čez valove snega. Romantika! Zdi se mi, kot da sem nekje daleč od sveta ali sredi puščave. Vse je mirno, le šum enakomernih korakov se izgublja v svetlo noč.

TEHNIČNI DEL:

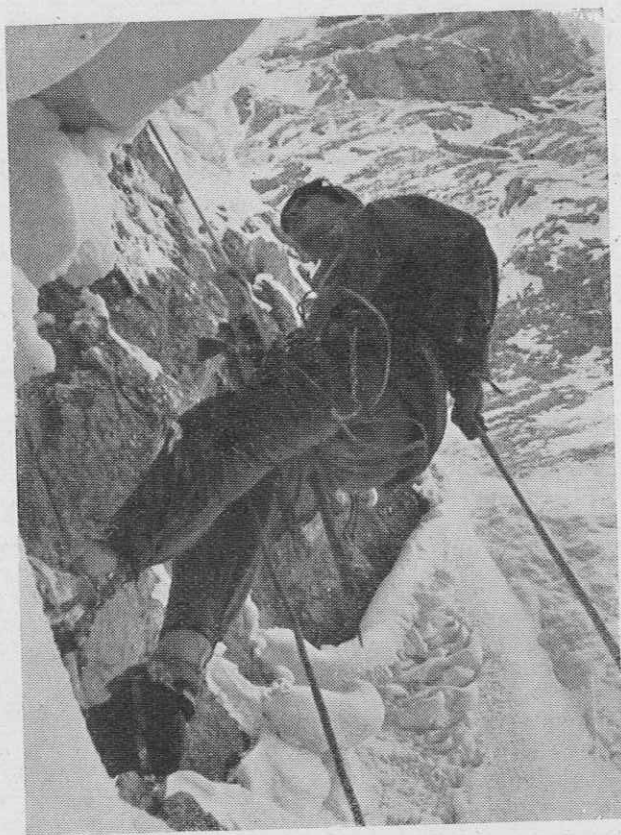
Po ogledovanju 7. marca in po brezuspešnih zimskih poskusih 3., 10. in 24. aprila nama je uspelo preplezati zajedo in kuloar v severni steni med Štruco in Dolgim hrbtom 5. junija 1960.

OPIS: Smer Saša Kamenjeva (spominska smer)

Smer poteka v območju zajede in kuloarja med Štruco in Dolgim hrbtom, večinoma po levi strani.

Umik iz kuloarja v Dolgem
hrbtu (Tone se spušča)

Foto Edo Pišler

Vstop na najvišji točki melišča nad grapo, ki poteka mimo Žrela proti Ravenski Kočni. — 120 m po 50° naklonjenem snežišču v kuloarju, ki ga na dveh mestih prereže globoka razpoka, do stojišča pod velikim skokom. Po počni na levi strani 4 m navzgor (IV+), 3 m desno po polički in prestop na višjo polico (IV) pod previsno ploščo. V poč desno od previsa in levo preko previsa (4 m, 2 k, VI—). Rahlo levo navzgor v smeri razčlemb do krušljive, rdeče in plitve zajede. Po njej naravnost navzgor 7 m (V+), nato levo 4 m preko previsa (k, V—) pod streho. Od tu prečnica pod streho in previsno ploščo 5 m levo preko majavih blokov (VI—) v kratek kamin ter po nekaj metrih levo na skalnat pomol (stojišče, raztežaj 35 m). Prestop desno in 20 m desno navzgor za skalnim zobom ter po poklini do votline. Prečenje desno okoli roba 5 m (IV) in 10 m navzgor na stojišče kakih 20 m nad dnom kuloarja (raztežaj 35 m). 20 m rahlo levo navzgor v smeri pokline, nato preko previsnega praga (IV) ter 10 m po prodišču nad gruščnato ramo (možič s podpisi, k, raztežaj 35 m). Levo pod ploščami 12 m v kot pod previsi in 3 m navpično navzgor (k, V—) na poličko. Desno 12 m po mestoma prekinjeni polički (k, V—) prečnica pod streho, nato prestop naravnost navzgor (k, V—) na dobro stojišče (raztežaj 30 m). Nekaj metrov navzgor po razčlenjenem pečevju, 2 m desno in 20 m navpično po belem razu iz trdne skale (IV+) na gruščnato stojišče (k, raztežaj 32 m). Prečnica 4 m levo, nato po snežišču in kratkem žlebu rahlo desno navzgor do police (raztežaj 33 m). Po njej 20 m desno v kuloar (sneg, 20—30 m nad robom velikega previsa v zajedi). Po 55° naklonjenem snegu 110 m, nato 20 m levo po gruščnati polici v lažji svet.

(10 m višje prereže kuloar široka razpoka, 30 m nad njo pa ga zapira 50 m visoka gladka stena.)

Po lahkem svetu do gruščnate grape, ki drži pod gladko zaporo v kuloar. Preko grape in čez nekaj navpičnih pragov (mestoma IV) na položen in zagruščen svet (raztežaj 35 m). Po njem 50 m na rob stene (možič).

O c e n a : V, višina stene 450 m, čas plezanja 13 ur, za ponavljalce 8 ur. Najugodnejše razmere za plezanje te smeri so v drugi polovici maja in v prvi polovici junija, ko sneg pokriva skrotje in previsna mesta v kuloarju ter prečne razpoke še niso toliko odprte, da ne bi bil možen prestop.

D o s t o p : Iz Češke kočice po poti skozi Žrelo in rahlo proti desni navzgor po snežiščih v markanten kot pod steno — 2 uri.

S e s t o p : Po poti čez Velike pode na Kokrsko sedlo — 1½ ure; ali na Mlinarsko sedlo in v Češko kočico — 2 uri.

Prva plezala 5. junija 1960 Edo Pišler in Tone Škarja, člana AO Kamnik.

Smer sva imenovala po prijatelju Sašu Kamenjevu iz AAO, ki ga je 14. februarja 1960 zasul plaz pod Kokrskim sedlom.

Mrzle zvezde

MIRAN MARUSSIG

Veste, kako je reagirala gospa Burja na sinovo željo, da bi pred koncem šolskega leta odšel za tri dni v hribe? Primazala mu je dve taki okrog ušes, da so fantu zardeli uhlji ko zrel paradižnik. Zdaj, ob koncu šolskega leta, pri dveh »fajfah«, bog se usmili, kje pobira poba pamet? Sede naj in naj se uči in naj reši ugled družine, ki je že tako ali tako omajan! In vendar je mladi Burja čisto jasno in logično prišel do sklepa, da mora v hribe prav zdaj, na koncu šolskega leta, pri dveh »cvekih« in pri strašnih letih svoje pubertete, ki jo je čutil od zadnjega lasu na vrhu svoje glave, do konca nohtov na nogah. Zato je na skrivaj vzel nahrbtnik, pripravil obleko in jo enostavno popihal.

Kdo ve za strašne viharje v njegovem srcu in za njegovo nesmrtno šestošolsko ljubezen? Nihče! Naj jo zaupa goram! Ta reč ni za med ljudi. Za to je gozd. Za to je tiha noč in zvezde in črni obrisi vrhov. Kako naj poteši neznosno željo, da bi vendar komu povedal, da ima nekoga rad — če ne tako, da bo izkričal te besede med macesne, med skale in stene. Verjetno bi se dalo urediti to tudi drugače, toda gospa Burjeva nima smisla za romantiko in tudi gospod oče je vseskozi realist. Prav, naj bo pa tako! Sedaj gre v hribe, pa če ga odnese plaz, požro volkovi, ali pa obleži pod tisočmetrskim previsom. Tako življenje je tako ali tako brez pomena.

Kdo ve za njegovo obupno živčno izčrpanost? In za to, da mu ne obtiči v glavi niti repék ene same vejice, kje šele celi stavki, letnice, formule in nepravilni glagoli. Gore pa so kakor balzam. Gore so ogromen zaklad miru, neverjetno tople in polne razumevanja. To bi lahko bil tudi njegov dom, če ne bi stanoval sredi ropota in prahu, če ne bi imel bratov in sester, ki rogovilijo, tekajo sem in tja in se vesele preprostega dejstva, da so na svetu. In če bi seveda zakonca Burja razumela, da je puberteta zelo delikatno življenjsko obdobje...

Kdo ve za njegovo skrito željo, da bi bil vendar nekaj več, kot samo otrok, kajti — dolge hlače in tri kovače za kino še ne naredo moža. Cigareta daje tak občutek, dokler je v ustih. Potem ostane samo smrad in slab okus. Mož naredi šele možko dejanje. In zato se je mladi Burja požvižgal na tisti dve klofuti in jo je drugega dne popoldne enostavno popihal v hribe.

Konec maja je v gorah še kar precej snega, toda navadno je vlažen. Res je nekaj talnih plazov, toda takrat že jemljejo slovo. Burja — sin se ni dosti spoznal ne na sneg, ne na vreme, toda izbral je pametno pot, preprosto, ne

nevarno in ne težavno. Pripeljal se je do Bistrice, spravil kolo in že v mraku odšel na Jermanova vrata.

Noč, tihe bukve in ozka steza. Zgoraj mrzle zvezde in sem pa tja kakšen pritajen šum, krik zbujene ujede ali pa ropot padajočega kamenja. To je bila glasba, ki jo je poslušal bolj tenko, ko vse šolske razlage, ko jazz in še marsikaj. In zakaj? Nekaj zato, ker si je tega že davno želel, največ pa zato, ker ga je bilo strah. Da bi tu komu izpovedal ljubezen? Komu? Tem mrzlim zvezdam, sencam ali strahu, ki mu je naprej in naprej tičal na vratu? In da bi se ga iznebil je začel dolg, skoraj smešen samogovor: »Burja, tista senca je le skala. Kamen, in sicer trd, navaden kamen. Tista roka sploh ni roka, to je veja, lesena, trda veja. Tako, tako, tako! Ne boj se fant, naprej. Ta krik? A, to je sova. Navadna. živa sova!« Stopal je navkreper, hitel, kar mu je dalo srce in sploh je bil tak, ko govoreča lokomotiva. Potem se je ustavil, sedel in si privoščil počitek. Kam tako nori, saj se ne mudi. Pregnal je strah in vse je bilo prijetneje in bolj domače.

Spomnil se je na ljubezen. Kako bi bilo lepše, če bi bila z njim in kako bolj toplo in kako bolj veselo. Saj v tistem vrtincu šole in doma, zajtrkov, kosil in večerij sploh ni mogoče najti trenutka, da bi premislil, kako je s to stvarjo. In tudi ni mogoče najti časa, da bi jo imel rad tako, kakor si on predstavlja in želi.

Spomnil se je na delo. Najti mora vendar ravnotežje in delati takrat, kadar je za to čas. Šlo bo, saj bo šlo. Mora iti! Za to pa je potrebna moč in prav zato je prišel semkaj. — In je globoko vdihnil mrzlo temo, izdihnil pa je cel oblak stare navlake. Udaril je s pestjo po skali, potem pa je razprl oči, daleč iz ust iztegnil jezik in ga tako pokazal vsemu tistemu, kar ga je poprej trlo, grizlo in žrlo. Potem je vstal in odšel. Na sedlo! Novemu dnevju in novemu soncu naproti!

Burjo-očeta je popadel bes, ko mu je žena ihte povedala, da jo je fant popihal. Ker ni nahrbtnika in čevljev, pa tudi ne kolesa in vetrnega jopiča, je prav gotovo v hribih. Toda kje? V Bistrici bo, kajpak, saj drugje nikjer doslej ni bil. Zajezdil je kolo in odbrzel za sinom. Pritiskal je pedale in klel, med brnenjem gum pa je tu in tam izustil kakšen jasen stavek. »Vrat mu zavijem! Vržem ga v Bistrico in ga stresem iz hlač, da bo vedel, kdaj jo je prvič popihal. Pa v hribe, zdaj, ko je še sneg. Mmm — iz zemlje ga iztrgam, če ga je sneg zabetoniral vanjo. Potlej pa naj se pazi!«

Tako je razgret, nasršen in divji pridirjal do koč. Spravil je kolo in pozno v noč odšel na Sedlo. Stopal je v hrib, pa ni mlel samo poti. Mlel je tudi v možganih. Tema je bila tako gosta in črna, da je mimogrede pozabil svojo zunanjo podobo jeznega očeta in je kar naekrat postal preprost oče, ki ga pač skrbi za svojega otroka. Misli pa so vrele skozi usta, ne da bi vedel in čutil, da govori: »Navsezadnje fant je ni popihal kar tako — in to še v hribe. Zakaj pa v hribe? Zakaj, zakaj, kaj vem zakaj? Zato ker sem bil bik, jaz sem mu jih pokazal! Pa to še vedno ni »zakaj«. Mogoče je zaljubljen? Verjetno je zaljubljen. Mogoče zaradi šole? Verjetno zaradi šole. Mogoče zaradi mene — ali pa, zaradi žene? Saj je otrok! Ne, ni, ni več otrok. Ta fant ima namen. Zakaj pa ravno v hribe? Prekleti hribi, če tu ne dobiš sivih las, jih ne dobiš nikjer!« Udaril je s pestjo po skali, da ga je zaskelilo, se dvignil in odšel naprej. Prva zarja ga je zatekla v Klinu. Tam je obstal in gledal.

Visoko gor okrog Bab je jasno razločil v snegu črno piko, človeka. Skakal je po snegu sem in tja in vriskal. Seveda, to je poba! In vriska? Pa naj vriska, doma tako ne more. Hm — bi šel gor in mu jih stisnil nekaj tja po glavi? Ne, nič ne bo šel gor. Naj bo, kjer je. Navsezadnje je šel v hribe sam, ponoči, nekaj

korajže je pa tudi v tem. Potem je sin za hip izginil in že ga je videl, kako se divjih skokih poganja v dolino. Že dol? O, fant, tako je prav! Ne bom te čakal, ne, ne, ne. Bilo bi naju sram. Oba!

Pol ure za očetom je tudi sin pridrvel domov. Mama Burja je stala v kuhinji in si ni mogla kaj, da mu ne bi z dvema gorkima pordecila ušes, še preden je prestopil prag. Potem je prišel oče, preoblečen umit in ni kazal prav nobenih znakov daljšega popotovanja. Potrepljal je sina po ramenu in mu dejal: »Prav si imel, da si šel. Če drugega ne, si se prepotil. Da — da ne pozabim, drugič mi povej, mogoče ti bom delal družbo.«

Lučka pokrajina z Raduho

DRAGO MEZE

Ko se prerinemo s Solčavskega ob Savinji navzdol skozi sotesko pri Igli, se dolina ob reki toliko razširi, da je v nji vsaj za cesto dovolj prostora. Pobočja se z obeh strani sicer še vedno strmo spuščajo v Savinjo, a položneje kot pri Igli, in so vsa v gozdu. Apnenci, ki ta svet sestavljajo, so mehkejši, prav tako, kot tisti med Iglo in Rogovilcem. Zato je tudi značaj doline pred vstopom in po izstopu iz soteske podoben. Toda že po dveh kilometrih se dolina za kratek čas spet stisne, ko se mora Savinja, preden stopi v širšo dolino pri Lučah¹, ponovno prebiti skozi ozek pas trdih školjkovitih apnencev. Iz njih privre iz peči na desnem bregu malo više od Savinje na dan močan in hladen (ca. 6,5° C) kraški izvir, Pečovniški studenec, ki se po kratkem teku izliva pod cesto v Savinjo; ob visoki vodi sili voda na dan tudi na mnogih drugih mestih v školjkovitih apnencih na obeh straneh Savinje, tako tudi iz Sp. Trbiške zijalke, ki je na desnem bregu reke, malo nad njo. Na sedlu nad pečjo, 90 m nad cesto, je kmet Pečovnik.

Za pečjo se dolina Savinje nenadoma razširi v širše plosko dno, nad katerim se vzpenjajo na levi položnejša pobočja proti Raduhi, na desni pa bolj strma proti Veži, vsa porasla z bujnim gozdom; 15 m nad cesto na desni strani je na prodni terasi lepa in prijazna Stoglejeva domačija, na levi pa na robu ravnice na vlažnem svetu kmet Logar (izvor imena je verjetno podoben kot pri logarskem Logarju!). Širša dolina ob Savinji se razteza do Luč. Dno ji zapolnjuje prod Savinje, ki ga ta odlaga v njej ob prestopu iz visokogorskega alpskega sveta. Od tod značilno ime Vaški Prodi. Na teh se cepi Savinja v več rokavov. V spodnjem delu, dober kilometer pred Lučami, je od večjega jeza, od koder je speljana voda k žagi, narejen ob Savinji nasip, ki varuje vas, cesto in njive za nasipom pred burno reko. Nasip usmerja Savinjo na levo stran v golo živokalno pobočje. Prodi so, razen za nasipom, poraščeni z vrbjem in jelšami, pod katerimi se na gosto razrašča smrekova podrast.

¹ »Lučka pokrajina« je umetno ime za ozemlje, ki se razprostira v porečju Lučnice in Savinje od Igle navzdol, nekako do Strug. Spada, razen v najvišjem delu z Raduho in Vežo, že k alpskemu predgorju, ki se na črti Volovlek—Podveža—Bela peč med Raduho in Travnikom naslanja na visoke Savinjske Alpe. Po naravi in gospodarstvu je dokaj enotna. Najmanj 100 let, do leta 1955, je bila združena v lučki občini; med vojsko je lučka občina vključevala tudi Solčavsko. Na vzhodu prehaja v pokrajino podobnega značaja, po trgu Ljubnem »ljubensko pokrajino« imenovano.

Pri Lučah stopi Savinja v pokrajino, ki se bistveno razločuje od pokrajine v povirju Savinje, v Savinjskih Alpah, in ki se razteza daleč proti vzhodu. Vzrok je v različnosti kamenin, ki ju sestavljajo. Na Solčavskem so, z izjemo solčavskih Karavank, različno odporni apnenci, tu pa mehkejši laporji z vmesnimi plastmi vulkanskega andezita in vulkanskih grohov, ki so se odlagali v morju ob bruhanju ognjenikov v smrekovškem pogorju. Ker vse te kamenine obdržijo vodo na površini, jih režejo številni potoki in potočki, ki so ustvarili razgibane površinske oblike, tako v spodnjih delih globoke strme doline, nad njimi pa več teras, plečata slemena, pregibe v pobočjih in podobne oblike. Mnoge od teh so izrabili naseljenci in si postavili nanje svoje domove na krčevinah sredi sklenjenih gozdov, vse v obliki samotnih kmetij. Te so precej na gosto raztresene v spodnjih delih pobočja pod Raduho in Vežo, pa južno od Savinje in v Podvolovleku ter v vršnih delih pogorja okrog Rogatca. Spadajo pod več naselij, tako na vznožju Raduhe pod Raduho, Strmčki vrh in Konjski vrh, južno od Savinje in vzhodno od spodnje Lučnice pod Krnico, na vzhodni rebri Veže v Podvežo in v povirju ter v srednjem toku Lučnice v Podvolovlek. Nekateri imajo značilna domača imena, kot n. pri.: Zavrátnik, Rádušnik, Prépadnik, Suhodólnik, Pródnik, Strmčnik, Slémšek, Podpečník, Pogorévčnik, Jezerník, Osójnik, Pečovník, Návršnik, Sedlšák. Reberník, Hríberník, Vršník, Ográdnik, Planínšek, Gróbelnik in podobno. Kiselkasta tla vulkanskih kamenin prijajo iglavcem, zato je širna pokrajina na vzhod od visokih apneniških Savinjskih Alp čez in čez na gosto zaraščena z lepimi in bogatimi smrekovimi gozdovi, vmes so le novine s samotnimi kmetijami in više zgoraj s planinami.

Središče pokrajine je v Lučah, ki štejejo danes nekaj nad 400 ljudi ali 22 % vseh prebivalcev bivše lučke občine. Ležijo v globoki dolini na sotočju ali »rastkah« (raztokah) Lučnice s Savinjo. Zgornji del vasi je na višji terasi Savinje, spodnji pa v ravnici nad njo. Zaradi majhnega prostora so zgnetene vzdolž obsavinjske ceste, ob stranski poti, ki teče vzporedno s Savinjo in se steka k Lučnici, in na začetku poti v Podvolovlek. Glavna cesta se s težavo vije skozi Luče takorekoč med hišami, posebno v spodnjem, glavnem delu vasi. Ker leže sredi gozdne pokrajine, ne preseneča, da se preživlja od dela v gozdu preko 30 % vaških prebivalcev (s poljedelstvom in živinorejo le 4,9 %, ker primanjkuje prostora za njive, travnike in pašnike), z obrtjo pa celo 33 % prebivalstva, saj so Luče skoraj edini obrtni center prebivalstvu širokega gozdno-živinorejskega zaledja. Po naravi imajo vse pogoje, da se razvijejo v pomemben turistični kraj, zlasti za poletni turizem. V njih bodo našli zadovoljstvo tisti, ki ljubijo mir in lahke izlete v lepo bližnjo okolico, pa tudi tisti, ki jih žene srce v visoke gore, saj se jim bližnja Raduha in Veža vabljivo ponujata na vsakem koraku. Čudovito lep je daljši dolinski sprehod ob Lučnici do Podvolovleka. V zadnjem času ga sicer motijo kamioni, ki vozijo les po letu 1948 zgrajeni cesti do Podvolovleka, dobro pa dé videti prijazne furmane z vozovi na gumijasta kolesa, ki uspešno konkurirajo »prašnim« in brnečim motornim konjičkom. Če vas je volja, lahko stopite v divjo romantično dolino Lučke Bele ali se pa povzpnete skozi Podvolovlek na 1035 m visoki Volovlek, od tam pa naprej na Vel. Planino, ali v nasprotno smer čez Kranjsko reber, Lepenátiko in pod Vel. Rogatcem do Zgornjega Špeha in nazaj v Luče. Zelo lep pogled na vas je od najbližjih kmetij nad Lučami na desnem bregu Savinje: od Jérovčnika, Májka in Mlákerja, kjer se pase oko nad prijetno vasico, ki jo s treh strani obkrožajo bistre vode Savinje

in Lučnice, belina prodiv in temnozeleni smrekovi gozdovi. Povsod mir, blažen mir, ki je za utrujene živce kot balzam.

Razvajan turist pa bi v Lučah marsikaj pogrešal. Dobra hrana, solidno prenočišče in razmeroma nizke cene mu gotovo ne bi bile dovolj. Danes sta v Lučah samo dve manjši gostišči s prenočišči in hrano in nekaj privatnih sob. Z malo truda bi bilo mogoče napraviti kopališče na Lučnici blizu vasi, kjer je poleti voda dovolj topla. Misliti pa bi bilo treba tudi na hotel, posebno sedaj, ko imajo Luče od leta 1958 daljnovodno elektriko in se jim v kratkem obeta, tako upamo, tudi asfaltna obsavinjska cesta, ki jo od Nazarij navzdol že delajo.

Luče tudi nimajo vodovoda. Obilna in dobra voda Pečovniškega studenca je le dobra 2 km stran. Od zajetja bi jo bilo treba le malo dvigniti, recimo na teraso, na kateri je Stoglej, in pritisk bi bil dovolj močan za vse Luče. Danes vidimo na dvoriščih mnogih hiš v Lučah vodne črpalke, ki črpajo nizko talno vodo. Neprijetno dejstvo je pri današnjem stanju že to, da je na prodni zgornji terasi vaško pokopališče in že zato bi bilo treba misliti na vodovod.

Če bi potegnili cesto iz Podvolovleka naprej na Volovlek in dalje do Črnelca, kot je v načrtu že iz predvojnih let, pa uredili pravkar zgrajeno gozdno kamionsko cesto po dolini Duplje tudi za ostali avtomobilski promet in jo povezali čez Belo peč na koroško stran, kjer je tudi že zgrajena visoko navzgor, bi se odprle Lučam lepe turistične in gospodarske možnosti.

Na jugozahod od Luč nas popelje pot ob Lučnici pod Veliko Planino in pod Volovlek. V spodnjem delu, pred Lučami, je dolina tesna in slabo naseljena. Samotne kmetije so tod na obeh straneh doline v rebri, više zgoraj, na položnejših ploskvah. V srednjem in zgornjem delu pa se pobočja doline razmaknejo in so na nižjih terasah raztresene samotne kmetije, ponekod kar blizu skupaj. Med vsemi je najvišja znana in gostoljubna Planinškova domačija, imenovana tudi Planica, v Podveži, 1086 m visoko ob poti na Vežo oziroma Dleskovško planoto. Skoraj povsod teče Lučnica po živi skali, večkrat čez pragove, ki jih preskakuje v brzicah.

V povirju Lučnice, v Podvolovleku, se dolina v mehkih laporjih in peščenjakih najbolj razširi. Na razgibanem terasastem svetu dolinskega dna in nižjem pobočju so postavljene blizu skupaj, najgosteje okrog cerkve, domačije Podvolovlečanov. Najviše se je povzpela kmetija Štajerski Rak, 1060 m, ki leži ob poti na Vel. Planino. Med vojsko so jo Nemci požgali. Danes stoje od nje le še ruševine, okrog nekdanje velike in znane kmetije pa se pase živina. Bližnja kmetija Kranjski Rak, 1035 m, ki spada že h kamniški občini, pa še obstaja. Tudi v lučki pokrajini nemški barbari kmetijam niso prizanašali, saj so požgali, razen Raka, še Podpečnikovo domačijo v Podvolovleku, Planinška v Podveži, oba Zavratnika v Raduhi, Zg. Jerovčnika v Krnici in Navršnika v Podveži. Vse, razen Raka, so po vojski obnovili.

V Podvolovleku, malo više Podpečnikove žage, izvira Lučnica v obliki močnega kraškega izvira, ki že malo niže žene žago in daje vodo moderni ribogojnici, nasproti žage, ki je v lasti celjskega ribiškega društva. Izvir je v dnu doline, ki je od izvira navzgor do blizu podvolovleške cerkve več deset metrov globoko zarezana v apnenca v slikovitem, divjem in neprehodnem kanjonu. Po njem teče potok Brložnica, ki ima povirje v vododržnih kameninah pod Volovlekom in Kranjsko rebrijo. V kanjonu Brložnica polagoma ponikne, zato je spodnji del kanjona suh, le ob visoki vodi se obdrži vseskozi na površju in se na koncu kanjona združi z izviri Lučnice.

Podvolovleku se pozna prometna odmaknjenost od glavne obsavinjske ceste. Od leta 1880 število prebivalstva v njem stalno pada, z izjemo zadnjih let, ko

je rahlo porastlo na račun gozdnih delavcev, ki so si v Podvolovleku postavili nekaj hišic. Rešitev zanj bi bila s podaljšanjem ceste čez Volovlek na Črnelec. Vse stare domačije, s cerkvijo vred, so krite z lesenimi škodlami, kar daje Podvolovleku poseben mik. Tudi na gostilno, ki je pred vojsko bila, bi bilo treba danes ponovno misliti.

Z leve strani se pri Podpečniku steka v Lučnico Lučka Bela. Več sto metrov globoko je med Vežo in Vel. Planino zajedena v laporne apnence, v katerih si je izdelala tesno in globoko dolino, ki se vleče strmo navzgor pod stene Rzenika, Konja, Presedljaja, Vežice, Deske in Lastovca, kamor držijo iz doline slabo obiskana in temu primerna tudi slabo markirana pota; iz doline pelje tudi zelo strma pot čez Prag v Dol. Bela teče v vsem teku po strugi le ob visoki vodi, drugače pa le tam, kjer struga ni predebela zapolnjena z gruščem in prodom; skoraj skozi vse leto teče Bela pod njim na več delih struge. Dolina je samotna. Strma pobočja so visoko navzgor poraščena z gozdom. V srednjem delu doline je malo nad strugo Bele čedna drvarska kočica, postavljena leta 1958. V njej prebiva vse leto 20 gozdarjev in oskrbnica, le ob sobotah se kočica izprazni, ko gre vsak na svoj dom, v ponedeljek pa spet oživi. Do nje je speljana vozna pot. Ob poti je malo pred kočico spominska plošča sedmim borcem sektorske bolnice za Štajersko, padlim 17. XII. 1944. leta. Še malo naprej – in že smo v višina 900 m na levi strani Bele pri mrzlem (5° C) Žeganem studencu, ki privre izpod pobočnega grušča. Od tu naprej se vzpenja pešpot strmo navzgor proti Šibju, 1192 m, kjer se cepijo pota na Presedljaj, Vežico, Lastovec in Podvežak. V zadnjem delu doline se pot le s težavo prebija po tesnem dnu.

Od Luč navzdol se pobočja doline ob Savinji spet stisnejo, tako da je komaj kaj prostora za cesto, ki teče po spodnjem levem pobočju doline proti Ljubnemu. Dno doline je skoraj nenaseljeno. Nekaj delavskih hišic je v Raduhi pod kmetijo Slapník, v Strugah, to je ob izteku Lakóvnikovega potoka v Savinjo, je gostilna, nad sotočjem potoka Dupljenek, ki priteče izpod Bele peči, pa trgovina. Vso drugo naselitev predstavljajo samotne kmetije više zgoraj po sončnih rebreh in slemenih pod Raduho na severu, ter Mlačkim, Mlakarskim, Arničevim in Krničkim vrhom na jugu. Na južni strani so najgosteje naseljena pobočja ob Rogáčniku, ki priteče izpod Velikega Rogatca in se izliva v Savinjo nekaj kilometrov pred Lučami. Ob njem pelje dobra vozna pot mimo več kmetij v Krnici do najvišje v lučki pokrajini, do Zgornjega Špeha, 1165 m visoko. Ta leži na vzhodni strani Vel. Rogatca na prostrani jasi razvodnega slemenā, proti kateremu se s severa, vzhoda in juga zajedajo potoki: Rogáčnik, Šókatnica ali Příprna in Kanólsčica. Na tej strani se od Zgornjega Špeha odpira prelep razgled na Raduho s smrekovškim pogorjem, na Golte, pa na Dobrovlje in dolgo Menino, ki jo imamo pred seboj kot na dlani, in seveda na prostrani in mični svet med Dreto in Savinjo. Za njo pa kraljuje strm in podolgovat, 1557 m visok apnenčasti Vel. Rogatec, ki brani kmetijo pred mrzlimi severozahodnimi vetrovi, kadar pridrve s Savinjskih Alp. Tu bi bilo idealno mesto za večjo planinsko kočico. Danes pelje mimo Zg. Špeha markirana turistična pot na široko razgledno trikotno Lepenatko, 1426 m, in dalje na Kranjsko reber, 1435 m, Plešivec, 1327 m, in Lom 1183 m, med Črnelcem in Volovlekom. Okrog Zg. Špeha in na Lepenatki so tudi lepi smuški tereni.

Na desnem pobočju Savinje v Krnici je v višini 600 m na široki terasi kmetija Jezerník, od koder je lep razgled na Raduho. Čisto za kmetijo je v gruščni terasi manjša globel, katere dno polni talna voda v obliki manjšega jezerca; od tod ima kmetija tudi ime. Jezerce zarašča ob bregeh kolmež, to je zdravilna močvirna rastlina, dobra za zdravljenje prebavnih organov; Jezerník

pravi, da pomaga proti glistam, uporabljajo jo pa tudi za zdravljenje živine. Voda priteka v jezero in odteka iz njega pod zemljo. Na vzhodni strani se vidijo v dnu jezerske kotanje manjši požiralniki, skozi katere teče voda pod gruščnim nasipom proti bližnji hudourniški grapi, nad katero pride prečiščena spet na dan. To vodo poganja vodna črpalka nazaj na kmetijo, kjer jim rabi za kuho in pitje. Ob visoki vodi se vzdigne tudi nivo jezerca, a z zakasnitvijo. V njem stalno živijo lepi krapi. Vodo iz jezerca izkorišča danes drevesnica, ki je v pobočju nad njim.

Pod teraso, na kateri je Jezernik, je struga Savinje zatrana z velikimi grohovimi skalami, čez in ob katerih drvi bučča in peneča se Savinja, ko teče naprej proti Strugam. Ena od skal, ki je posebno velika, služi za opornik Jezer-nikovi brvi, po kateri pelje vozna pot do ca. 100 m više ležeče kmetije.

R a d u h a je tako po kameninski sestavi kot po obliki del Savinjskih Alp. Od teh jo loči Savinja po strmi in globoki soteski pri Igli. Je iz trdih apnencev, ki se do 2062 m visoko vzdigujejo nad nižjim svetom, sestavljenim iz mehkejših kamenin. Severozahodno in jugozahodno pobočje pada navzdol v strmi in razdrapani steni, na jugovzhod pa se spušča položneje proti Savinji. Odsekana severozahodna stran Raduhe se vleče v skoraj ravni, okrog 3 km dolgi črti od jugozahoda na severovzhod, ki se pne v povprečku 1900 m visoko. Na skrajnem jugovzhodnem delu se zgornji rob stene pri Malem Rtu, 1869 m, prelomi v ostrem kolenu na jugovzhod.

Z osamljene visoke Raduhe, ki daleč naokrog vlada nad pokrajino, se ponuja razgled, kakršnega je težko najti še na kakem vrhu v Sloveniji. Pred nami je kot na dlani vsa Gornja Savinjska dolina: od Solčavskega na zahodu preko smrekovškega pogorja in Golt na severu in vzhodu, do Dobrovlja in Menine na jugovzhodu in jugu, z ostrim Rogatcem in plečato Kranjsko rebrijo v ozadju. Posebno lep pa je pogled z Malega Rta na zahodno stran, na verigo najvišjih vršacev Savinjskih Alp, od Skute in Rink na skrajnem vzhodu, do Ojstrice na vzhodu, ki mogočno kraljuje nad Robanovim kotom pod nami. V tesni dolini Savinje se stiska Solčava, nad njo pa se na sončnih pobočjih solčavskih Karavank pod Olševo košatijo samotne kmetije Zaregljancev, Proštovcev in Ribničanov. Razgled pa se širi na vse strani še daleč naprej: na Karavanke, Karnske in Ziljske Alpe z Dobračem, pa na prostrano Triglavsko pogorje s Triglavom. Za njimi se v dalji na severozahodu blešče gorske verige snežnikov Vzhodnih Alp z Grossglocknerjem. Pred nami so visoki Obir, plečata Peca, za njo Svinja in del zahodnega pobočja Golice. Na severozahod se razprostira Pohorje s Kobanskim, na jugovzhodni strani pa vidimo ob Golteh Posavske hribe z Mrzlico in Lisco v ozadju. Čez nizko Dobrovlje zagledamo južni del Celjske kotline s Celjem, in gorski obod, ki obdaja kotlino na jugu. Če je ozračje zelo čisto, se vidi z Raduhe čez Volovlek tudi del Ljubljanskega polja zahodno od Zaloga, in za njim Janče, Mokrec in Kurešček.

Raduha nam kaže dva popolnoma različna obraza. Če jo zremo z zahoda oziroma severozahoda, s Solčavskega ali s Savinjskih Alp, nam kaže divje, a zato nič manj vabljivo lice: strma je, razbrazdana in v spodnjih delih močno razjedena z globokimi hudourniški grapami (domačini jim pravijo plazovi), po katerih se visoko navzgor, do strme stene, pno gozdovi. Samo tri samotne kmetije se stiskajo niže spodaj na strmih pobočjih: Bukóvnik, Tostovršnik in Podrádušnik. Tik pod dolgimi peski, ki se vlečejo izpod Durc, je pod strmo skalno steno večja planina Gróhot, ca. 1400 m visoko, in na nji v zgornjem delu v višini 1500 m »Zavetišče na Grohotu«. Severozahodna in zahodna stena se vzdigujeta navpično več sto metrov visoko k najvišjim vrhovom Raduhe. V

ledeni dobi se je spuščal čez Grohot ledenik, ki je pustil sledi v nadebelo odloženih grobljah, kjer je danes planina. Ob močnem deževju privre izpod groblje na enem mestu močan studenec, ki bruha joč meče vodo na površje. Čez Grohot in skozi Durce, 1900 m, pelje turistična pot po ovinku na vrh Raduhe in navzdol h Koči na Loki, ena pa naravost čez steno do najvišjega vrha. Z Malega Rta se strmo navzdol spušča pot k Rogovilcu, ki je pa le za dobre turiste, druga, veliko daljša, pa čez razdrapano severozahodno pobočje na Javorje, 1160 m, in mimo Tostovršnika k Savinji nad Rogovilcem; po tej pelje transverzala.

Čisto drugačna pa je jugovzhodna stran Raduhe. Položnejša je in do višin okrog 1000 m na gosto posejana s samotnimi kmetijami; v eni od njih, pri Zalesniku v Strmčkem vrhu, 860 m visoko, je doma naš znani skladatelj Blaž Arnič. Nad kmetijami se še visoko navzgor vzpenja gozd, do ca. 1650 m, v katerem so krčevine mnogih planin, nad njimi pa do najvišjih vrhov bolj ali manj gladko pobočje, zaraščeno z burjem. Velik del jugovzhodnega pobočja Raduhe je iz apnencev, ki prehajajo v spodnjem delu v nepropustne vulkanske grohe. Vanje se zajedajo levi pritoki Savinje, ki so grohe močno razrezali in izdelali v njih zelo razgiban svet, danes področje samotnih kmetij. V višini 1550 m je lepa planinska Koča na Loki, stoječa v dnu strme suhe doline, katere zgornji konec sestavljata dva kraka: eden izpod Durc in drugi vzhodno od Laneža, od koče navzdol se spušča dolina proti Lakóvnikovemu potoku; stara lovska koča je bila v dolini ca. 50 metrov višje, a je med vojsko pogorela. V dolini, ca. 40 m pod kočo, je na morenskem materialu lepa jasa, na kateri je planina Loka s kalom. V pobočju doline nad kočo so razkriti nepropustni triadni laporji, ki zadržujejo vodo, katero uporablja koča in živina. Od koče pelje transverzala na vrh Raduhe, na zahod pa markirana pot k bližnji, 1560 m visoki majhni planini Árta, od katere drži pot naprej na vrh Raduhe mimo Malega Rta. Vzhodno od koče je speljana transverzala na veliko, 1600 m visoko planino Javórje, ki leži na vzhodnem robu Raduhe. Pred planino je ob poti globoko kraško brezno Snežnica, v katerem se skozi vse leto drži sneg. Od Javorij nas popeljejo markacije transverzale mimo nekdanje, danes opuščene planine Zévnarice, 1580 m, navzdol na 1320 m visoko planino Vodól in naprej nad Belo pečjo proti smrekovškemu pogorju. Približno 50 m pod Vodolom je manjša planina Mrčíše, na zahodnem robu Raduhe pa še ena, imenovana Kal, ki leži 1153 m visoko. Kot vidimo, so po jugovzhodnem pobočju Raduhe na gosto raztresene planine, vse še v območju gozda, na katerih se pase govedo, konji pa tudi prašiči, razen teh pa mulijo travo od pomladi do pozne jeseni po vseh višavah Raduhe številne črede ovac.

Jugovzhodno pobočje Raduhe je bilo v ledeni dobi zaledenelo globoko navzdol. Največji ledenik se je spuščal z vrhov po suhi dolini najmanj do planine Loke, verjetno pa še globlje navzdol. Sledi ledenika so tudi na Javorju, na Vodolu in Mrčíšu in na rebri pod Arto.

Dokler ni stekla čez Raduho transverzala, je bila ta lepa gora malo obiskana. Nanjo so zahajali predvsem Lučani in Korošci, največ Črnici (prebivalci Črne na Koroškem). Prvi imajo najbližjo markirano pot naravnost iz Luč čez Kal in Hudo Raven² na Loko, ali odcep od te z ovinkom do Rádušnika. 1060 m, najvišjega kmeta na tej strani Raduhe, in naprej navzgor na Loko. Korošce pa vodi

² Leta 1957 je na Hudi Ravni močan vihar na velikem kompleksu izruval vse drevje, ki je rastle na labilnem pobočnem grušču, in naredil veliko naravno krčevino. Drevje je bilo tu redko zaraščeno in je imel vihar zato lažje delo. Čeznjo pelje turistična pot. Tu je polno robid in jagod, ki žejnemu turistu pridejo zelo prav.

nanjo pot čez 1300 m visoko Sleme mimo Bukovnika na Grohot, od tod pa skozi Durce ali čez steno naravnost na najvišji vrh.

S savinjske strani je možna tudi daljša, a zelo zanimiva pot na Raduho po dolini Duplje ob potoku Dupljenek, ki pelje do Mrčiša in Vodola, kjer se pridruži transverzali. Dupljenek je globoko zarezan v apnence in nepropustne laporje in grohe. V njih se značaj doline močno menja. V apnencih so prave kanjonske tesni brez stalno tekoče vode (ta teče v njih le ob visoki vodi), v nepropustnih kameninah pa je Dupljenek zarezal globoko dolino s strmimi gozdnatimi pobočji, ki se spuščajo do struge, po kateri se v velikem strmcu prebija Dupljenek proti Savinji. Dupljenek izvira pod Mrčišem, izgine nato v apnence malo niže Kosmačevih Rastk in se prikaže spet kot močan izvir pod kmetom Prodnikom, od koder teče po površju naprej proti Savinji. Če imaš srečo, te potegne prav do Vodola kak kamion; kamioni prevažajo les s prostranih gozdov pod Raduho in Travnikom po drzno speljani gozdni kamionski cesti, ki je narejena do Vodola; gradili so jo v zadnjih letih. Od tam do Loke je spočitemu turistu le kratek skok.

Tudi v lučki pokrajini, kot na Solčavskem, je gozd prebivalstvu glavni gospodarski vir. Tu še toliko bolj, ker je gozdov več in so boljši, če izvzamemo razsežne smrekove gozdove v solčavskih Karavankah. V vsej pokrajini daje gozd danes zaslužek tretjini prebivalstva, največ v Lučah in v vaseh pod Raduho. Gozda je danes okrog 60 % vse površine. Največ ga je tam, kjer je najmanj krčevin s samotnimi kmetijami, to je v Podvolovleku, v Konjskem vrhu in v Krnici. Nekdaj ga je bilo manj, bilo pa je zato več pašnikov in travnikov, torej podobni negativni pojavi v gospodarstvu kot na Solčavskem. Leta 1825 je bilo gozda 48,2 %, pašnikov in travnikov pa skoraj 40 %; leta 1900 gozda 50,2 %, pašnikov in travnikov pa 32,7 %; leta 1956 pa le še 22,3 % pašnikov in travnikov. Do prvih let po vojski so spravljali les le s plavljenjem po Savinji in deloma Lučnici. V Strugah pa so že vezali prve splave samce; tu so bili torej na Savinji prvi zarodki splavarstva, ki je bilo najbolj razvito na Ljubnem in niže ob Savinji do Nazarij. Danes so plavljenje in splavarstvo v celoti zamenjali kamioni in deloma vozovi z gumijastimi kolesi, ki odvažajo les na veliko žago in tovarno lesne galenterije in tipiziranih oken v Nazarjih (LIN). Eksploatacija lesa iz državnih gozdov in gozdov Splošnega ljudskega premoženja (SLP) pa je v rokah Gozdnega gospodarstva v Nazarjah. Za čim hitrejšo in ekonomično eksploatacijo lesa iz bogatih gozdov so naredili nove kamionske ceste, tako ceste do Podvolovleka in po dolini Duplje do Mrčiša oziroma Vodola. Načrtno ekonomično gospodarjenje z lesom ne dovoljuje rezanje hlodovine na manjših žagah venecijankah, razen seveda za domača porabo, ki jih je obilo ob vseh pritokih Savinje. Ves prodani les od kmetov in les iz državnih gozdov in gozdov SLP gre zato ven iz lučke pokrajine, v Nazarje. Številne venecijanke in tudi večji žagi v Lučah in ob Savinji pod Jezernikom pa le redkokdaj zapojejo pesem, ki jo je bilo včasih slišati vsak dan; precej jih že razpada in opozarjajo nase lo kot ostanke iz preteklosti.

Bogati gozdovi držijo lučko pokrajino vseskozi na primerni gospodarski višini. Čeprav je v celoti gorska pokrajina, je razmeroma gosto naseljena, zlasti na rebreh pod Raduho. Opuščenih kmetij je malo. Te so: že omenjeni Štajerski Rak, dalje Kúnšpernik 1000 m visoko pod Malim Rogatcem, kjer je danes planina, Arnič v Krnici, Prèk v Podveži, Topólje ob Rogačniku, kjer živi danes samo preužitkarica, ter deloma kmetiji Zgornji Jezernik v Krnici in Fúntek v Podvolovleku, ki sta oddani v najem; kmetiji Kunšpernik in Arnič sta že dolgo opuščeni.

Razmeroma dobro je razvita tudi živinoreja, kljub splošnemu dejstvu v podobnih pokrajinah, da se v zadnjem stoletju zanemarja reja živine zaradi konjunktura lesa. Razvita pa bi bila kljub temu lahko še mnogo bolje, kar velja posebej za planinsko pašništvo, če bi dobre in obsežne planinske pašnike na Veži, na Kranjski rebri in na Plešivcu bolje izkoristili. Skromne pa so površine obdelovalne zemlje. V vsej pokrajini jih je danes manj kot 5 % (leta 1956 4,5 %), medtem ko je bilo kmečkih prebivalcev, torej takih, ki se bavijo z živinorejo in poljedelstvom, leta 1953 še vedno 41,2 %.

Boris Režek in alpinistična zgodovina

JANKO BLAŽEJ

Alpinistika je šola individualizma. Nekaj prvobitnega je, ko stopi človek pod več sto metrov visok skalnat zid in se spopade z njim. Stoletja, da tisočletja civilizacije in tehničnih pridobitev padejo takrat z njega in tudi tehnični pripomočki, ki jih ima s seboj v nahrbtniku, so le neobgljene igračke v primeri z naravo, če se tej zahoče odpreti vse svoje registre. Človek pod steno mora biti drzen, podjeten in spreten, hkrati pa tudi oprezen, mož hitrih refleksov in naglih odločitev. Stena, vrh gore nad njo, je za nekaj ur najbližji in najvažnejši cilj v življenju. Zanj je za hipe potrebno tvegati tudi lastno varnost in vendar — le skromna sprememba vremena in boj s steno se spremeni v obupen tek za lastno življenje. Cilj, ki je še pred pol ure pomenil toliko afirmacijo nebrzdane moške sile, je sedaj nepomemben kot pohojen ogorek na cesti. Le človek, ki živi z naravo, jo pozna in ume prisluhniti njenim utripom, zmore tako nagle odločitve in ne zamudi tistega zadnjega trenutka, ko je treba brezpogojno kapitulirati pred pobesnelo naravo. Naša alpinistična zgodovina, predvsem novejša, je polna tragičnih primerov, ko ljudje tega niso znali. Skratka, končajmo naša razmišljanja: uspešen alpinist je praviloma tudi zelo močna in izredna osebnost. Ta ugotovitev pa krije v našem modernem, mehaniziranem, civiliziranem in kolektivističnem času v sebi tudi svoje nasprotje: premočna osebnost se težko znajde v družbi, ki ustvarja v svojem procesu objekte in ne prenaša subjektov. Močan individualist prihaja v konflikte z družbo, postaja asocialen in agresiven. Nehote moramo pomisliti ob teh naših razglabljanjih na Borisa Režka.

Dr. Henrik Tuma je še vedno idejni temelj našega alpinizma. V »Pomenu in razvoju alpinizma«, knjigi, ki je nekaka alpinistična enciklopedija ter čudna kompilacija najrazličnejših mnenj ter originalnih teorij hkrati, je šel dr. Tuma v širino kot še menda nihče v alpinističnem svetu dotlej, hkrati pa pojmuje različne pojave razvojno in v njihovi časovni spremenljivosti. Nam, ki prihajamo za Tumo, je te širine preveč, v nasprotju s Tumo se ožimo in specializiramo. V podnaslovu Režkove knjige »Stene in grebeni« beremo »Razvoj alpinistike v Savinjskih Alpah«. Alpinistika je po dr. Tumi veliko ožji pojem, je le »gorski šport in del alpinizma«.¹ Poleg plezanja poleti in pozimi obsega le še visokogorsko smučanje, to smučanje obravnava Režek v svoji knjigi le mimogrede. Režku moramo priznati, da se je snovno s podnaslovom v svoji alpinistični zgodovini Grintovcev pametno omejil.

¹ Dr. Henrik Tuma: Pomen in razvoj alpinizma, str. 158.

V planinski literaturi se nam kaže Boris Režek kot epik. Piše v širokih in dolgih zamahih, kot sejalec, ki meče žito v preorano njivo. Zgodba mu pri pisanju ni potrebna, Režkov glavni junak je gorski svet, ljudje so le stranski igralci v igri. Taka je njegova knjiga »Svet med Grintovci« in taki so njegovi članki v Planinskem vestniku, kolikor ne more govoriti o novih vzponih.

Imeni Režek in Modec sta tesno povezani z zgodovino alpinistike v Kamniških Alpah med obema vojnama, da, brez njiju si te zgodovine sploh ni moči zamisliti. Njune so najlepše smeri teh dveh desetletij in seve hkrati tudi najtežje – in vendar si ne bi upal zapisati, da je alpinistika v Kamniških Alpah do leta 1945 izključno njuno delo. Alpinistične zgodovine ne ustvarjajo odlični posamezniki, temveč množica skromnejših plezalcev, ki jo prvaki kot plaz potegnejo za seboj. Stanič in Tuma sta le osamljena vrhunca v svoji dobi, prav tako tudi Kugy in Frischauf, kolikor ta dva sploh smemo šteti v naš kulturni krog. Konec koncev je tudi Jugova največja zasluga v tem, da je odprl zapornice in sprostil tok, ki še do danes ni pojenjal, temveč je celo narasel v mogočno reko in dal lepe rezultate. Tudi v naši himalajski odpravi je kanec Juga, pa tudi Staniča in Tume.

Boris Režek je vse svoje življenje posvetil goram. Velja za enega najboljših poznavalcev Kamniških Alp in je torej prvi poklican, da napiše alpinistično zgodovino te gorske skupine. Zelo hvalevredno je, da se je Režek tega dela tudi lotil, že od vsega začetka pa moramo jemati njegove sodbe s pridržkom, posebno še, kadar govori o lastnem delu. Nihče ne more biti svojemu delu najpravičnejši sodnik, ker se pač nikoli ne more povsem otresti čustvenega odnosa do lastnega dela.

Dejali smo že, da je Režek epik. Epik ostane tudi, ko piše alpinistično zgodovino. Svojo ljubezen do gorskega sveta, do ostenij, njihove zgradbe in razčlenjenosti, do gorskih razgledov in do ljudi pod gorami kaže tako, da opisuje vse to na dolgo in na široko. V prvi polovici knjige večkrat izgubi glavno nit in se ponavlja. Pisanje je zabeljeno z značilnimi režkovskimi sarkazmi, ki učinkujejo osvežujoče in duhovito, posebno še, kadar je dogajanje že dovolj odmaknjeno v preteklost, da nas resničnost več ne moti. Manj so posrečena ta duhovičenja v zadnjem delu, kjer so prizadete osebe še žive in učinkujejo zato razne izjave drugače in imajo včasih celo žaljiv priokus.

Zelo dobro je Režek označil Juga. Idejno in etično pomeni Jug velik korak naprej v evropsko miselnost, tehnično so ga plezalci prerasli že kmalu po njegovi smrti. Naveza Režek - Modec je prav zato tehnično tako naglo napredovala, ker se je zelo hitro osvestila ter se otresla »negativnega jugovstva«², seveda je pa zrasla tudi v plezalnem vrtilču v Turncu, torej iz povsem drugačnih korenin kot Jug, ki se je začel učiti plezalne tehnike šele v gorah.

Dandanašnji si težko predstavljamo plezanje v Julijskih in v Savinjskih Alpah kot dve popolnoma različni stvari. Skoraj vsak plezalec prepleza po nekaj smeri v eni in v drugi skupini. Izvzeti moramo nemara le Jeseničane in Kamničane, ki imajo domače gore pred nosom, druga skupina jim je pa res malo od rok. Med obema vojnama je bilo to bistveno drugače. Le redki plezalci so plezali v obeh skupinah, pa še ti so prišli večinoma iz svoje skupine v drugo le za nekaj vzponov v goste. Obžalovati moramo, da je bilo tako, kajti razvoja našega plezanja tako stanje gotovo ni pospeševalo in danes imamo za ta čas dve popolnoma ločeni zgodovini plezanja in Režek v svoji zgodovini natančno ugotavlja, kdaj je plezanje v Kamniških zaostajalo za plezanjem v Julijcih in kdaj ga je

² Boris Režek: Stene in grebeni, str. 196.

doseglo in celo prekosilo. Na tem mestu ni kraj, ugotavljati vzroke, zakaj je bilo tako, in zelo neprimerno bi bilo očitati Režku in Modcu, da sta ustvarila to separatistično stanje, čeprav je na drugi strani res, da sta bila poleg Gregorina najmočnejši osebnosti v Grintovcih in temelj modernega plezanja v tej skupini nasploh. Preživelo se je danes Režkovo naziranje, da se stene v Julijskih in v Kamniških Alpah razlikujejo po svoji zgradbi in da velja za julijska ostenja neka splošna resnica, da so sicer višja, zato pa so ostenja v Kamniških Alpah strmejša in manj razčlenjena. Iz te različne zgradbe ostenij naj bi izvirala tudi različna značaja plezanja v eni in v drugi skupini. Na ta Režkov način je mogoče primerjati le dvoje ostenij, nikakor pa ne dveh gorskih skupin, če nočemo zagrešiti obžalovanja vrednih poenostavljanj. Popolnoma nesmiselno je očitati kaki steni, da je do polovice skrotje in tudi v Julijcih so bile preplezane dvestometrske in tehnično zelo zahtevne stene. Vsekakor se je to zgodilo kasneje kot v Kamniških, ker je bilo pač več višjih in lažjih sten na ponudbo in je bilo pač naravno, da so plezalci najprej te preplezali.

Modec in Režek sta bila mojstra pete stopnje in sta iskala priključek na smeri, ki bi bile v celoti šeste težavnostne stopnje. Brezplodno je z raznimi »če« in »ako« ter z raznimi domnevami skušati spreminjati preteklost (Režek v svoji zgodovini to zelo rad dela), a vendar se moramo vprašati, kaj bi bilo, če bi bila ta odlična plezalca vstopila v Aschenbrennerjevo smer v Travniku, ki je lep primer šeste stopnje in to v nepretrgani višini 300 m ter je le tri ure vožnje z vlakom oddaljena od Ljubljane, nato je pa treba še nekaj časa iti peš. Smer bi bila preplezala — to sta bila prav gotovo sposobna storiti³ — in dosegla bi bila stopnjo, ki so jo naši plezalci dosegli šele leta 1948. In če bi bila ta dvojica pogledala čez mejo v Dachl, Fleischbank, Totenkirchl, v steno Laliderer ali celo v Dolomite, bi zavrtela kolo našega alpinističnega razvoja še za nekaj let naprej, v leto 1951 ali 1952. Toda bodi tako ali drugače, naša razglabljanja so jalova, dejstvo, ki ostane, pa je, da sta Režek in Modec zaorala v ledino modernega plezanja v Kamniških Alpah in sta storila več, kot bo najmlajšim plezalcem v spremenjenih pogojih dano storiti.

Režkovo merilo, ko piše zgodovino alpinistike v Grintovcih, je šesta stopnja težavnosti. Temu merilu ni oporekati, saj je razvoj alpinistike neprenehna rast težavnosti, skrajna meja možnega se v vsaki dobi premakne višje in šesta stopnja je le merilo za to skrajno mejo na neki določeni stopnji razvoja. Dejali bi lahko celo, da je Režek premalo poudaril ustvarjalnost, ki je važna sestavina pri plezanju novih smeri. Glede na lepoto rešitve nekega problema v steni bi mogli plezalca kot ustvarjalca primerjati z arhitektom ali tudi s komponistom ali književnikom. In vendar tudi to Režkovo merilo odpove v določenih primerih. Dobremu, staremu SPD nihče ne bo mogel očitati, da se je močno zavzemalo za slovensko plezanje, nekaj so pa odborniki le storili, glavno torišče njihovega delovanja je bilo drugje. Če vrednotimo torej SPD s stališča vrhunskega plezalstva, ne moremo o njem skoraj nič dobrega reči. In res je v Režkovi zgodovini prikazano SPD skoraj v celoti kot zaostalo in betežno. Vprav obžalovanja vreden pa je Režkov izpad proti dr. Pretnarju osebno. SPD je kot uradno priznana organizacija imelo tudi uradne obveznosti in prav mogoče bi bilo, da bi bil spremljal dr. Pretnar takratnega kralja po gorah tudi nerad, v nasprotju s svojim prepričanjem in čustvovanjem. SPD tudi ni moglo biti odgovorno za

³ Pred leti sem z Gorenjskega Turnca v Triglavski steni opazoval takrat petinštiridesetletnega Vinka Modca, kako je estetsko in stilno dovršeno plezal Čopov steber — in od takrat ga imam za enega največjih plezalcev, ne le v slovenskem alpinizmu, temveč v plezanju nasploh.

varnostne ukrepe, ki so jih storili za varnost kralja. Režek bi moral v tako važnem delu, kot je zgodovina plezanja v Grintovcih, vrednotiti SPD s širšega gledišča in pokazati več objektivnosti.

Drug, podoben spodrseljaj se je primeril Režku v zadevi Kemperle. V drugi pčlovici štiridesetih let so se pokazali plezalci tudi v Kamniku, ki leži tik pod gorami in tudi njihova plezalna stremljenja so hvalevredna, čeprav je videti, da jim je botroval Režek. Kaj moremo tem možem očitati, če so po svojih sposobnostih zaostajali za vodilnimi navezami v Grintovcih? Vsakdo ne more biti Režek! In članek v časopisu je konec koncev le muha enodnevnica ter ga je lahko razumeti kot pretirano veselje nad uspehom, ki, gledano z osebnega stališča, tudi ni bil majhen. Tudi Kemperle in Benkovič sta kasneje preplezala v Rzeniku smer, ki je v plezalnem vodniku »V naših stenah«⁴ ocenjena s točno isto stopnjo težavnosti kot Režkova in Modčeva smer v isti steni. Ta drugi, uspešni Kemperlov vzpon omenja Režek v svoji knjigi le mimogrede in ne brez podcenjujoče opazke. Vse moralne odgovornosti za tisti res nepotrebn hrup takrat torej le ne moremo naprtiti Kemperlu. Režkovo pisanje je duhovito in take ostrine nam brusijo okus, le žal, da bodo prišle do izraza šele kot lastnosti zelo, starega in plemenitega vina.

Zelo podrobno so na koncu opisani zimski vzponi, bolj natančno kot njihova pomembnost zasluži. Tudi opis nesreč v gorah bi lahko brez večje škode izostal, prav tako opombe na koncu, ki po svoji mnogolikosti spominjajo na rubriko »Razgled po svetu« v Planinskem vestniku.

Jezikovno je Režek skušal obogatiti jezikovni zaklad z neobičajnimi besedami in celo z novotvorbami. V dobro mu moramo šteti, da se je dosledno izogibal tujkam in je razen »alpinistike« in »turistike« ter izpeljank iz teh dveh besed zapisal malokatero besedo novejšega tujega izvora. Večkrat čutimo med branjem, kako je bil prisiljen opisovati ali spremeniti ves stavek, da se je ognil tuji besedi. Če bi vsi naši pisci tako ravnali, bi slovenščina kmalu postala popolnoma umrljiva tudi preprostemu človeku.

Neprierno manj nas more zadovoljiti Režkov slog. Planinska založba bi morala dati rokopis v pregled jezikoslovcu; če bi bila to storila, bi v knjigi izostalo več očitnih slovničnih napak. Režku je zelo pri srcu neosebno izražanje, ki ga slovenščina ne ljubi. Tako piše n. pr.: »dosti se je plezalo«, bolje je: »dosti smo plezali« ali »dosti so plezali«, če hočemo, da ostanejo plezalci neimenovani. Glavno izrazno moč ima v našem jeziku glagol z vso obilico svojih oblik; Režku je pogosto pridevnik ljubši. Tudi izrazi kot »zafrkljiv« so v vsakdanjem govoru že povsem domači in jih niti Slovenski pravopis ne preganja več, vendar skrben pisec, ki pazi na slog, takih besed v knjigi ne napiše. Prav tako se dober stilist izogiblje kolokvializmom v sintaksi.

Planinska založba se je z zemljevidom Julijskih in Kamniških Alp ter s plezalnim vodnikom, himalajsko zgodovino in s knjižicami o Hacquetu, Jugu, Staniču in Oblaku že lepo uveljavila. Režkova plezalna zgodovina Grintovcev je lep korak naprej, čeprav jo moramo marsikje imeti bolj za drzen poizkus ali pa za očarljiv ostanek preteklosti kot pa za dognano mnenje.

⁴ Str. 91 in 93.

Marijan Prevec – gorski samotar

STANKO KLINAR

Na vrhu sem imel lep razgled — ves dan sonce in lepo vreme, brez megle. Zato sem moral biti sam.

Z veseljem ugotavljam danes, po treh letih, odkar sem skušal planinski javnosti predstaviti lik Marjana Prevca (PV 1958), da je vsakršna misel, teza, trditev, domneva (razen domneve o njegovem počivališču, ki še vedno ni ugotovljeno) v omenjenem članku verna resnici, čeravno sem jih sestavljal izključno po osebnem vtisu, kot ga je napravil name pokojni prijatelj. Tega se veselim tudi zato, ker je bilo tedaj že dve leti po njegovi smrti, v času, ko sem služil vojaščino in nisem mogel nikogar vprašati za svet ali kako podrobno. Če se utegne ob tem ponovnem glasu na Marjanovo temo pojaviti vprašanje, čemu je treba ponavljati, kar je bilo povedano, in z dopolnitvami podpreti, kar je bilo sprejeto, je odgovor kratek: globoko sem prepričan, da spada Prevec med odlične planince in govoriti o teh je vedno lepo. Njegovo doživljanje planinstva zasluži pozornost tudi danes, ko alpinisti bijejo boj za velike skrivnosti v svetovnih gorstvih, za katerih osvajanje je pokojni nedvomno zorel, a po drugi strani planinstvo v obliki žurnalpinizma sestopa med široke mase in pri tem utrpi določeno stopnjo svoje globoke idejnosti, kar je tudi Prevec zaradi svojega izredno čistega značaja zelo bridko občutil. Bil pa je človek posebne miselnosti, posebnega temperamenta in samosvoje zgodovine, kar je povzročilo, da je ostal skrit v ozadju in danes skoraj pozabljen, čeravno bi si v ugodnejših okoliščinah in drugačnem razpoloženju lahko utrdil ime. Njegov silni razvoj v alpinizmu, ki je bil tako kruto pretrgan, intelektualna moč in globina čustvovanja so činitelji, po katerih bi njegovo samohodstvo postalo pojem v planinstvu in ena njegovih najvrednejših oblik. Človek Prevčevega kova je zrel za vsako turo poleti in pozimi, doma ali v tujini, ker je voljan prenašati napore in se žrtvovati, kajti pod zunanjo obliko planinstva čuti neke globlje dragocene vrednote, o katerih sicer ne govori mnogo, saj jim ne ve niti točnega imena in so prej stvar čustvovanja kot intelekta, a so ravno tisto osnovno gibalo, zaradi katerega se je lepo žrtvovati (»Saj žrtve blagoslov rodé!«). Menim, da zaradi tega njegovo ime ne sme biti zavrženo in pozabljeno in bom to svoje mnenje v sestavku skušal opravičiti. Njegovi privatni zapiski namreč, ki so mi medtem prišli v roke, so mi tako živo obudili v spominu lik tega idealnega planinca, da ne morem mimo njih in sebe, ne da bi vsaj posthumno pridobil zanj vstopnico za v planinsko javnost.

Doživljal je mučno mladost in treba je bilo silne volje in duševnega napora, da se je dvignil s proletarskega dna, kakršnega je poznala družba pred in med vojno. Z borbena samovzgojo je razvil svojo osebnost, a to je dolgotrajen proces in ob njegovem koncu je spoznal, da se je medtem postaral. Sodobna planinska mladina doživlja drugačen razvoj, prihaja iz okolja, ki ji omogoča hiter vzpon ter uspeh v javnosti. Ko se je Marjan po uporni borbi pretolkel do vrat javnosti, je spoznal, da ga od mladih ustvarjalcev, široko zakoreninjenih v družbi, loči starostna razlika desetih let, kar je v planinstvu veliko, zlasti če gre za ljudi dvajsetih in tridesetih let. V tej bridki izkušnji mu je ostala velika in morda skoraj izključna vodnica neusahljiva ljubezen do gora. Vrgel se je v samo-

tarstvo, hotel je rešiti zamujeno, sam v sebi je hotel dozoreti, hotel je dorasti do gornika našega časa.

Ta njegova posebna zgodovina mu je v srce zasejala plašnost, da ni nikoli nastopil pred javnostjo kot izrazita osebnost, kajti tam, kjer so se drugi vedli sproščeno in energično, je sam premagoval nekakšno sramežljivo pubertetno zadrego in se je raje umaknil v izoliranost, kot pa bi se izpostavljajal. Morda je menil stopiti v planinsko javnost, ko bi s svojimi dejanji to lahko opravičil, morda pa tudi ne. V nekih verzih, ki sem jih izkopal med zapiski, pravi (ne morem reči, ali so verzi njegovi lastni, nastali kot odmev ob študiju kakega pesnika, ali pa izpisek iz kakega dela, vendar v obeh primerih ilustrirajo njegovo razpoloženje):

*»Caruj v samoti, car! Poslušaj svoje sanje,
svobodno hodi pot, ki kaže jo navdih,
lepotam bodi vdan, ki ustvarja jih tvoj stih,
in pesmi svoje poj, nagrad ni treba zanje!«*

Svoboda, samota, lepota so pojmi, s katerimi se je peklil in zlasti prvi je mogel nastati le zaradi trdote borbe, s katero se je osvobajal iz okolja, v katerem je doraščal. Saj se pojem svobode sicer še tolikokrat ponavlja! Toda samotni bojevnik je vezan le nase in že mu včasih omahuje desnica...

*»Cilja ni pred mano,
duša pusta, prazen um.
Mene muči neprestano
pustega življenja šum.«*

... a gotovo le za hip, da zbere nove sile, zakaj moč se v slabosti izpopolnjuje: »Saj žrtve blagoslov rodé!« Toda izbojuje si neko dvomljivo zmago:

*»Življenje! Če te vzame smrt v objem,
ne bo mi žal; privid si, prazne sanje!«*

In resnično ta človek življenju ni pripisoval velike cene. Nekoč sem mu počital lahkomiselnost, ker zapušča kočje, ne da bi vsaj namignil, kam je namenjen, pa mi je na besede: »Še vedeli ne bomo, kam naj te gremo iskat,« je odvrnil: »Saj me ni treba!«

Prav zaradi te svoje posebnosti Prevc ni začel s planinstvom iz organizacije ali z njeno pomočjo, temveč se je predal izključno samo goram in bi delo v organizaciji verjetno občutil kot breme in oviro. Njegovo čisto hotenje ne bi preneslo pridih uradnega planinstva. Kot da se je posvetil v službo planinskim bogovom, se jim je hodil redno vsako nedeljo žrtvovati, a še če je bil zadržan, je bil v njihovi službi: »15. marca 1953. Ves dan doma. Ta dan omenjam zato, ker sem ves dan na planine tudi mislil, čeprav pisal od jutra do večera v kleti. Dan je bil čudovito lep in to me je bolelo. Takrat šele človek vidi veličino in moč gora, tisto neznano hrepenenje, ki ga gori vleče. Od časa do časa sem jih tudi šel pogledat — tisti sinji čisti in... pogled na Kam. Zato je treba takšne dneve brez dvoma izkoristiti. Bil je dan čudovitega hrepenjenja po gorah!« Morda bi se v organizacijsko dejavnost vrgel pozneje, ko bi njeno pomoč iskreno zaslužil, saj je delo silno visoko cenil. Seveda pa mu prav zaradi takega zadr-

žanja organizacija ni mogla pomagati do imena, ki je ostalo skrito in nepoznano kakor njegovo gornišтво.

Tragika njegovega imena je zlasti v tem, da ga je usoda zatekla še v času zorenja in v plezalskem oziru ni nikoli dosegel sodobnikov. Na prvi pogled torej ne bi kazalo razpravljati o človeku, ki se je v času, ko žanjeta slovenski in svetovni alpinizem tako lepe uspehe, povzpel le bežno tu in tam do pete stopnje. Toda če bi se držali tega merila, potem tudi o Jugu že zdavnaj ne bi več debatirali. Po Prevcu, razen kupa privatnih zapiskov in prisrčnega spomina nanj v srcih prijateljev, ostaneta zlasti njegova velika ljubezen do gora in plemenit značaj.

Ko bi zadnjih dveh stvari ne bil imel, tedaj ne bi bil imel s čim napolniti svojega samotarstva v gorah. S strahom in pogumom se jim je bližal in nikoli s kako izrazito ravnodušnostjo, kot mislijo nekateri. Sam pravi tako-le, ko se je 25. julija 1954 na Bovškem Gamzovcu pripravljaj za greben proti Pihavcu: »... Vreme prekrasno in nenavadno sončno. Razgled z Gamzovca čudovit. Greben me je malo plašil, posebno ona polica. Po daljšem oklevanju (mislil sem že sestopiti proti Luknji) sem turo nadaljeval...« Ali 18. oktobra 1953, ko je prvič plezal Jugovo poč: »... Na tretje stojišče sem plezal le s težavo, Jože mi je pomagal z vrvjo. Posebno izstop je bil vražji, ker ni nobenega oprimka. Čutil sem, da takim plezarijam le nisem še kos. Tudi zadnji del je bil zelo težak. Tudi tu mi je pomagal z vrvjo... S Kamniškega sedla sem se potem sam vrnil v Bistrico, pač z zavestjo, da sem prvič plezal svet »pete« stopnje.« Z leti je žal res začel pogum nadkriljevati strah: »5. septembra 1955... Zapadni greben Škrlatic. Že leta 1952 me je tu pred navpičnim zapadnim razom ustavilo. Navpične poč se sam nisem upal lotiti. Sedaj je prilika. Do pod te poč sva šla prosto. Tu se naveževa. Navpičnost poč takoj stopi v veljavo. Vendar oprimki dobri. V sredini zabijem klin, ki je ostal, nato druga še bolj navpična polovica, — ko ta preneha, se svet bolj položi in z leve strani z obplazenjem dosežeš sam greben...« Plezalsko-tehnične sposobnosti pa so z rastočim pogumom začele ustvarjati bolečo diskrepanco, ki je verjetno pripeljala do katastrofe.

Toda njegova duševna plat je neprimerno zanimivejša od plezalne. Bil je izrazito meditativne narave. Zato mu nobena pot ni bila predolga, nobena megla prepusta ali dež prezoprn. Ko dan ni bil za plezarijo, je šel iz Krnice v Trento in ji našel toplih besed: »25.—26. septembra 1954... Vrhovi so bili vsi v megli, le v trentskih gorah je žarelo sonce z jasnega neba. Nastopil sem tedaj mi znano in priljubljeno pot v Trento, pot, na kateri je bilo rojeno moje planinstvo in ljubezen do gora...« Neke majske sobote 1953 ga dež ni pustil zdoma: »... oblačno vreme z dežjem me je pripravilo, da sem ostal doma... Vendar smatram to nedeljo kot gorsko nedeljo, ker sem bil z mislijo in željami v gorah.« Ko je šel 31. okt. 1954 od Peričnika na Vrtaško planino in Sleme, pravi: »Ljubljano zapustil zvečer ob zvezdah in jasnem vremenu. Ko pa sem stopil v dolino Vrat, je bilo nad menoj oblačno in megleno. Bil sem nezadovoljen v tej nočni tišini, začutil sem željo po domu ter čutil naveličanost tega večnega kolovratenja po slabem vremenu. — Prespal pri Peričniku... Ura 11, ko šel proti Slemenu po poti in povprek. Nebo pokrito z visoko oblačnostjo — redko meglo, vendar vsi vrhovi triglavske skupine dobro vidni. Le po dvanajsti uri megla začela zajemati posamezne vrhove... Imel sem mir in lep razgled. Turo sem posvetil žrtvam gora za 1. nov. 1954... Ko sem bil zopet na zelenih tratih doline Zrata... sem se poslovil od Julijskih gora za to leto... posebno martuljških gora, seveda s trdnim sklepom: prihodnje leto napraviti še več in mnogo težjega. Kolovoz bil

ves posut z listjem te lepe in mirne jeseni. V gredah Rjavine bilo videti mnogo snega... Na vlaku dobil brata H. in D. F., ki se v mislih tako lepo ujemava, v dejanjih pa nikakor ne!»

Tako je počasi rastel pogum, s pogumom želja po jačjih činitvah, ob večjih storitvah pa je nekdanje lirično hrepenenje prehajalo že v pravo poželenje in velika ljubezen v strastni ogenj. Na tihem je sanjaril o lepotah tujih gorstev in če bi mu že pojemal ogenj kdaj na domači poti, mu je ta fata morgana izzemala skrajne sile iz izmučenega telesa. Isti prividi so bili krivi, da je vedno odločneje segal po daljših in težjih vzponih, a posledice so bile prehude.

Bil je nenaveličan in neuničljiv. Kot zvesti služabnik se je vsako nedeljo napotil, kamor ga je klicala vest, ter znova in znova zahajal k starim znancem in ta lastnost ga gotovo globoko loči od povprečnega planinca, ki bi že stokrat vzkliknil: »Saj tam sem že bil!« Od leta 1950 do 1955 je okrog 220 dni prebil kjerkoli v slovenskih gorah, bodisi po običajnih poteh bodisi na težkih vzponih. Iz leta 1956 nimam zapiskov, ker so nekje založeni, a po zapisih v knjigah po vrhah in po približnih cenitvah sodeč bo vzponov v tem letu vsaj 50, kar gotovo ni pretirano, če pomislimo, da je bil tega leta v Prenju in da je večino počitniške dobe skoraj neprekinjeno prebil v Julijcih. Zadnji doslej ugotovljeni vpis še vedno datira s Kukove špice 31. VIII. 1956, ko je preplezal ves greben Mužicev do vrha Kukove (s pripombo »zelo težavna tura«), a brez oznake nadaljnje poti in se zato tukaj sled izgubi.

Zapiski iz let 1953 in 1954 so zanimivejši od kasnejših, ker je v njih polno elementarnega doživetja gorske narave, a za vse je značilna skrajna natančnost v popisu smeri. Zaradi tega so posamezni zapisi po obliki med seboj precej podobni, vendar se nekateri odstavki in aforizmi zelo značilni in bi jih bilo škoda izpustiti. 10. julija 1955 je plezal Dibonovo smer v Špiku v precej hrupni družbi, ki je na debelo rušila kamenje, zato pravi na kraju: »Seveda posebnega vtisa takšna plezarija ne zapusti. Čakanje, vpitje, vlačenje, nervoza, potem kamenje padajoče. Gotovo ima svojo veliko moralno vrednost samotni vzpon v miru in tišini.« »Nedelja, 20. junija 1954: Krnica—Velika Dnina—V. Oltar—Visoki Rokav—Škrlatica—Vrata. Če bi še Spodnji Rokav dosegel, bi bil načrt izpolnjen in želja utešena. V soboto zvečer prispel sam v Krnico... V gorah je bila megla. Zjutraj še pred 4 uro zapustil Krnico. Megla. Vendar slutil, da bo zgoraj jasnina. To je bila tudi resnica. Torej preko Vel. Dnine na Vel. Oltar preko Škrbine. Spodaj sem vstopil v napačno grapo — levo — in imel hude neprilike... Na V. Oltarju sem bil letos prvi. Imel sem zelo lep razgled in sončno vreme. Z Oltarja po grebenu... ter z leve strani na sam vrh. Medtem se jelo megliti. Po daljšem preudarjanju se odločil za južno steno — sestop... plezal pa v megli — po policah navzdol in kaminih do najnižje točke, kjer potem stena prepada... Stena skrajno krušljiva in posuta s peskom... V Kotlu sem dolgo sedel v samotni miru — ogledoval te divje grebene in stene — delal pa tudi načrte. Deloma v megli sem preko vzhodne stene dosegel vrh Škrlatice... Vendar je Kotel lepši v soncu, kakršen je bil lansko leto v juliju. Reči moram, da so se stare vezi utrjevale — ta kraj se mi je vtisnil v dno duše. Kjerkoli bom v gorah, vedno mi bo vstajal v novih podobah in željah...« »13. junija 1954: Jugovzhodni greben Kukove špice... Spodnji del nikoli ne more biti samo težaven, ampak neprimerno več... Na vrhu sem imel lep razgled — ves dan sonce in lepo vreme, brez megle. Zato sem moral biti sam... Ko sem pozno popoldne zapuščal ta svet gora, ožarjen z večernimi barvami sonca, sem bil zadovoljen in srečen — razodel in odprl se mi je nov svet — celoten greben z razom, severovzhodni g. in K. Š. iz Belega potoka. Vse to me še čaka.«

Če se pri tem spomnimo, da je bil mizar in bi po običajnih skušnjah z obrtniki menili, da je bil ves zagnan v prozo vsakdanjega dela, kjer kuje denarce še s privatnim delom zvečer itd., potem to ni Marjan Prevec. Res ne, še daleč ne! Pač pa je Marjan Prevec tisti, ki da vsak dinar, ki bi bil potreben tudi drugod, za knjige in gore. (»16. okt. 1955: Zaradi pomanjkanja denarja prisiljen na Krvavec delat Juletu drva...«) Nabral si je knjižnico, ki bi bila v ponos vsakemu resnemu intelektualcu, dokončal večerno gimnazijo in razmišljal o nadaljnjem študiju. Ko je bil klic gora premočan in ga redni dopust ni več potešil, je vzel izrednega, brezplačnega. Gore so bile njegova velika ljubezen. Kar je bilo zatrto v rani mladosti, je z vso pubertetno elementarnostjo udarilo na dan. Ni čudá, da se mu je ob popolni intelektualni zrelosti zdelo pametneje, da svoja razpoloženja poteši v samotarstvu. Bil je zares mojster samega sebe, ustvarjal si je tako čiste misli in skladna dejanja, da zanj prav gotovo veljajo besede, ki jih je Oktavijan (po Shakespearu) izrekel nad Brutovim truplom:

*Bil je ves blag, tako se v njem mešali
so elementi, da narava smela
bi dvigniti se in oznanjati:
To bil je mož!*

Zapiskov ni sestavljal za druge, ampak zgolj zase. To zlasti dokazuje njegova pisava, ki bi bila trda preizkušnja celo za lekarnarje. Toda točnost popisa, prizadevnost v slogu, ali vsaj vestno beleženje tur (na primer nekaterih iz l. 1956, ko ga je usoda prehitela in se posameznim ni več mogel širše posvetiti), kažejo da ni bil brez ambicij (literarnih) in vse skupaj je videti kot kompilacija materiala za kako delo. Vendar je bil zmeraj mnenja, da je treba najprej »nekaj storiti«, da lahko napišeš za javnost in tega po lastnih cenitvah verjetno še ni storil. Nekaj citatov naj posthumno zadosti njegovi skromnosti, naj si tudi nakopljem očitek, da on sam na tako objavo ne bi nikoli pristal. Po povratku z Grintovca (21. sept. 1952) pravi: »... Vrhovi v megli, toda po poti je sijalo sonce — pozno jesensko sonce. To sonce sem najbolj ljubil, prav tako kot glas tihe in mirne, vse žametaste gorske jeseni. To je bila moja zadnja tura v letu 1952... Še enkrat, ko sem bil že v vlaku, so zažareli vrhovi Savinjskih Alp vsi ožarjeni od večerne zarje, kot poslednji pozdrav gorskemu samotarju.«

Drage so srčne muke mi brezdanje —
naj le umrem, a — ljubljen naj umrem!*

Zdaj je prikrajšan za pesniško sladkost pekla v svojih prsih, prikrajšan večidel tudi za posmrtno ljubezen.

Nekje v Julijskih Alpah počiva idealni gornik. Kak pozabljen žleb ali skrito gredino si je izbral za ležišče. Ljubil je močne akorde — zdaj mu jih že dolga leta tuli skozi metež vihar. Blizu nekje leži zarjavelo kladivo, ki nikdar več ne bo ranilo gore. Oblaki mirno hite nad mrtvim kotom, tiho kot bela hrepenenja plovejo po azurni gladini neba; nikoli več se ne vrnejo. Včasih megla poljublja izsušeni obraz in z mehкими prsti sega veter v lase. Nahrbtnik, raztrgan in spran, trohni zavržen nekje pod nogami, lice leži na ostrem kamnu. Deževne kaplje sprožijo kak kamen in curki se stekajo v slap, a pozimi plazovi še tem obiskovalcem umaknejo truplo v svoje hladne globine. Tako doživlja zvesti gornik svoje

* To je drugi del kitice na str. 3.

večno gornišstvo — polno ljubezni, samote in žrtve. Daleč se je umaknil hrupni družbi. Njegovo srce je vriskalo le hrapavim skalam in hrabrim cveticam, tulečemu vetru in divjim oblakom, neštevilni armadi zvezda in gozdov. A kadar ga je borba utrudila, je svojo težko dlan spočil na planinah in ob potokih. Na konec ni mislil, ni ga priznaval in ga tudi ni naredil; legel je z oporoko, ki jo je kakor zanj napisal pesnik Stevenson:

*Pod širnim zvezdnim nebom
skopljite jamo, tod naj umrem,
rad sem živel in rad umrem
in zdaj k počitku legam z oporoko.*

*Te besede mi vrežite v skalo:
»Tu leži, kjer je želel biti.
Z morja v svoj dom se je vrnil mornar
in lovec se vrnil je z lova.«*

Zapadni Julijci in Glockner

CIRIL PRAČEK

Alpinist postane poleti še posebno nemiren, podobno kakor ptice selivke v jeseni. Vreme se ustali (ali pa tudi ne); dan je dolg in če je še lep, se pogledi nehote obračajo v bregove.

V letošnjem poletju sem se namenil v Zapadne Julijce. Kadarkoli sem gledal z Jalovca proti zapadu, so me privlačili skalnati vrhovi v prosojni daljavi. Šele letos sem imel srečo, da sem si ogledal nekaj teh krasot. Spremljala sta me brat in sestra, »pomožno spremstvo« je bil še skuter z uradno oznako 9 konj. Ti konji so zelo cenjena pomoč in se jih ni otepati. Že kar pri prehodu čez mejo so služili »konji« za taksi. Potegnili smo se do Belopeških jezer, se ustavili pri zgornjem in se utaborili pri bistrem izvirku ob jezeru na južni strani. Takoj sem opazil, da je tu taborilo že mnogo izletnikov, toda vsa čast jim, vse je bilo lepo pospravljeno. Jezero, ki ga obdajajo smrekovi gozdovi, je lepe temnozelenne barve. Na vzhodni strani so taborili »moderni nomadi«, ob vsakem komfortnem šotoru je stal avto. Ti nomadi, ki jih ne sestavlja neko določeno pleme, temveč so narodnostno popolnoma pomešani, imajo povsem svoje navade. Čeprav žive strpno drug ob drugem na istem prostoru, označenem s tablico »Camping«, so vendar razdeljeni v kaste. Kaste določajo konjske sile, velikost in oblika njihovih voz. Lastnik 150 konj modernega chevroleta se le bolj milostno ozira na ubogih 22 konj pri fičku. Lastnik 150 konj je vtaknil svoje »konje« v stajo, ubogi pa ni imel lastnega šotora. Do osme, še celo devete ure zjutraj, ni od nomadov nikogar na spregled. Šele ob tem času jim zašume pred šotori nekakšne kahalne naprave. Nato se polegajo pred šotori na sonce in ko jih popade neznana sila, pospravijo vse na »konje« in gredo naprej. Zanimivo je, da se od »črede« ne oddaljujejo.

S svojimi devetimi konji sem padel seveda tudi med moderne nomade, v sklop ene najnižjih kast. Še policaj na cesti mi je malomarno nakazoval, toda za menoj sta bili še vedno dve kasti, kolesarji in pešci.

Nomadsko življenje s konji, ki pijejo samo bencin, ni težko, je nasprotno zelo prijetno in zanimivo. Pri tem dobiš počasi neke izkušnje.

Najprej smo si uredili v redkem gozdu ognjišče. Zabil sem v polmetrskem kvadratu štiri količke in napel nanje mrežo iz žice, ki je bilo zadosti ob zapuščenih ognjiščih. To je po mojih izkušnjah najenostavnejši način ognjišča. Kar kmalu smo povečerjali in nato postavili šotor. Zjutraj smo vstali z dnevom, popolnoma proti pravilom modernih nomadov. Na nasprotni obali, tam kjer so stali avtomobili ob šotorih, je vladal spokojni mir.

V oprtnik sem zmetal rožljajoče železje, kline, vponke in kladivo, pridejal še perlonko, nylonsko pelerino in hrano in že sva odrinila s sestro po hladnem gozdu proti vrhovom. Obetal se je najlepši dan in namenil sem se proti grebenom Strugov, ki so v podaljšku od Vevnice proti Rateški Ponci. Zaiti nisem mogel, čeprav nisem poznal pota. Pred nama so se kazali iz zelenih gozdov svetlosivi skalnati vrhovi. Izbiral sem steze, ki so držale proti cilju. Dobro uro hoda sva šla skozi gozd, preden sva dospela na značilen alpski okrešelj. Odprl se je pogled na strme stene v okolici. V desno so obvladale teren strme stene Mangrta, v sredini je sedlo Zagača, kamor drži slovita Via della Vita, levo od Zagač je Vevnica, ki zakriva Kotovo Špico, in še naprej v levo so Strugi in greben Rateških Ponc. Največji vtis naredi severna stena Vevnice.

Oko je takoj iskalo prehode v strmi steni, to se zgodi gotovo vsakemu plezalcu, ko pride v bližino stene. Vevnica ima res izredno lepo severno steno, strmo skoraj kakor Travnik, gladko, zdi se ti, da je kar neprehodna. In vendar ima več smeri. V mislih sem zarisal centralno smer in malo levo še centralni steber, skrajno levo pa smer po razu. Ta je po videzu najlažja. Zanimivi bi bili tudi kamini med Strugi in Vevnico, ki se spuščajo strmo navzdol, ponekod široki, ponekod utesnjeni.

Pogledal sem v najino smer proti Strugam. Dolg plaz grušča se je vzpenjal z okrešlja proti steni. Najmanj uro hoda. Zagrizla sva se v peščeno strmino, ki se je vse bolj dvigala. Sem in tja sem zasledil sledove opuščene steze. Sklepal sem, da drži steza verjetno čez steno, kajti po samem grušču do pod stene ne bi imela smisla. Izkazalo se je, da je res tako. Kaj kmalu sva stopila na sneg. Zaradi hude strmine sva se morala navezati in močno sem pogrešal cepin, ki sem ga pozabil doma. Že na grušču sem pobral palico in jo ostro ošilil z nožem, da mi je za silo improvizirala cepin. Pri varovanju sem jo enostavno zabil v sneg. S kladivom sem sekal stopinje, deloma tudi s čevlji, in počasi sva prečila proti steni. Zadnja dolžina petdesetmetrske vrvi je bila še posebno strma. Prestop s snega v steno ni delal posebnih težav.

Nadaljnji vzpon na ca. 2300 m visoki Strug je potekal razmeroma lahko. Sem in tja sva našla stezo in jo zopet izgubila, plezarija ni pretežka, nekako tretje stopnje. Dobri dve uri in bila sva na sedlu. Razgled je zelo lep, svoje je prispevalo lepo vreme. Nedaleč nad nama je zaokrožil planinski orel pri svojem obhodu. Časa je bilo še na pretek, zato sem sklenil prečiti še grebene proti Vevnici, računal sem na okroglo dve uri trdega dela, ker pa sem šel sam, sem bil nekoliko hitrejši in sem dosegel Vevnico v eni uri in pol in sestopal ravno toliko tudi nazaj. Tu je šlo mestoma lahko, mestoma teže, v splošnem ni težav, ker še obstaja slaba steza, ki se pa sem in tja popolnoma izgubi.

Sonce se je že globoko nagnilo, ko sem se vrnil na sedlo. Zopet sva se navezala in se spustila v globino. Sonce je žgalo, da je bilo veselje. Na snegu sva imela ponovno največje težave. Z veliko pazljivostjo sem se spuščal zelo počasi za sestro, ki sem jo varoval za celo dolžino drobne perlonke. Po grušču se nisva spuščala naprej v okrešelj, izbirala sva snežne zaplate pod silno steno

Vevnice. Silno me je mikala ta stena, da bi se spoprijel z njo. Tu sem hodijo koroški plezalci, ki imajo v teh stenah najbližjo možnost za pravo alpinistično udejstvovanje.

Smuke po čevljih je bilo kmalu konec. Pod steno si je ne bi privoščil, prestrmo je bilo, niže doli je strmina prešla v bolj blage oblike. Od tu sva opazovala tudi planinsko kočo pod Rateško Ponco, k njej drži prijetna steza. Z okrešlja, odkoder drži steza proti sloviti previsni Via della Vita, sva prišla kar hitro po prijetnem gozdnem hladu v taborišče.

Sklenili smo, da se zgodaj zjutraj premaknemo pod kamin, da bi poizkušali srečo v Zapadnih Julijcih. Zato smo se odpravili zgodaj spat. Budilka gozdovnika so ptiči, medtem ko zbudi motoriziranega nomada šele želodec. Prištevam se k prvim, ker so me zbudili ptiči, toda to se jim ne bi posrečilo, če ne bi bil zgodaj zvečer legel k počitku. Zakuril sem na ognjišču in skuhal obvezni čaj. Medtem sta Lojzka in Marjan pospravila taborišče, naložili smo na »konje« in s sestro sva šla naprej.

Prvi premik sva izvedla čez Trbiž in Rabelj (Cave di Predil) do zapadnega roba Rabeljskega jezera. Cesta do vzhodnega roba jezera je idealna, lepo asfaltirana. Tu se odcepi proti naši meji in proti Kaninu. Cesta proti Selli Nevei (Kanin) je razdejana kakor hudournik. Napredoval sem s težavo v drugi prestavi in mestoma v prvi. To cesto bi lahko imenoval sramoto Italije. Pri nas tudi naletiš na slabe ceste, toda ta kaninska ne zasluži več ime cesta, to je navadna hudourniška struga. Na nekaterih mestih sem se prebil skozi s prav akrobatsko srečo.

Pri jezeru sva odložila tovor in odbrzel sem po brata dvajset km daleč nazaj. Čeprav je bil čudovito lep dan, nismo ta dan (sobota) mogli računati na nobeno turo. Do opoldne smo uspeli spraviti »moštvo« in prtljago do jezera. Od tu do sedla Selle Nevee je še 8 km strašne ceste. Par ur smo poležavali na pesku ob jezeru, za kopanje je premrzlo, se sončili, skuhalo južino in se proti večeru premaknili v gozd pod Creddo. Zaradi slabe ceste sem se ustavil tri km pod sedlom, pod pobočjem Credde, ob bistrem potočku. Ta potoček je bil nekaj posebnega. Natančno ob štirih popoldne je pričela teči voda po krasni, z zelenim mahom prerasli strugi in to z veliko silo, natančno ob osmih zjutraj je voda vsak dan usahnila. V gozdičku tik ob vodi smo postavili šotor.

Nedelja je bila zopet lepa. Ob pol petih zjutraj sva z Marjanom ubirala pot proti sedlu Selli Nevei. Še preden sva prispela do sedla, sva zavila na desno v gozd, proti visokim vrhovom v daljavi. Najprej sva nameravala na Poliški Špik, potem naju je pritegnila Credda.

Po gozdu sva iskala markirano stezo in sva jo res kmalu našla. Toda držala je samo do planine nekako v višini 1500 m. Tu sva vprašala pastirje, kje je pot do Poliškega Špika. Pokazali so nama proti zahodu. Po lepi ravninski stezi sva prispela v pol ure na veliko planino. Tu se je odprl pogled na Poliški Špik, toda gora je bila zelo daleč. Na oko sem presodil, da bi potrebovala samo čez planino najmanj dve do tri ure, preden bi prišla do vznožja. Zato sva se dokončno odločila za Creddo.

Izprašal sem mladega pastirčka o gori nad nama in izvedel vse potrebno. Da rastejo tam gori »stelle alpine« (očnice), da ni nobene poti, da greva lahko samo, če sva »alpina«, da je zelo daleč, itd.

Ravno zato, ker ni bilo steze, me je gora pritegnila, vse je tako kakor v našem Martuljku. Mimogrede sva bila v skalah. Občudovala sva vso pot neizmerno raznolikost rastlinskega sveta. Menda rastejo na tem pobočju, ki

leži na sončni strani, prav vse planinske rože. Še v višini 2400 m so uspevale razne rože, ki jih sicer ne vidiš niti na 1800 m višine. Pravi botanični vrt.

Sonce je silno pripekalo. Vzpenjanje je postajalo prava muka. Šele na grebenu pod samim vrhom naju je pozdravil hladen vetrič. Prispela sva v štirih urah s ceste na sedlo. Levo in desno od sedla se dvigata vrhova. Po kratkem počitku sva se odločila za višji vrh, ki sva ga dosegla po lažji plezariji s sedla v pol ure. Možic na vrhu nama je poleg višine potrdil, da sva dosegla cilj. Razgled je seveda edinstven. Proti jugu greben Kanina, proti vzhodu naši Julijci, proti zapadu Montaž z okolico in proti severu avstrijske gore. Sediš in nemo občuduješ doživetje. Napor je bil bogato poplačan.

Sestopila sva po grebenu v isti smeri. Na sedlu je v skalo vdelan star italijanski bunker, v njem so še drva in premog iz prve svetovne vojne. Vse to je obstalo, ker je na zraku in prepihu in ker sije z južne strani v bunker sonce.

Nehote sva zastavila pot po komaj vidni stezici in kaj kmalu ugotovila, da je to zapuščena vojaška stezica iz prve svetovne vojne. Speljana je tako enakomerno položno, da takoj lahko zgotoviš, da je bila narejena za tiste, ki morajo navkreber nositi. Steze sva se držala lep kos sestopa, potem sva opazila skozi megle, ki so se pričele vlačiti čez pobočja, da gre steza preveč proti zapadu, zato sva jo zapustila in se podala po lepem travnatem grebenu naravnost navzdol. Tudi trava je bila za to višino neverjetno bujna. Zašla sva v previsne stene polne očnic, toda niti očnice niti previsi naju niso motili, ker sva imela vrv in kline, po dveh dolgih spustih sva bila na varnem. Nadaljevala sva isto pot, po kateri sva se dopoldan vzpenjala in mimogrede prispela v višino planine.

Pri stajah sva odkrila betoniran kal za vodo. Toda voda je bila čisto pri dnu. Navezal sem posodo na vrv in tako sva prišla do vode.

V dolini sem se oglasil še v hotelu na sedlu Sella Nevea pod Kaninom. Spoznal sem, da je turist povsod močno zaželena ovčica, ki jo krepko ostrižejo. Za pol litra mleka, pol kg kruha in štiri razglednice sem plačal 22 šilingov ali okroglo šest sto dinarjev. Imel sem občutek, da kar na oko presodijo, za koliko te lahko ostrižejo. Zanimivo je: če plačaš v tuji valuti, ti vrnejo v isti valuti drobiž in ne v lirah.

Tisti večer smo si privoščili v taborišču belo kavo in še gobe, ki sem jih nabral prejšnji večer. Dnevi so bili vseskozi lepi in tako šotor ni prišel do pravega izraza, česar smo bili pošteno veseli.

V ponedeljek smo vstali še v mraku, da bi imeli čim več od dneva. Na vrsti je bil premik pod Groslockner. Vso opremo smo zložili na skuter, ki je počival v senci. Zmenili smo se, da gresta Marjan in Lojzka do Rabeljskega jezera peš, ostalo pot do Trbiža bi naj ju prepeljal s skuterjem. Po hudourniški strugi, ki se imenuje cesta, sem napredoval komaj nekaj hitreje kakor onadva peš in nisem dosti čakal po petih km vožnje. Naprej drži odlična cesta, ki dela vso čast Italiji, in ob osmi uri, ko odpelje vlak proti Avstriji, smo bili vsi trije v Trbižu.

Brat in sestra sta nadaljevala pot do Lienza z vlakom, jaz sem padel zopet med moderne nomade, ki so na cesti iz Avstrije čez Trbiž proti morju še posebno številni. Avtomobili vozijo od ranega jutra v sklenjeni vrsti od zapada proti jugu. To je ob tem času prava invazija. Na meji te odpravijo v nekaj sekundah. Na motorista se komaj ozrejo. Cesta je odlična in popoldne ob 15 uri sem bil preko Beljaka in Spittala v Heiligenblutu. Spotoma sem opazoval krajevne napise v dolini reke Bele in ugotovil, da so tam sama slovenska imena. Še

ob pričetku druge svetovne vojne so živeli v Heiligenblutu stari kmetje, ki so govorili slovensko. Sedaj te spominjajo samo še razni krajevni napisi kakor Dollach, da je bilo to nekoč naše. Tužne misli o malem narodu, ki ga z vseh strani počasi objedajo, so me obšle pri samotni vožnji. Tega je bilo krivo morda tudi oblačno nebo, ki so ga preprežali od časa do časa bliski. Pohitel sem in ravno dodobra pokrila skuter na parkirnem prostoru v Heiligenblutu, ko se je ulil dež.

Poiskal sem si prostor v gostilni in čakal na prihod Lojzke in Marjana ter občudoval visoke cene. Samoobramba proti tem je šotor in kuhalnik, geslo pa je že staro — vrnimo se v prirodo — od ne vem katerega že francoskega ali morda nemškega filozofa. Tistih, ki se vračajo, oziroma odvrtačajo od hotelov v prirodo, najdeš vse polno na camping prostorih. Toda tudi tja — so že zašle škarje za volno. Zato se moderni nomad, ki je preživel že mnogo poletij na izletih, izogiblje prostorov z napisom Camping. Poišče si skrit prostor v samotni ob vodi, kjer je varen pred raznimi pristojbinami.

Tisti večer nisem pričakal družbe. Na kmetiji sem prespal razmeroma poceni in zjutraj krenil po avtocesti do Franz-Josephshöhe. Tu smo se našli in krenili po ledeniku do Hofmanshütte. Te kočice se poslužujejo alpinisti, medtem ko ostanejo navadni izletniki v hotelih ob koncu ceste.

Del prtljage smo pustili v koči in vzeli s seboj samo nujno planinsko opremo. Vreme, ki je zjutraj dobro kazalo, se je ponovno poslabšalo. Pričelo je snežiti že kar takoj, ko smo prečili ledenik Pasterzo. Pri vzponu se nam je pridružil tudi starejši Dunajčan, ki je kaj kmalu začel trpeti zaradi višine. Megla, sneg in veter so nam težili pot. Če ne bi bilo izgažene steze, bi sploh ne našli kočice. Proti koncu vzpona se je sled izgubljala v zametih. Dunajčan je vsebolj ugašal s svojimi silami. Posedal je v sneg in počival, zato sem ga moral čakati in tako smo napredovali počasi. Če nekoga sprejmeš v družbo, si zanj odgovoren. Po dobrih štirih urah vzpona smo dosegli kočico na Adlersruhe. Zapadlo je okoli pol metra snega, temperatura -5° , torej poštena zima. Pred dvema dnevi bi skoraj zgorel od vročine na Creddi, tu pa poštena zima, to je ravno tisto, kar doživi lahko samo alpinist. Na zimo smo bili pripravljeni, ni nas presenetila.

Kočica na Adlersruhe lahko sprejme vsaj 40 alpinistov. Zanimivo je, da visoko cenijsko gorske vodnike in reševalce. Pri vplačilu prenočnine sem vprašal, če imam morda kot vodnik in reševalec kaj popusta. Povedali so mi, da imam prenočnino zastonj. To me je izredno presenetilo v deželi, kjer so usluge za naše pojme zelo drage, saj stane prenočnina na skupnem ležišču 20 šilingov in v sobi 40 šilingov, kar bi zneslo prevedeno v slovenščino 600 oziroma 1200 din. Tudi avstrijskim vodnikom in reševalcem bi morali dati pri nas iste ugodnosti.

Do kočice smo prispeli v torek pozno popoldne. Ker je snežilo, smo bili prisiljeni čakati na boljše vreme. Toda tudi naslednji dan se vreme ni popravilo. Zato smo se v sredo okoli poldne vrnili do Hofmanshütte kakor mnogi ostali turisti.

Vreme je ostalo slabo. Na ledeniku Pasterza je snežilo in včasih tudi deževalo. Zato smo sklenili, da vzamemo za letos slovo od Glocknerja. Vodno hlajenje me je spremljalo vse do Beljaka, kjer smo se zopet našli in iskali prenočišče od devetih do polnoči. Tri ure sem križaril po Beljaku s skuterjem, preden sem našel na periferiji prenočišče.

Morda bo še kdaj poletje, ki bo brez dežja.

Meditacije s poti na Krn

DARINKA VESELIČ

Hodim... Tiha je pot, ko se počasi umikaš meglenemu morju, ki sega daleč preko mokrega roba Bohinjskega jezera. Ponudiš roko prvim žarkom, ki se lovijo med drevjem in če si dovolj zgoden, te sonce, ki leze izza Studorja nad Fužinami, objame na zadnjem ovinku pod Komno.

Seveda si še tešč in maline ob poti se ti ponudijo za zajtrk. Koprive, ki pa so vedno jezno namršene in niso nikdar občutile lepote dejanja, se hitro maščujejo, ker si jim okradel družčino. Oprostiš jim! V takem sočnem sončnem jutru ne moreš biti hud ne na svet ne na ljudi.

Dom na Komni se ti zazdi kar prevelik in radio brenči izza odprtih oken. Samo pogledaš preko gozda, če je Janez že vstal. A ker je še ves zavrt v megleni puh, bežiš dalje željan planinskih viž kravjih zvoncev.

V kravji metropoli ob Koči Na Kraju izprazniš lonček mleka in že koračiš proti Bogatinovem hramu. A ne hitiš več! Pomeniti se moraš z Lanževico o zimski smuki, pa o tistih tihih belih poteh, ki jih rišejo smučine križem kražem čez Komno, pa s Podrto goro in s Kukom na drugi strani. Bogatina prosiš, naj te prijazno sprejme v svoj hram, čeprav ga tokrat ne boš obiskal. Namenjen si h Krnu v goste. Naj nikar ne zbira oblakov na svojem čelu! Želiš si sonca in modrega neba! Velike marjetice ob poti povprašaš, ker se kar same ponujajo, če bo lepo ali ne, če te ima rad ali ne: Ja — ne, ja — ne. Ena reče ja, druga ne in tako veš prav toliko kot prej. — Ciklame pa se ti smejejo in kinkajo s svojimi hudomušnimi krvavo rdečimi korčki — ti jim samo pomahaš v pozdrav in se na sedlu pokloniš planikam.

Ko vidiš, da pri Bogatinovih Vratcih vsi ležaji v Bogatinovem hramu prav nič ne škripljejo — vreme je suho in sončno — in ti oskrbnica s svojim »mičkeno« (dialekt) — ima zaradi suše še čisto mičkeno vode — vzbudi asociacijo na Vrhniko in Močilnik, ji zagotoviš, da boš nazaj grede kar na prepihu v teh Vratcih prespal. Vsa vesela te odžeja z mičkeno čaja in potem zakoračiš v mrežo starih vojaških poti proti Krnskemu jezeru.

Za Lepočami pogledaš, če so se kaj razrasle planike visoko na skali in že se znajdeš v eldoradu miru in tišine ob Krnskem jezeru. Hvaležen si ljudem, da tu še niso postavili kakega doma in v upanju, da ga tudi ne bodo, se zlekneš v travo ob jezeru.

Tišine in samote pijan loviš med prste veter, ki šepeče z vodo. Prisluškuješ: »Bili so ljudje, drobni, majhni — pravi veter — a bili so veliki. Čutil sem, da so bili veliki! Zagrebli so svoje drobne roke v počti, v stene in imeli so — ne vem, kot da so imeli kladiva. In pod njimi je pela stena kot struna — zamolklo, potem čisto, vedno bolj izčiščeno in nazadnje — en sam prečiščen zven... In pomisli: zavzeli so to moje kraljestvo! Sam sem vrtal po teh stenah, sam švrkal po teh grapah in počeh in zdaj... A ne misli — imam jih rad! Vidim njihove dlani, ki grebejo v steno, vidim njihove oči, ki bi rade z mano — in zato jih imam rad...«

— O, tudi jaz vidim ljudi — šepeče voda —. Tudi ti so majhni, a veliki. Tudi jaz gledam njihove oči. Vame se ozirajo. V njihovih očeh je toliko toplote in toliko sanj, v njihovih očeh je hrepenenje po nečem velikem, lepem, čistem, prečiščenem. Čutim te oči v sebi in — rada jih imam in — Srečno! Srečno! jim želim, ko hodijo tod mimo...«

Tako sta se pogovarjala veter in voda in nebo je bilo modro in stene srebrne. Vse je bilo čudovito in oče Krn je bil verjetno zadovoljen s potepuhi v svojem kraljestvu, ker si ni potisnil kape na čelo in jim je zvečer pripravil s svojega temena prelep razgled.

Kam? — Preko Dolomitov od Marmolate, Monte Cristalla do Karnskih Alp in Grossglocknerja. Naši vršaci pa so bili kar tu poleg: Kanin, Montaž, Mangrt, Jalovec, Šite, Travnik — cel venec! Špik se je lepo vstopil med Prisojnik in Razor, Škrlatica zadaj za Križem je lepo razpela svoje Rokave in je s svojim širokim krilom s te strani materinsko mila — ta nevarna znanka. In Triglav — Mož! In Stol tam zadaj in Kočna in Grintovec, ki se večno držita za roke in — do koder nesejo oči na obzorju — gore!

Zadnji sončni žarki jih zlatijo, nato srebrijo, dokler v temi vse zaspano sive ne pospijo.

Prav po tiho jim želiš: Lahko noč! in še roko jim stegneš v pozdrav. Čutiš, da je iz njihovih srebrnih sten kanilo vate nekaj velikega in v hipu začutiš vso dragocenost in veličino občutja, da si — človek.

Češka koča ob 60-letnici

ANDREJ KARNIČAR

Kdo od planincev, ki je stopil na vrh Kočne, najprej ne upre svoj pogled na čudovito dolino pod seboj! Mnogo je primerov, da občudovalec sploh ne more verjeti, da gleda pod seboj resnično vasico, vasico, ki se imenuje Jezersko. Saj je to kraj, ki mu nihče ne more oporekati posebne lepote. Ko pa gledaš to kot z aviona, si ginjen nad ljubkostjo tega skritega planinskega raja. Mnogi planinci so že potrdili to misel, ko so pripovedovali, da je pogled s Kočne na Jezersko, kot bi gledal pravljico. No, in tudi Čehi, ki jih smemo soditi med dobre kritike prirode, so se zaljubili v to vasico že pred 80 in 90 leti. Dr. Chodounski in še nekaj njegovih prijateljev iz Prage pa so se okoli l. 1890 odločili, da bodo zgradili planinsko kočo na Ravneh pod Grintovcem in Dolгим hrbtom. In res so svoj načrt uresničili in odprli s tem eno prvih slovenskih planinskih koč l. 1900. Hvaležno se spominjamo tega dogodka vsi Jezerjani. Hvaležni pa so tem prav gotovo vsi planinci naše domovine, saj je kraj, kjer stoji koča, tako dobro izbran, da si prav nihče ne more predstavljati boljšega. Poleg tega pa prideš iz Češke koče lahko v treh urah na Okrešelj in Logarsko dolino, v istem času na Kočno ali na Grintovec. V štirih urah si na Skuti pa tudi z Belo na Koroškem je bila nekdanja dobra povezava. V okolici koče so smučišča za celoletno smučanje, kakršnih ni nikjer drugod v naši državi. Dostop z Jezerskega je zelo lahek in čudovit. Saj si v 1 1/2 uri v koči, kjer ni več nobene zveze z gozdovi niti pašniki. Zadnjih 20 m poti, ki ima že nekaj žičnih vrvi in lesenih stopnic, te pripelje do koče, v kateri se moraš že zaradi same njene gradnje počutiti res popolnoma domačega. In ta koča je slavila lani svoj 60. jubilej. PD Jezersko, ki upravlja to postojanko, je s posebnimi slovesnostmi proslavljalo to obletnico. V tem znamenju je bila obnovljena steza na Vratca 30 m od koče, od koder je prelep razgled na Jezersko pa tudi na Koroško. To stezo so imeli Čehi za lažje izlete in je bila potem zanemarjena. Namestili so na Vratcih tudi knjigo in štampiljko, s čimer se hoče PD Jezersko prav tako obdolžiti 60-letnici.

Ako zaidemo v vasico, h kateri spada Češka koča, in si ogledamo življenje teh ljudi, ki so 30 km oddaljeni od svojega sedeža občine v Kranju, bomo ugotovili še marsikaj, kar morda ne bi pričakovali v tako majhni vasi. Zato morda ne bi bilo napačno, da si vaščane ogledamo vsaj iz planinske in športne strani. Pastirji, drvarji, lovci, vodniki in oskrbniki Češke koče, v vseh teh je že mnogo planinske tradicije, ki sega daleč nazaj v prejšnja stoletja. Že pred drugo svetovno vojno so se odlikovali nekateri domačini kot alpinisti večjega formata: Ljubo Grabnar, Viktor Krč, Ferdo Majnik itd. Tem gornikom, ki so vsi padli v NOV, so jezerski planinci odkrili spominsko ploščo prav pred Češko kočo. Ta jim je nudila vedno svoje zavetišče.

Takoj prva leta po drugi svetovni vojni je tudi Jezersko dobilo svojo samostojno planinsko organizacijo. Prve organizacijske smernice je dal Pavle Kemperle. On je vodil tudi prve alpinistične tečaje, tako da je v jezerski vasi nastalo močno in vsestransko razgibano planinsko društvo. Star skalaš in neutrudljivi planinski delavec Tone Ekar je še vedno na čelu tega društva. Res je, da smo slišali že tudi nekaj kritike na račun gospodarstva in oskrbovanja Češke koče. Toda tu je društvo napravilo reorganizacijo in gre gospodarstvo zopet po pravi poti. Ne bi bila zgrešena obnova tudi v alpinističnem odseku, ki je žal po nepotrebnem zamrl. Vseskozi pa je zelo vreden in marljiv markacijski odsek. Članov pa ima društvo preko 200, kar je po vsej verjetnosti največji procent v državi v primeri s prebivalstvom. Saj je vsak tretji vaščan član PD.

Poleg planinstva se Jezerjani bavijo tudi s smučanjem. Tudi tu imajo zelo lepo tradicijo. Zlasti v alpskem smučanju so bili Jezerjani že pred vojno precej poznani, pa tudi smučarski tekači so bili že pred 30 leti vidni. Tudi danes, ko se zahteva za smučanje še mnogo več tehničnega znanja, se Jezerjani kar dobro vrivajo proti vrhu. Razumljivo je, da bi ob boljših materialnih pogojih uspevali še bolje. Saj jim smučarski klub, ki obstaja že preko 30 let, poleg lepih terenov ne more nuditi niti najpotrebnejših rekvizitov. — Star jezerski šport je tudi sankanje. Pred tridesetimi leti si že lahko videl delavsko in kmečko mladino, ki se je masovno, tudi po sto sankacev hkrati, spuščala po ledeni cesti od Kazine do Bajt (3 km). Danes imajo tudi to panogo že organizirano. Toda sankaci imajo še večje težave. Cesta, ki je bila nekdanj glavni njihov objekt, je danes za ta šport razumljivo nedostopna zaradi ogromnega avtomobilskega prometa. Že so začeli graditi umetno sankiško progo, kateri pa sami seveda ne bodo kos in jim bo po vsej verjetnosti priskočila na pomoč občina v Kranju. Saj se tudi ona zaveda pomena, ki ga ta šport nudi zimskemu turizmu v tem kraju. Kakor smučanje, tako je tudi sankanje vodilna sila za razvoj zimskega turizma v tem z naravnimi lepotami tako bogatem kraju. Prav res je škoda, da je občina od vsega tega tako daleč in da se ne najde kdo v vasi, ki bi se bolj zavzel za razvoj zimskega turizma.

Najdaljo zgodovina pa imajo vsekakor na Jezerskem strelci, ki so organizirani kar v dveh takih organizacijah. Strelska in lovska družina, obe imata dovolj pogojev za svoje delovanje. Zdi se, da je slednja še bolj aktivna, kar je naravno. Saj so bile žive tarče že od nekdanj samotnim drvarjem zelo priljubljene. Krasna jelenova in gamsova lovišča imajo vsak dan večje število svojih občudovalcev ali bolje rečeno zalezovalcev.

Mimo vsega tega pa so si minulo leto Jezerjani zgradili lep športni park, v katerem vidiš žogo, ki leti iz rok v roke do gola rokometa, žogo preko mreže za odbojko. Zelena tekališča so polna zlasti šolskih otrok. V gradnji pa je še nekaj atletskih naprav.

Vse te organizacije, vsi ti člani so kot eden praznovali in se veselili lepega jubileja 60-letnice Češke koče, ki je kot ena prvih slovenskih postojank krasila planine prav v Jezerskem kotu. Dragi planinski tovariš, in bralec, morda boš tudi ti dobil kaj prostega časa in se odločil, da obišeš to staro in toplo slovensko planinsko postojanko in ji s tem tudi ti izkažeš čast. Ne bo ti žal.

Fontainebleau

FRANCE AVČIN

Parižani imajo 60 km južno od svojega mesta izredno plezalno šolo Fontainebleau ali kar Bleau na kratko. Njeni prijatelji so »les bleausards« — blozardi. Pred kratkim sem lepe jesenske nedelje zašel mednje in prav navdušili so me.

Na širokem področju fontainebleauskega gozda, nekdanjih osebnih lovišč francoskih kraljev, leži na več mestih mnogo podornega skalovja iz finega kremenjakevega peska, zlepljenega z apnenčastim lepivom nekdanjih morij. Skale v tak pesek zopet razpadajo. Ostre so kot kak fino zrnat brus, pa drže gladek gumast podplat do vprav neverjetnega naklonskega kota. Ta njihova lastnost je osnova plezalne tehnike bleausardov. Zanje imajo posebne plezalnike PA, t. j. Pierre Allain, po tem slovitom plezalcu, simpatičnem pionirju v mnogih tehniških dosežkih ter napravah in skromnem trgovcu izbranega alpinističnega materiala. Da jim prsti bolje drže na skoraj povsod sila neznatnih oprimkih, jih mažejo s kolofonijo v mali vrečici iz ne preproste

tkanine zvenečega imena »popof«, krajše »poff«, menda po glasu, ki ga daje, če trepljaš po njej. (Koristno tudi za našo skalo!)

Skale dosežajo komaj 5 do 10 metrov, najvišja bo visoka kakih 15 metrov. Vse-povsod vidiš raznobarvne pike, ki kažejo posamične »vzpone«, puščice pa jih povezujejo v vodoravne ture, gor in dol, lahko, težko, tudi skrajno težko. Detajli so nad vse delikatni, zahtevajo izvrstno ravnotežje in velike moči v prstih oz. koncih prstov. Po taki vodoravni turi, ki traja lahko ure, si pošteno izmučen, od nedelje do srede, pravijo. Poizkusil sem in rad jim pritegnem.

Ob nedeljah je v Bleauju vse živo, mlado in staro do najvišjih poklicev se enako navdušeno podi in poti po tem zanimivem skalovju, da si nabere moči za novi teden Pariza in očisti pljuča vsepovsod pričujočega bencinskega smradu. Res, le Bleau predstavlja pljuča Pariza, seveda za alpiniste. Izuri jih v tehniki najdelikatnejše plezarije, ki pa v drugi skali, n. pr. v naši, ni kar naravnost uporabna, če ni celo nevarna.

PD Idrija

Idrijsko planinsko društvo je imelo redni občni zbor 3. aprila. Društvo je tedaj štelo 634 članov, med katerimi je kar lepo število tudi mladincev in pionirjev. Glavna naloga tega občnega zbora je bilo razčiščenje nekaterih osebnih nasprotij in različnih pogledov in konkretne naloge posebno pri investicijah. V društvu je bilo potrebno uvesti točno gospodarjenje z imovino in gotovino ter boljše administrativno službo. Vse te težnje so prišle do izraza tudi na občnem zboru in upamo, da so bila nasprotja izglajena, to se pravi, da so bili postavljeni pogoji za složno delo, če bodo znali vsi člani pozabiti na osebno užaljenost.

Predsednik Janko Klemenčič je navedel v svojem poročilu staro hibo tega društva: vse sile so morali tudi v preteklem letu posvetiti gradnjam in adaptacijam njihovih koč, pri čemer pa je trpelo vse ostalo delo, predvsem vzgoja, izletništvo in delo z mladino. Izrazil je tudi bojazen, da bo ta hiba ostala še nekaj let, ker njihovih postojanke še dolgo ne bodo na pravi višini, čeprav se prav v tem društvu opravlja še mnogo požrtvovalnega prostovoljnega dela posebno po starejših članih.

Naše čitatelje bo gotovo najbolj zanimalo stanje planinskih postojank tega društva, ker so nekatere vključene tudi v transverzalo.

Najstarejša je koča na Javorniku (1240 m). Stara Pirnatova koča ni mogla več služiti današnjim zahtevam, zato so zgradili novo. Delo je bilo opravljeno precej na hitro in niti ne po najboljšem načrtu. Sanitarna inšpekcija je tu ugotovila vrsto napak. Člani so s prostovoljnim delom odpravili vse tiste napake, ki niso zahtevale večjih finančnih sredstev, vse ostalo bo moralo počakati. Vsekakor pa je ta koča sedaj v takem stanju, da se planinec v njej počuti prav dobro.

Kočo na Hleviških planinah (907 m) lahko štejemo med naše najlepše in najbolj čiste koče s prav dobro postrežbo. Nekatere izboljšave so člani izvedli tudi letos.

Zavetišče na Sivki (1006 m) je zelo obiskovano tudi iz žirovske strani. Zgrajeno je bilo v kasarni, ki je pomaknjena pod breg, kar ima mnoge nevšečnosti. Tu stojijo idrijski planinci pred najtežjim problemom: ali zgraditi novo kočo ali z velikimi investicijami usposobiti sedanjo zgradbo, ki pa verjetno ne bi nikdar imela planinskega videza. Ta problem je toliko težji, ker je zavetišče zelo dobro obiskano.

Najtežji problem pa je nastal s kočo na Jelenku nad Sp. Idrijo (1107 m). Na zahtevo sanitarne inšpekcije, ki je zavzela vsekakor prestrog kriterij, je moralo društvo to kočo zapreti. Društvo je takoj napravilo potrebne korake, da bi našlo sodelovanje z lovsko družino iz Sp. Idrije, ki je tu zgradila zelo lepo lovsko kočo. Zal ni naletelo na pravo razumevanje in problem je ostal nerešen. Planinci sedaj iščejo primerno hišo, kjer bi lahko uredili vsaj zasilno zavetišče, vendar bo to zopet samo provizorij, ki ne bo v celoti rešil težkega vprašanja.

Vse sile je društvo posvetilo gradnji Planinskega doma rudarjev na Vojskem (1100 m), za kar je zainteresiral predvsem idrijski rudnik odnosno njegov sindikat, ki je pripomogel z izdatno denarno in materialno pomočjo, da je bil zgrajen krasen planinski dom, ki bo lahko sprejel do 60 ljudi na prenočišče. Svoj delež je doprineslo tudi Turistično društvo iz Idrije pri opremlenju doma. Otvoritev je bila 11. sept. in je bilo navzočih okoli 1400 ljudi, med njimi zastopnik Planinske zveze Slovenije in Turistične zveze Slovenije ter zvezni poslanec dr. Aleš Bebler, ki je s svojim vplivom mnogo pripomogel, da je bil dom grajen v tako velikem obsegu. Projektant je zelo

dobro rešil vprašanje adaptacije stare hiše, od katere so dejansko ostali samo temelji, h katerim je bila dograjena lepa dvorana, ki bo lahko služila tudi za večje prireditve.

Dograditev tega velikega doma pomeni za PD Idrijo velik uspeh, vendar sodimo, da bo sedaj potrebno, da društvo posveti vso pažnjo ostalim postojankam, ker je nevarnost, da bi ostale v senci tega planinskega objekta.

Za zaključek naj navedemo, da bo idrijsko društvo moralo posvečati še mnogo časa in sredstev raznim investicijam, da pa nikakor ne bo smelo več zanemarjati ostalih dejavnosti, za katere bo treba angažirati druge društvene delavce.

S. L.

Pismo uredništvu

V lanski oktobrski številki PV sem prebral članka o novem zavetišču pri Slabetu in novi postojanki na Roglji, pa bi rad povedal, kar bi bilo morda v prid tudi drugim planincem, ko prvikrat tod hodijo.

Najbrž bo res, da s samega Bevkovega vrha ni razgleda, ker je pod gozdom; vsaj tako kaže, če stojiš pri Slabetu. Prav lep in obsežen razgled se pa odpira od znamenja, morda sto metrov severno od te kmetije, na pol poti med Bevkovim vrhom in Plužensko goro. Od tam sem videl Blegoš in Porezen, in za sedlom med njima, Ratitovec, a levo od Porezna Kojco (če se nisem motil). Planinski rob južno od Bohinja so oblaki zakrivali, mislim pa, da bi se pri jasnem vremenu tudi videl. Zakaj potem reči, da z Bevkovega vrha ni razgleda?

Prav je, da je zavetišče Sivka opuščeno. Ta stara italijanska kazemata je bila tako vlažna, da so bile po hodniku položene deske, da ne bi stopali po vodi. Ampak novo zavetišče pri Slabetu ne more zamenjati Sivke, ker je predaleč za tiste, ki so prenočili na Hleviški planini. Jaz sem — ne vstevši počitke — rabil 4 ure in 13 minut od Hleviške planine do Sivke, in še 3 ure do Slabeta. Ne spadam namreč med tiste, ki so bili na sto vrhovih, videli pa nobenega. Zato bi bilo dobro, da se uredi zavetišče nekje blizu Praprotnega vrha, v vasi Ledine, ali pa na Razpotju.

Ko že govorim o Sivki in Praprotnem vrhu, se mi vsiljuje vprašanje, zakaj se je to opuščeno zavetišče sploh imenovalo »Na Sivki«, ko je vendar bilo 750 m daleč od vrha Sivke, in samo 400 m, od Praprotnega vrha, in nekako na njegovem pobočju. Pred leti sem prav neprijetno občutil to napačnost imena. Z neko planinko sva prenočila na Hleviški planini, sestopila dopoldne, kosila v Idriji, se spočila na vznožju Mrutnika, se povzpela nanj in se že približevala Razpotju, ko je planinka začela pešati in ji je na Razpotju celo postalo slabo. Najbrž je vzpon na Mrutnik, čeprav veččinoma v senčnem gozdu, bil le malo prenaporen, in hoja dan poprej od Predmeje do Hleviške planine predolga (8 ur 54 minut). Zato sva se dalj časa morala zadržati na Razpotju. Neki kmet je bil tako dober, da nama je na svojem zapravljivčku odpeljal nahrbtnike z Razpotja in naju nad klancem počakal ter odpeljal do Ledin. Počasi se je stemnilo, ko sva od Ledin naprej hodila po markaciji. Kmalu sva zagledala Sivko, ampak na njenem južnem pobočju ni bilo videti zavetišča. Hodila sva naprej in pozorno iskala znamenje, ki bi naju s ceste odpeljalo na desno h Sivki, na kateri bi morala biti koča. Že sva bila Sivko celo obšla, že se je odpirala dolina med njo in koto 986 severno od Sivke in cesta je zavijala po južnem pobočju te kote na vzhod. Zdelo se nama je popolnoma jasno, da sva zgrešila znak k zavetišču na Sivki. Šla sva nazaj, pozorno z žepno svetilko osvetlila vsak kamen in deblo na vzhodni strani ceste. Znaka nikjer. Kaj zdaj? Nazaj v Ledine? Raje naprej do prve kmetije pa prosit, da smeva prenočiti v skednju ali na kozolcu. Ko sva prešla točko, kjer sva se obrnila nazaj, je moja spremljevalka po naključju na nasprotni strani zagledala puščico, ki naju je odvedla k zavetišču »Na Sivki«. Drugo jutro sem ugotovil, da zavetišče leži na jugozahodnem pobočju rebri, ki veže Praprotno brdo s koto 986, in nikakor ne na Sivki, ki jo dolina loči od omenjene kote. Zakaj tako napačno ime?

Knjiga »Po slovenskih gorah«, ki opisuje transverzalo, ima skico z lego zavetišča, pa tudi netočno. Po njej bi človek sodil, da se zavetišče nahaja 400 m zahodno-jugozahodno od vrha Sivke, morda celo na zahodni strani ceste, ko je vendar bilo 750 m severno od vrha. V merilu skice 1 : 110.000 se taka razlika lahko pokaže. Zakaj taka netočnost?

Netočnost druge skice, tokrat v »Brileju«, nas je pred leti tudi stala dosti nepotrebnega napora in časa. Hodila sva iz Hrastnika in v Ravnah zgrešila markacijo. Po skici pot drži južno od Raven na vrh Kala ter z manjšim lokom zavija proti severu ter zajema vzhodni del vasi. Na tem koncu sem res našel pot, ki se je po smeri

ujemala s skico. Neka kmetica nam je potrdila, da pot drži na Kal. Žal je pot prav hitro izginila. Služi samo za odvoz sena s strmega travnika na severo-zahodnem pobočju Kala. Udarila sva jo po serpentinah čez ta travnik, sva pa končno, zaradi prevelike strmine in teme, morala nazaj ter sva prenočila na kozolcu najbližje kmetije v Ravnah. Naslednje jutro sva našla pot, ki drži nedvomno severno od vasi, ampak ne na vrh Kala, temveč v sedlo med njim in koto 1006, pod katero leži koča »Na Kalu«. V lanski novembrski številki PV je dolg članek o novem domu »Na Kalških planinah«, pa ničesar ni rečeno o tem, da je omenjena Brilejeva skica, glede te poti, napačna. Skica je še vedno tako napačna na prodaj. Zakaj?

Za kočo na Roglji sem zvedel že aprila tega leta. Sicer me pa tudi članek v letošnji oktobrski številki PV ne bi obvaroval pred zgubljanjem časa in neprijetnim iskanjem, ko sem to poletje, prišedši od koče nad Šumikom, kosil in počival na Pesku in potem po markaciji prispel na planoto vrh Roglje. Drevesa so tam redka, pa zato nisem videl markacije naprej. Levo sem sicer videl razgledni stolp, koče pa ne. Šel sem naprej, spustil se s planote na prvo ravnino pod vrhom, tam našel kolo-voz, šel nekaj časa po njem proti vzhodu, o koči pa ni bilo sledu. Zlezel sem nazaj na planoto z namenom, da se povzpnem na stolp, od koder bi morda videl kočo. Na stolpu je bilo par ljudi, pa sem jih od spodaj vprašal, v kateri smeri leži koča. V tej smeri sem na prvi ravnini pod vrhom našel markacijo. Šel sem nazaj na vrh po nahrbtnik in planinko, ki me je tam čakala, ter sva jo po markaciji udarila proti koči. Mislil sem v koči pustiti nahrbtnik in se brez njega povzpeti na stolp. Toda koče ni bilo videti. Šele ko sva stopila iz gozda, sva zapazila kočo na mestu nekdanjih vitanjskih bajt, torej na sedlu med Rogljo in koto 1491, ki s koto 1454 na stari jugoslovanski špecialki nosi ime »Kraguljšišče«. Od Peska bi se moglo priti h koči po stezi, ki se približno na pol poti steze Pesek—Roglja odcepi na desno ter po severo-zahodnem pobočju Roglje pelje na Vitanjsko sedlo, kjer koča »Na Rogli« pravzaprav stoji. Zakaj ni ta steza markirana ali pa vsaj na razpotju z nadpisom zaznamovana?

Ce bi bila tema in bi ne bilo nobenega človeka, da ga vprašam, najbrž koče ne bi bil našel, če bi tudi celo Rogljo po dolgem in počez preiskal, saj koča sploh ne leži na tej gori, ampak dober kilometer hoje od vrha, a ne — kot članek pravi — »v neposredni bližini stolpa«. Zakaj se torej ta koča imenuje »Koča na Roglji«, če sploh ni na njej, in zakaj članek tako netočno opisuje njeno lego?

Druga neprijetnost se nama je zgodila, ko sva z že omenjeno planinko odšla od Ruške koče pri Sv. Arehu z namenom, da prenočiva v novem Domu pri Treh kraljih. Stara koča, kjer sva nekaj let poprej dvakrat prenočila in bila imenitno postrežena, je bila zaprta. V novem domu pa ni bilo možno dobiti prenočišča, ker sta bili samo dve sobi urejeni in obe oddani stalnim gostom. Tudi za kosilo nisva mogla dobiti drugega kot Argo-juho in kos kruha. Imela sva občutek, da so planinci v tem domu le nezaželeni gostje, neka vrsta revne žlahte, planinski dom pa da služi leto-viščarjem. Morala sva, čeprav se je pripravljalo na dež, naprej, da poiščeva prenočišče pod bolj gostoljubno streho v Koči nad Šumikom. Upošteвам dobiček pri stalnih gostih, posebno za manj obiskovane planinske postojanke, mislim pa, da je le upravičeno vprašati, zakaj vsaj pol ležišč na postojankah ni na razpolago planincem? Če se prav spominjam, je svoj čas veljal predpis, da se na planinski postojanki ne sme prenočevati večkrat kot tri noči zaporedoma. Kaj to pravilo več ne velja ali menda velja samo za planince, medtem ko imajo letoviščarji večje pravice?

Sicer se pa čudim, da PV prinaša novico o Koči na Roglji šele v lanski oktobrski številki, ko je koča že v aprilu obratovala, a morda tudi že prej. Novice o novih in opuščenih domovih, kočah in zavetiščih kakor tudi o novo markiranih potih se mi zde za planinca najbolj važne od vsebine PV, pa bi zato bilo potrebno, da se takoj objavijo, a ne — kot v primeru Koče na Roglji — šele pol leta, ali pa morda še več, pozneje. To celo v gmotnem oziru ni dobro za kočo, ki zaradi tega dalj časa ostane manj obiskovana. Tudi bi bilo dobro, da se v takšnih člankih točno pove, kje ta objekt stoji. Potem tudi netočna imena ne bi motila. Na primer »Zavetišče na Sivki 750 m severno od vrha Sivke«, »Koča na Roglji 900 m zahodno od vrha Roglje«, »Dom na Kalških planinah na južnem pobočju kote 1006, 750 m severo-zahodno od Kalškega vrha« itd. Na samem terenu bi pa tam, kjer človek po imenu koče sodi, da bi morala biti, morala nekje biti puščica z napisom; n. pr. »Koča na Kalških planinah 20 minut«. Ker se to ne dela, sem na skici v Brileju zastoj poskušal ugotoviti lego novega doma na Menini planini, čeprav je poročilo o njegovi otvoritvi v novembrski številki PV precej dolgo.

Še bolje bi bilo, da se taka poročila opremijo s skico. Lepo bi bilo, če bi te skice bile tako popolne kot one v knjigi o transverzali. Če pa je to — iz težko razumljivih

vzrokov — prepovedano, bi se kot osnova lahko vzela stara avstroogrška specialka 1 : 75.000. Te skice bi planinec lahko izrezal iz PV in nosil s seboj. Za tiste, ki se na zemljevidih dobro ne znajdejo, bi bil podolžni profil proti zelo koristen, za druge pa prijetno dopolnilo skice, oziroma prefotografiranega zemljevida. Takšna skica ali pa zemljevid in profil bi bila planincu v gorah v veliko korist, medtem ko mu slika doma nič ne pomaga. Stroški za klišeje najbrž ne bi bili večji. Sam članek bi moral opisati posamezne poti na takšen način, da planinci različnih zmožnosti lahko presodijo, če smejo kreniti na neko pot ali ne. Vsekakor bi bilo treba povedati, kje je pot zavarovana s klini in vrvmi in te dele poti na zemljevidu točno zaznamovati.

Da se z izrezovanjem tako opremljenih člankov ne bi kvarila vsebina drugih člankov v PV, bi se druga plat lista mogla uporabiti za reklame ali pa za besedila začasnega značaja. Zbrani takšni izrezki bi ščasoma nadomestili že zastarelo zadnjo izdajo Brilejevega priročnika, posebno če bi se postopoma obdelovale vse planinske postojanke in pota k njim. Nadomestili bi zemljevide, ki jih je skoraj nemogoče dobiti. Redkim njihovim lastnikom bi pa bili v zelo koristno dopolnilo.

Naročnik-planinec

Op. ur.: Pismo priobčujemo, ker bo verjetno služilo našim markacistom kot pobuda in napotek. Avtorja prosimo, naj nam sporoči svoj naslov.

Jeranova vrata (1921 m)

R. B A D J U R A

Prvotno (po naselitvi Slovencev) so imeli vsi gorski vrhunci in doli v Grintovcih kakor tudi v drugih naših snežnikih pristna slovenska imena z izjemo imen, prevzetih od prejšnjih naseljencev. Malo pred ustanovitvijo Slovenskega planinskega društva (SPD 1893) pa je Grintovce in ostale dele Kamniških in Savinjskih Alp s pomočjo naših pastirjev i. dr. izvedencev univ. prof. Johannes Frischauf prvi (1874—1877) raziskal, proučil in opisal¹, pri tem pa seveda, kakor je bila pod Avstrijo navada, mnoga najvažnejša imena dolov in gorskih prehodov ponemčil in tako tudi Jeranova vrata preimenoval v umetno ime »Steiner Sattel«. Od Frischaufa in drugih ponemčena imena so prišla nato tudi v avstrijske vojaške zemljevide, javnosti dostopne specialke in druge. Morda je ravno to tako močno vplivalo, da se takrat nihče izmed Slovencev ni upal vstati in reči: »To ni prav, zahtevamo slovenska imena v zemljevidih naših krajev in zemljepisih« in tako smo se kar ponižno vdali, tuja imena dobesedno prevedli, prava domača ljudska imena, tako tudi Jeranova vrata, zavrgli in uvedli v našem turističnem slovstvu in zemljepisih ime »Kamniško sedlo« ter po tem vzorcu (der Sattel = sedlo) polagoma »osedlali« tudi pretežno večino gorskih prehodov in dolov okrog naših planinskih koč z umetno prikrojenimi — zlaganimi imeni!

Prvič je prišlo v javnost ime Kamniško sedlo štirikrat brez omenbe Jeranovih vrat v letnem poročilu Slovenskega planinskega društva l. 1893 v zaznamki lisanih potov. Naslednje leto 1894 pa omenja Fr. Kocbek v svojem vodniku »Savinjske planine« na str. 82 že kar »Kamniško sedlo ali samo sedlo«, Jeranova vrata pa navaja niže le še dvakrat in zadnjikrat v oklepaju »Sedlo (Jeranova vrata)«. V drugi izdaji vodnika l. 1904 pa se ponavlja zgolj ime »Kamniško sedlo«.

Nikakega dvoma ni, da so Jeranova vrata pristno ljudsko ime. Dejstvo, da je bilo to ime v Trdinovih² mladih letih (1848—1866) razširjeno in v rabi med našim ljudstvom že okrog Mengša, torej mnogo dlje kakor na pol pota od sinjih golin Grintovca do Ljubljane, to priča o zelo visoki starosti imena Jeranovih vrat, gotovo pa najmanj iz časa, ko o nemškem geografskem izrazu »Sattel« za gorske prehode še ni bilo ne duha ne sluha! Ta strokovni geografski izraz se je namreč mogel pojaviti komaj okrog leta 1850 v nemških šolskih zemljepisih in ga niti prvi Hitzingerjev slovenski zemljepis »Popis sveta s kratko povestnico« l. 1852 niti Kozlerjev »Kratki slovenski zemljepis in pregled« iz l. 1854 še ne omenjata, pač pa le Kmetijske Novice (M. Verne 1852, 131, P. Hitzinger 1855, 38, M. Pirc 1855, 100 in J. Levjčnik

¹ V knjigi »Erschliessung der Santhaler Alpen« 1893, 1894. — Frischauf je bil pošten Nemeč, a ker je bil SPD naklonjen in Slovencem prijazen, so ga Nemci grdo napadali.

² Gl. Janez Trdina »Narodne pripovedke« V. Jeranova vrata. Cigaletova »Slovenija« 1850.

1855, 319)! Niti SPD in njegovo glasilo Planinski Vestnik niti slovenski zemljepisi niso poskrbeli, da bi se ljudsko ime Jermanova vrata ohranilo. Le Jurčič-Kersnikovemu romanu »Rokovnjači« (1881) in uprizarjanju tega dela po gledališčih širom po Sloveniji se je posrečilo in se moramo zahvaliti, da je ostalo ime Jermanova vrata še živo v spominu med ljudstvom.

Težko je razumeti, kaj je nagnilo l. 1910 samega urednika Planinskega Vestnika, da se je odločno postavil proti mnenju javnosti in zapisal »da je naziv Jermanova vrata« ali samo »Vrata« že docela pozabljen in da govori ljudstvo sploh le »sedlo«. Odziva na to tedaj še ni bilo. Po 20 letih je pripravljaj Vojni geografski inštitut v Beogradu prve specialke 1:100 000 za Slovenijo. Prav po naključju sem sprožil jaz takrat zadevo korektur omenjenih zemljevidov in tako je prišlo na seji odbora tuk. Geografskega društva v pretres tudi: Kamniško sedlo ali Jermanova vrata. Pretežna večina odbora omenjenega društva je glasovala za Jermanova vrata in tako je prišlo v list specialke Ljubljana le ime »Jermanova vrata«. Približno isti čas piše v PV 1931, str. 243 J. Wester: »Kamniško sedlo je pač narejeno geografsko ime; Florianschitsch ga v svoji karti iz l. 1744 nazivlje kratko: Der Sattel«. Med prostim narodom se čuje še domače ime Jermanova vrata«... Čudno je le, da je imenovani pisec v knjigi »Splošno kazalo za štirideset letnikov Planinskega vestnika (1895 do XL 1940)« svoje stališče izpremenil in rabil v kazalu namesto imena Jermanovih vrat kar ime »Sedlo« in razdelil Savinjske Alpe na dva dela, v a) Od Kočne do Sedla in b) Od Sedla do Ojstrice.

Vsi naši šolski zemljepisi od l. 1938—1956 omenjajo Kamniško sedlo na prvem mestu, zraven pa pristavljajo »ali Jermanova vrata«, le zemljepis l. 1939 navaja zgolj Kamniško sedlo. Oba zadnja osnovna zemljepisa iz l. 1953 in 1956 pa navajata pod slikami z debelimi črkami najprej Kamniško sedlo ali Jermanova vrata, nekaj vrst niže med besedilom pa z navadnimi črkami Jermanova vrata ali Kamniško sedlo, kakor da hočejo s tem prav jasno povedati, da sta obe imeni »enakovredni«. Taka pisava ni več potrebna. V štirih letih 1950—1953 je bilo do dobrega pojasnjeno³, da so namreč le Jermanova vrata staroznano pristno ljudsko ime, Kamniško sedlo pa po tujem vplivu umetno prikrojeno, ki ga prav nič ne potrebujemo, in torej sploh ne pride v poštev kot »enakovredno« nadomestilo za Jermanova vrata! Vsiljevanje imena Kamniško sedlo in podobnih osedlanih prevalov v šolskih zemljepisih na škodo ljudskih imen dandanes ni več umestno in so nam taka imena posebno v zemljevidih zelo v napoto. Le pogledjmo v karto Planinske zveze Slovenije št. 2, kakšna zmeda je nastala zaradi dvojnega napisa »Jermanova vrata in Kamniško sedlo«. Napis »Kamniška koča 1884« so prestavili popolnoma napačno na severno stran za rezom Jermanovih vrat.

Drugo, kar nam ne ugaja v osnovnem zemljepisu 1956, je, »da so Jermanova vrata v Kamniških planinah«. Šolski zemljepis ne bi smel tako pisati, temveč le reči, da so ta vrata v »Grintovcih« ali pa v »Kamniških ali Savinjskih Alpah«, kajti Kamniške planine so le južno pred Grintovci obakraj Kamniške Bistrice razprostrajoče se prigorje (ne predgorje).

Tudi s tem, da so Jermanova vrata najbolj značilen »preval« v Kamniških planinah se ne strinjam. Ta vrata so res prav značilna še iz Ljubljane in drugih krajev razločno vidna, globoko udrta medgorska jama med Brano in Planjavo, ki pretrga sijajno sliko grebena Grintovcev na dvoje in vzbuja pozornost med slehernimi tujimi obiskovalci Ljubljane, toda po mojem Jermanova vrata sploh niso »preval« v pravem pomenu besede, še manj pa najbolj značilen⁴. Z Zadnjega Okrešlja čez krajni zev pod stenami in dalje po grdo vstromljeni pečevni strmali nikdar ni bilo niti kozje stezice na Jermanova vrata, šele l. 1877 je dal graški Steiermärkischer Gebirgsverein izklesati borno, a ne dovolj zavarovano stezo, da je omogočil iz svoje Okreschelhütte⁵ zasilen prehod na kamniško stran. Naš ljudski izraz »préval« zavzema namreč po prehodnosti med našimi gorskimi prehodi mesto v sredini med najtežjimi in najlagodnejšimi, ki jih zmagujejo brez posebnih težav ne zgolj zdravi popotniki, temveč tudi ovce, mežgi, konji in celo govedo, zavzema torej v splošnem tisto važno mesto, ki si ga lasti v nemški geografski terminologiji »der Sattel« (sedlo). V to vrsto pa žal Jermanova vrata ne spadajo, so torej le navidezen preval, v resnici pa — in takó ga je resno vzeti — zelo grd prehod, vrata iz Kamniške kočé na Okrešelj, ki

³ Gl. Badijura: »Slovensko in nemško geografsko sedlo«, GV 1950; »Gorski prehodi v luči ljudske geografije«, DZS 1951; »Ljudska geografija. Terensko izrazoslovje«, DZS 1953.

⁴ Gl. Badijura: »Topografični oris 430 gorskih prehodov v Sloveniji«, str. 62.

⁵ To je bila druga l. 1875 postavljena nemška turistična kočá na slovenskih tleh, prva Schneerberghütte je bila zgrajena l. 1874 v Leskovi dolini pod Loškim Snežnikom (1796 m).

za nervozne, vrtoglave, za živino in celo za mezge sploh ni prehoden! Zato mu tudi naši predniki niso prisodili volnejšega prevalnega imena in mu določili ime po zares značilni, daleč vidni podobi vrat. Potemtakem smo prišli kar nehote še do tegale važnega spoznanja: da umetno prikrojeno ime »Kamniško sedlo« po gori označeni prehodnosti sploh ni pravilno geografično ime in kot tako lažno, na napačni podlagi narejeno ime, že celo ne sodi v šolske zemljepise in turistično slovstvo. Jugoslovanom naklonjeni znanstvenik in eden izmed prvih naskakovalcev Triglava Baltasar Hacquet je nekdaj⁶ omenil: »Die Deutschen, welche alle slavische Namen verstümmeln...« Kaj neki bi imenovani rekel, če bi vedel, koliko lepih domačih imen smo Slovenci tudi sami popačili z osedlavanjem naših prevalov in pokvarili še druga imena kakor n. pr. Kavčičje v Kavčko, Orličje v Orglice, Globačo v Klobašo, Šmartin v Šmartno, Podšentjur v Izlake, mnoge vasi Poljice v Police, vasi Strmice v Strmec itd., itd.

Naloga naših šolskih zemljevidov, zemljepisov kakor tudi Planinskega in Turističnega Vestnika bi morala biti: da dobra domača krajevna in ledinska imena pa terenske izraze spoštujejo, držé in ščitijo, ne pa da jih zanemarjajo in nadomeščajo s tujimi, neljudskimi!

mladi pišejo

Markiranje poti

Na seji podružnice SPD Kranjska gora, so sklenili, da se mora popraviti in na novo markirati stezica, ki drži iz Krnice pod Križko steno. Za to so določili nas člane mladinskega odseka.

Z velikim veseljem smo naslednjo nedeljo pod vodstvom tov. Antona Žerjava in Čopa krenili na pot. Do hotela Erike smo korakali po asfaltirani cesti, potem pa smo zavili na ozko kolovozno pot. Vodila nas je ob strugi šumeče Pišnice do pastirskega doma v Klinu. Tam pa je Pišnica zavila desno, mi pa smo za trenutke postali in gledali za njeno penasto potjo. Potem pa nam je splaval pogled na vrh Mojstrovke.

V tiho, rano jutro so zazveneli glasovi zvona iz ruske kapelice, ki stoji v gozdičku, kakih 200 m oddaljenem od Mihovega doma. Ta cerkva je dragocen spomenik na čase, ko so ruski ujetniki gradili ceste čez Vršič. Polna je znamenitih ikon in lestencev. Zgradili so si jo ujetniki sami. Da pa so pri gradnji ceste veliko trpeli in da se mnogi niso več vrnili, to pa pričá tudi grobnica ob kapelici.

Vsega tega smo se spomnili, ko smo krenili mimo Kliná ob suhi strugi Gruntovnice skozi Tamar. Do kočé v Krnici smo hodili dve uri in pol. Po krajšem počitku smo se pripravili za delo.

Naša naloga je bila, da smo izsekavali veje, ki so visele na pot, valili s steze večje kamne in zasipavali jame. Na skale ob poti pa smo risali rdeče kroge z belimi pikami — markacije.

Krniška kočá stoji v gozdičku med vitkimi jelkami in srebrnimi smrekami. Nekaj korakov proč od kočé pa drevje popolnoma preneha. Pred našimi očmi se razprostre prekrasen planinski svet obraščen s pritlikavim rušjem. Kamor seže oko, povsod same skale. Med rušjem ter peskom se je vijugala ozka stezica.

Cim bolj smo se vzpenjali po Travnem brdu, obraščenem s pritlikavim rušjem in rdečim ravšem ali burjem, tem bolj se je dolina zoževala. Tu je pozimi pravi raj za smučarje, sneg skopih šele pozno pomladi. V ozkem koncu doline pa preneha vsakršno življenje, le gamsi motijo spokoyno gorsko tišino. Pred našimi očmi se razprostere ogromna, s snegom pokrita kotlina, nad katero se dvigajo mogočne pečine. Tu sem le redkokdaj posije sonce in tudi glasovi se vračajo nazaj pošastno ubiti kot iz groba.

Tam se dviguje tudi Kriška stena. Čez njo drži plezalna pot, dobro zavarovana s klini in vrvmi, do Pogačnikovega doma in naprej do Kriških jezer.

No, mi smo se ustavili že pod Križko steno. Narisali smo še zadnje markacije in že smo z glasnim vriščem zdrveli nazaj v Krnico. Po kosilu v tamkajšnji kočí smo po kolovozni poti odhiteli domov. Grede smo se še podpisali na skalo spominov, nato pa smo srečni in veseli hiteli pravit svoje dogodivščine svojim domačim.

⁶ Hacquets mineralogisch-botanische Lustreise von dem Berg Terglou in Krain... in Jahr 1779 u. 1781 zu dem Berg Glockner in Tyrol.

MAZAMA Portland, Oregon, USA, december 1959. — Mazama je neke vrste divja koza, svetle barve, z malimi roglički, živeča med skalovji in ledeniki Kordiljer na zahodu Amerike. Po njej se imenuje planinski klub, ustanovljen leta 1894 na vrhu Mt. Hooda. Šteje v letu 1959 za ameriške razmere kar lepo število 1079 članov, medtem ko je štel leto poprej 1105. Da kdo postane klubov član, mora dokazati, da je dobrega značaja, da je splezal na snežen vrh nad ledenikom, ki se ne da drugače doseči kakor peš.

Klub izdaja letni zbornik istega imena. Ta je pa letos po obsegu skromnejši od prejšnjih let, ker klub gradi neko postojanko. Tudi vsebina ni posebno zanimiva, če izvzamemo vsaj članek o vzponu na Mt. Logan (19 850 č.) v Aljaski, ki je druga najvišja gora v Sev. Ameriki in ZDA. Mora že biti nekaj na tem vrhu, kajti prvenstveni vzpon je bil izvršen razmeroma pozno, šele v letu 1925 po McCarthyju v velikem viharju po bivačiranju v prav takem vremenu brez šotora in spalne vreče v višini okoli 6000 m. Leta 1950 je bil vrh dosežen dvakrat. Četrti vzpon leta 1959 pa opisuje v tej številki Dave Bohn. Članek sam po sebi ni posebno zanimiv, ne prinaša kakih posebnih doživljajev, temveč opisuje postavljanje taborišč od št. 1 do 5. Odprava je uporabljala letala, da je hitreje prišla do vznožja, ker bi bila sicer iz ZDA potrebna hoja in vožnja dolgih tednov.

E. G. Nilson, ameriški oficir na Japonskem, zanimivo opisuje izlet iz Tokia na Fudži San (pri nas znano ime je Fudžijama), ki meri 12 395 č. Pripoveduje, da ga obišče kot japonsko sveto goro na leto nad 100 tisoč ljudi, samo ene nedelje jih je bilo 3229. Gora je ena sama masa ogorkov, pepela in strjene lave, lepši je od daleč kot iz bližine, drevesna meja dosega 8000 čevljev, planinskega cvetja nima. Iz Tokia pelje železnica do vasi Karazuawa na jugovzhodnem pobočju. Sicer da so japonske železnice dobre, neprijetne pa so velike množice, ki se jih poslužujejo, in težko se je znajti med številnimi vlaki. V juliju in avgustu vlada v njih neznosna vročina, ki kakor pravi avtor — pusti rasti riž. V Karazuawi je gostilničar postregel z omarižem (riž pomešan z jajčno omeleto), opremil ga je s palico in zvoncec in japonsko zastavo, da je bil podoben pravemu romarju. Avtobus ima pet postaj,

pri slednji so gostilne in prodajalne. Od tod je treba iti na vrh peš ali pa najeti konja. Tudi tam so gostilne, hoteli in bari. Vrh sam pa je razparan z velikim kraterjem, morda miljo v obsegu in globine, ki je toliko globoka, da obleži tam vse leto sneg. Vse drugo ne pomeni nič, kajti glavna privlačnost te gore je sončni vzhod, ki ga pa pisec ni bil deležen. Pri sestopu je videl mnogo kapelic, pred katerimi je opravljalo verske ceremonije z zvončkljanjem mnogo vernikov, ki so bili sicer rezervirani a drugače kar prijazni. Tura iz Tokia je trajala 24 ur in je lahka, vendar pravijo Japonci: V življenju je enkrat treba iti na Fudži, vendar je norec tisti, ki gre večkrat. Mehanizacija grozi tudi tej gori in za tekoče leto se mu že obeta vzpenjača.

Dr. Pr.

NAŠE PLANINE 1959; št. 1—2, 3—4, 5—6.

Po desetih letih so dobile Naše planine novega urednika. Pera Lučiča — Rokija je zaradi poklicne prezaposlenosti zamenjal dr. Zeljko Poljak, ki ga poznamo kot vnetega sodelavca hrvaške planinske revija in kot pisca vodnikov po posameznih hrvaških gorah. Tudi število zvezkov je naraslo od štirih letnih številka na šest dvojnih številka letno.

V minulem letu so praznovale Naše planine desetletnico izhajanja, bile pa so hkrati tudi petdeseti letnik hrvaške planinske revije, ki je prvič izšla leta 1898 pod naslovom Hrvatski planinar in je nato redno izhajala do leta 1910. Od 1910 do 1914 je zaradi izdajateljskih težav izhajala pod naslovom Vijenac kot priloga reviji Obzor, od 1922 pa do 1944 je nato zopet izhajal Hrvatski planinar, leta 1949 pa so prvič izšle Naše planine. Novi urednik je sestavil kazalo vseh petdesetih letnikov in ga objavil v prvi dvojni številki. Skoraj polovico kazala obsegajo opisi hrvaških gora, nato sledijo opisi gora po ostalih republikah Jugoslavije, skoraj odveč je pripomniti, da so slovenske gore številčno najmočnejše zastopane, nato sledi tuji gorski svet. Posebne rubrike je urednik odmeril še ideologiji in zgodovini alpinizma, nasvetom planincem, prirodnim vedam, literarnim prilogam, biografskemu materialu in vestem iz planinskih organizacij. Razporeditev je torej predvsem praktična, velika škoda je, da je zmanjkalo prostora za avtorsko kazalo.

V naslednjih dveh številkah Ivan Gušić slikovito poroča o dveh silvestro-

vanjih. Leto 1958 je dočakal na Risnjaku, naslednje leto pa v Rožanskih kukih na Velebitu. Potopisnega značaja sta še članka Lučiča — Rokija o poti na Zavižan na Velebitu in pa pohod Ilije Bastašiča po partizanskih poteh na Gorjancih. Srečko Božičević opisuje pogled na Dubrovnik z vrha nad njim, zelo prijetna so tudi razmišljanja Halida Čauševića o Prenju. Spominja se dveh slovenskih planink, ki sta umrli v Prenju, omenja skladatelja Arniča, pa tudi še druga, neslovenska imena. Vzpona na Kokrsko Kočno pozimi, oziroma bivak na njej opisuje Miljenko Matz. Osemdesetletni Miroslav Mužina pripoveduje o svojih planinskih pohodih. »Inozemska« sta članka Frana Kušana o Visokih Tatrah in poročilo reških alpinistov o vzponu na Kilimandžaro.

Številka 3—4 prinaša kar tri osmrtnice; med umrlimi je tudi geodetski polkovnik Janko Senderdi. Njegov članek o kartografskih zanimivostih v isti številki je izšel torej že posthumno, avtorja poznamo po odličnih člankih z naše južne in zapadne meje v prejšnjih številkah. Biografskega značaja je tudi članek Mirka Markovića o 77-letnem prof. dr. Josipu Poljaku, ki že 50 let raziskuje Velebit. Nepravilno bi bilo tudi, če bi prezrli vest, da so odkrili rojaki na Vidavi gori na otoku Braču spominsko ploščo za mladim, a zelo nadarjenim plezalcem Brankom Lukšičem, ki se je ponesrečil v Kleku, proslavil pa se je leta 1955 z vzponom čez Aschenbrennerjevo smer.

Josip Baugut razmišlja, kaj je planinstvo in pride do zaključka, da ni niti šport niti turistika in ne fizikultura, temveč psihofizična aktivnost, pri kateri človek po lastni volji premaguje povečan, nevsakdanji napor. Definicija ni brez soli, vendar si na njeni podlagi kljub temu ne bi upal očitati nekemu, ki so ga prijatelji ali pa razmere pripeljale v hribe, da to, kar počne, ni planinstvo.

Urednik dr. Željko Poljak nadaljuje svojo serijo vodnikov po hrvaških gorah. Zanimiv je prikaz Vidove gore na Braču, še boljši pa opis Orjena in njegove skupine, ki je dodan št. 3—4 kot posebna priloga.

J. B.

TRAIL AND TIMEBRLINE, št. 1—4, 1960, izdaja Colorado Mountain Club, Denver, Colorado, USA. — Po naše bi se temu mesečniku reklo Steza in drevesna meja. Skromen je po obsegu na mesečno povprečnih desetih straneh, tisk in reprodukcije pa so kar čedne. Vsebina ob takim obsegu seveda ne more biti bogvedi kako pestra, kajti list obsega obenem tudi klubska poročila. Med temi

je precejšnja propaganda za poletni camping, kateremu pravijo tam rajše outing (bivanje zunaj) v času od 17. do 30. julija v Noname Creeku. Morda bo koga zanimalo, da znaša cena za bivanje 14 dni 90 dol., za en teden pa 72 dol., ne všteti dopotovanja, a všteti prtljago do 40 ft.

Od člankov pripoveduje o plazovih njegov avtor uvodoma, da nekdanja rečenica, izogibati se goram ali pa se vdati usodi, danes ne drži več, pri čemer opozarja pa tudi marsikateremu izmed nas, danes še živečih izza prve vojne, znano dejstvo, da so plazovi v zimi 1916—1917 na tirolski fronti zahtevali samo v enem dnevu 10 000 žrtev. Danes pa se je mnogim takim nesrečam mogoče izogniti, ker je študij plazov, dasi je izredno težak, zelo napredoval. Nič novega ne pove pišec, ko razlikuje med velikimi, srednjimi in malimi plazovi, med suhimi, vlažnimi in lužastimi in kombiniranimi, da je pogoj določena množina snega in nagnjenost terena, po katerem morejo drčati. Pri nagnjenosti 25—40° drčijo kdaj pa kdaj, pri 40—50° so pogosti, pri 60—90° pa stalni. Trava jih ne zadržuje, pač pa druga vegetacija, odločuje pa klima in vreme. Glede določitve nevarnosti ob različnih faktorjih, ki dajejo možnost ali nemožnost plazov, podaja avtor posebno pregledno tabelo, n. pr.: Faktor star sneg daje verjetnost plazov ob debelini 58 cm, če so podani drugi faktorji — temperatura, nagnjenost itd.

Reševalno službo opravlja v Ameriki U. S. Forest Service (gozdarska služba) in National Ski Patrol.

Helen J. Stillens si je v treh dneh najprej ogledala stezice in nižje vrhove okrog Garmisch-Partenkirchena iz vzpenjač, čeprav se je včasih ponorčevala v Coloradu iz ljudi, ki planirajo z vzpenjačami. Potem je obhodila te stezice, o katerih pravi, da so ravno tako polne kakor ulice v Ga-Pa samem, zakaj to je za Nemce počitniški kraj. Malo se ponorčuje iz njih, ko pravi, da prihajajo navzdol z zibajočimi se koraki po stezah, v rokah »alpenstock«, fantje in dekleta, pari srednje starosti, kompletne družine, vsi z navdihom same načrtnosti. O Američanih pravi, da ne marajo teh nizkih gora, če pridejo v Ga-Pa, temveč se vzpenjo na vrhove, ki tvorijo nemško avstrijsko mejo. Končno pa je avtorica vendarle uporabila vzpenjačo, da je prišla na Zugspitze, najvišji vrh Nemčije.

Omembe vreden bi bil le še članek o klasični traverzi čez Grépon v skupini Mt. Blanca, ker je pisan skoraj zanimivo, a seveda o tej traverzi, ki ni nova, ne more povedati tudi nič novega. Dr. Pr.

NAŠE PLANINE 1959; št. 7—8, 9—10 in 11—12. Za drugo polovico letnika Naših planin za leto 1959 je značilno, da je vprav nabit z idejnostjo. Na prvem mestu moramo omeniti načelni članek prof. dr. Mihajla Pražiča o vsebini, izvirih in o pomenu planinstva. Avtor popolnoma pravilno ugotavlja, da se današnje planinstvo po vsebini in tudi po sestavu planincev bistveno loči od planinstva, kakršno je bilo pred dvema ali tremi desetletji. Zato je potrebno vrednote planinstva ponovno pregledati in povrednotiti. Včasih so bili najznačilnejši element v planinstvu starejši planinci, danes je pa v veliki večini mladina. Avtor govori nato o izletništvu in o alpinizmu. Izraz »prijatelj prirode« bi mu bil ljubši od besede »planinec«, vendar spoznava, da je že prekasno, da bi to besedo uvedli. Najmanj prepričljiv je dr. Pražič, ko skuša planinstvu najti novo vsebino in nove naloge. Priporoča, da bi se mladina začela zanimati za toponomastiko, za vedno redkejšo gorsko cvetje, na Medvednici naj bi registrirali vodne izvire, ki jih je zaradi izsekavanja čedalje manj in naj bi celo »fiksirala stanje kač«. Prva in najvišja izpoved planinca in plezalca bo pač še vedno in kljub spremenjenim pogojem ostala »die alpine Tat« ali »alpski čin«, kot je to prevedel Tuma, mi bi danes dejali »dejanje«. Isti avtor se zavzema v članku o planinskih imenih za to, da bi planinci popisali vse nazive za posamezne dele gore, kajti stanje po gorah se zaradi človekovih posegov v naravo spreminja, pa tudi ljudi, ki bi poznali imena za vse koticke na gori, je vedno manj, ker se mladina izseljuje v mesta, starejši ljudje pa mro. Profesor Josip Baugut piše o vzgojnem pomenu planinstva, urednik dr. Željko Poljak pa o problemu Velebita. V tej gorski verigi, ki je dolga 160 km, sta le dve planinski koči, potrebnih bi jih bilo pa deset. Pisec se zavzema za sodelovanje z gozdarji, ki naj bi v logarskih kočah odstopili nekaj prostorov planincem, logar naj bi bil hkrati tudi oskrbnik. Misel ni brez soli, celo v naših Julijskih Alpah se je v poletju 1960 zgodilo, da je ostala planinska koča, ki je pomembno izhodišče, zaprta, ker ni bilo moči najti oskrbnika.

Planinska doživetja v hrvaških gorah opisujejo: Tomislav Jagačić (Kalnik, Moslavačka gora, Risnjak in še enkrat Kalnik), Vatroslav Mužina (Bijeje stene) in Željko Magdić (vzpon po steni Kleka). Dr. Peter Kleut piše o Velebitu, Mario Saletto opisuje drugi del svoje planinsko-motoristične ture po Jugoslaviji, to pot nas vodi po Makedoniji in Črni gori. Avtor

A. B. čustveno opisuje bivak v Dibonovi smeri v Špiku, to močno doživetje prepleta s spomini na neuspeh vzpon na Dovški križ leto dni poprej ter z opisovanjem bolne žene, prej dobre planinke, ki hodi z bolečino občudovat gore od spodaj. Pero Lučić — Roki opisuje vožnjo z železnico ter nato z vzpenjačo na Zugspitze, najvišji vrh Nemčije, na »skrunjeno planino«, kot jo z razočaranjem imenuje. Drago Kivač pripoveduje o svojem samohodniškem vzponu na Veliko Cino v Dolomitih. Omeniti velja še članek pokojnega Janka Sendjerdjega »Kako določamo nadmorsko višino«.

Biografskega značaja sta spominski članek ob devedesetletnici rojstva univerzitetnega profesorja in planinskega pisca Milana Šenoe, ki je sin hrvaškega pisatelja Avgusta Šenoe, ter spominski članek ob smrti Heinricha Roissa, ki je med kratkim bivanjem v Ljubljani postal tudi vsem Slovincem ljub znanec. Pridan je kratek pregled pomembnejših Roissovih vzponov. Prvi članek je napisal Vladimir Blašković, drugega Željko Magdić. V drobnem tisku je objavljena Tensingova avtobiografija, ki se mestoma odlikuje s svojo neposrednostjo in odkritosrčnostjo. Skozi vse tri dvojne številke se nadaljuje Redenškov popis jam in ponorov na Hrvaškem.

Urednik dr. Željko Poljak nadaljuje svoj pregled hrvaških gora z opisom Vinice in Martinščaka, posebne cene pa je njegova 32 strani obsegajoča knjižica o Kleku, ki je izšla kot priloga k številki 9—10. Knjižica prinaša poleg drugega gradiva tudi tehnične opise plezalnih smeri v Kleku in skico stene. Klekova stena je odigrala v razvoju hrvaškega plezanja pomembno vlogo in danes so v njej tudi mesta šeste stopnje. Zahtevala je doslej pet smrtnih žrtev, po vlogi, ki jo je imela v hrvaškem plezanju, bi jo mogli primerjati s Turncem na Grmadi pri Ljubljani, čeprav je seveda Klekova stena večja in so v njej izpeljane prave plezalne smeri, Turnc pa je in ostane le plezalsko vežbališče. Zanimivo pa je, da je število smrtnih žrtev na Turncu večje. Netočen je podatek v knjižici, da je slovenski pesnik Valentin Vodnik opeval Klek leta 1869, Vodnik je namreč umrl že l. 1819.

Posebno skrb je posvetil urednik oceni jugoslovanske planinske literature. Ocene piše večinoma urednik dr. Željko Poljak sam. Med drugim ocenjuje Planinski vestnik, in sicer letnika 1957 in 1958, srbsko planinsko glasilo Kroz planine ter publikaciji o Prokletijah in o Durmitorju.

Na zadnjih straneh so med Vestmi skoraj redno tudi novice iz Slovenije. Med drugim beremo, da je bila Belačeva Plezalna tehnika prevedena v srbohrvaščino, in izvemo tudi, da je dvajsetletni invalid brez ene noge, Ernest Gerešič iz Zagreba, preplezal Zimmer-Jahnovno smer v Triglavski steni, kar je na vsak način lepa manifestacija volje.

J. B.

DVE ZANIMIVI PUBLIKACIJI o plezalni tehniki je izdal znani planinski publicist Toni Hiebeler. Predelal je tehniko Lea Maduschke in ga izdal pod Maduschkinim imenom. Naslov prve: Tehnika najtežjih lednih tur, naslov druge: Moderna tehnika plezanja v kopni skali. Prva obsega 48 strani, druga pa 55 strani. To je deveta izdaja Maduschkine tehnike. V tej zadnji teče beseda tudi o akrobatskem alpinizmu.

razgled po svetu

ŠI-ČAN-ČUN je ime vodji kitajske ekspedicije, ki je 24. maja 1960 stopila na vrh Everesta in opravila tretji vzpon na streho sveta. Sovjetski ambasador v Nepalju je demantiral novice, da so bili zraven tudi ruski alpinisti. Ekspedicija je začela s postavljanjem oporišč 25. marca, vzpon je torej trajal dva meseca in to po severovzhodnem grebenu, ki so ga odkrili po prvi svetovni vojni angleški himalaisti Norton, Mallory in Irvine (ta dva se nista vrnila). L. 1933 so Wyn Harris, Wager in Smythe dosegli tu višino 8572 m. V višini 6400 m so pri taborišču III našli truplo. Sir John Hunt, ki je l. 1953 stopil prvi na Everest, trdi, da gre za pogrešanega angleškega pilota majorja Wilsona. Major Maurice Wilson je bil drzen avanturist. L. 1934 je sam odšel v Tibet, preoblečen v Tibetanca. Imel je s seboj le tri kulije, malo denarja in primitivno opremo. Dosegel je samostan Rongbuk, nato pa se je zaganjal proti Nord Colu, vendar brez uspeha. L. 1935 je neka angleška ekspedicija našla njegovo truplo. Hunt torej nima prav. Ali so torej Kitajci naleteli na Malloryjeve ali Irvineove ostanke?

ZARADI IZBIJANJA KLINOV v plezalnem vrtvu v bližini Brixena so dva mlada plezalca zaprli. Praviijo, da je šlo bolj za fantovsko objestnost, toda javni tožilec ni bil tega mnenja.

ZAHODNA STENA CASTELLO DELLA BUSAZZA je ena najlepših tur v Civetti. Visoka je 750 m, naredila sta jo avgusta 1959 G. Livanos in R. Lepage v 12 urah. Težavnost V plus, 35 klinov, 10 jih je ostalo v steni. Od kočje Vazzoler je do vstopa komaj 40 minut. Gastello della Busazza je visok 2600 m in se vzdiguje med Torre Trieste in Cima della Busazza.

IZKUŠNJE NA JANNU Francozi močno premlevajo. Kljub uspehom, ki jih imajo v Himalaji oni sami in drugi, bo pri nadaljnjem razvoju himalaizma nedvomno še mnogo neuspehov, zaradi izbire vzponov in smeri, zaradi težav in nevarnosti in verjetno tudi zaradi napačne izbire moštva.

Magnone, Bouvier in Leroux so l. 1957 bili na ogledih okoli Jannuja in so izbrali smer vzpona za l. 1959. Vendar zaradi slabega vremena ta ogledniška ekspedicija ni raziskala južne strani. Severna stran je bila v naprej izključena, tu je ena sama 2500 m visoka stena. Najmanj kruta se jim je zdela jugovzhodna stran. Pokazalo pa se je, da so ogledniki podcenjevali težavnost pristopa. Francozi so porabili 2000 m fiksne vrvi, a v treh tednih še niso dosegli Prestola (le Trône). Pot od III do IV, od IV do V in od V do VI primerjajo najtežjim alpskim vzponom v ledu. V višini 7300 m pod taboriščem VI so tri raztežaje plezali led z naklonino 70°. Toda v Himalaji sama na sebi težavnost ne pomeni nič. Premagovanje težjih mest ni nič v primeri s potrebnimi napravami, pritrjenimi vrvmi, oporami, taborišči in preskrbovanjem, to se pravi, z nadelano potjo, ki je potem na razpolago za vzpon in sestop v vsakem času. Praviijo pa, da plazovi nanje niso tako prežali, kot bi človek pričakoval, ker so hodili po takih strminah, na katerih se je sneg sproti plazil, čim je zapadel. Led je tu mehkejši kot v Alpah, lažji za dereze in cepin, zato pa tudi klini niso tako držali, vsaj med III in IV. Fiksne vrvi na tej poti med III in IV zato niso bile nič kaj solidne. Bolj so se obnesle lesene zagozde.

Opremo so imeli Francozi enako kakor za Makalu l. 1955 (čevlje, obleko, taboriščne potrebe, kurjavo in specialno opre-

mò). Spričo tega, da se je vzpon na Jannu zavlekel, je bilo opreme premalo (šotorov, blazin, spalnih vreč, tehnične opreme, kurjave). Nekatere novosti so se imenitno obnesle, tako šotor za bivak, ki sta ga konstruirala Magnone in Terray. Malih teleferik — žičnic niso uporabili, čeprav so si od njih mnogo obetali. Šerp so imeli 15 in jih je vodil Wanghdi, bili so vdani, odporni in zvesti, predvsem pa pogumni. Ustrašili se niso najbolj skrajnih težav, smehljali so se tudi v največji nevarnosti, njihovi tovari jih niso, vsaj tako je bilo videti, prav nič ovirali.

Rezultat Jannuja? Jean Franco pravi nekako takole: Težave poti so bile večje, predvsem pa dolgotrajnejše kakor na katerikoli drugi znani gori. Težavnost je bila velika od taborišča II v višini 5700, pa vse do VI v višini 7300 m. Prav zaradi te težavnosti nismo prišli na vrh. Če bi bile spodnje partije lažje, bi prej dosegli VI, manj izčrpani, manj materiala bi potrošili. Toda še nekaj! Nad 7300 m jih je čakalo še 400 višine, kjer so videli težavnost Grandes Jorasses, ne pa klasičen pristop na himalajski vrh. V zavešču VI pa so imeli eno samo bombo butana, nekaj brašna, dve steklenici kisika, nobene rezerve v materialu, ležišče za dve osebi. V taborišču V so imeli 6 ležišč in nič kisika. Taborišče IV je imelo ducat ležišč, nič pa butana, ker so ga šerpe že evakuirali. Nošnja je bila tako težavna, da od treh ekip, ki so prispele na V, nobena ni prinesla s seboj radijskega oddajnika. Vreme je bilo ves čas slabo, od 1. do 22. aprila samo dva dni ni snežilo nad 4000 m. Nekoč je padlo 60 cm novega snega. Guido Magnone in Jean Franco sta v takem snegu hodila 7 ur od III do IV, čeprav je bilo med tema dvema taboriščema komaj 400 m višinske razlike. Vendar vreme ni glavni krivec. Moštvo se ga je navadilo. Veliko razočaranje so doživeli s kisikom. Za vzrok, zakaj niso steklenice delovale tako kot na Makaluju, ne vedo, bile pa so enake. Zraven je treba pridejati še pomanjkanje aklimatizacije. Jurišne naveze so premalo časa prebile v višini nad 6700 m.

Franco pravi, da bo Jannu nekoč gotovo osvojen. Ozebnik nad 7300 m, ki je ustavil Paragota in Magnona 12. maja, ni težji od pristopa na VI v višini 7300 m. Francu se zdi celo lažji. Če bi na VI imeli osvežene, okrepljene naveze, bi strašna trdnjava, kakršna je Jannu, padla.

AMA — DABLAM je 1. 1953 označil sir John Hunt kot nepremagljivo goro. Ne dolgo potem je stal na vrhu Ambu

Gyabjen (5600 m) ne daleč od vrha Ama Dablam. Tilman, ki ga je prvi od Evropejcev videl, ga imenuje en sam »leden zvonik«. Gregory je 1. 1958 poskusil priti nanj od juga, od Thyangbou, »enega najlepših krajev na svetu« (Hunt). J. Cumingham in Pirovani sta prišla do višine 6000 m, si goro ogledala od vseh strani, nato pa sta jo v Kathmanduju razglasila za nepremagljivo. Spomladi 1. 1959 je stala angleška ekspedicija Sola Khumbu med Kathmandujem in Namče Bazarjem. Imenovali so jo za Sola Khumbu, ker niso še vedeli za rezultat Gregoryjev. Po dolini Imja so 17. aprila prišli v bazo in si izbrali smer s severa, torej ne Gregoryjevo smer (SSO). Bazno taborišče so postavili v višini 4900 m v vznožju severovzhodnega grebena blizu nekega jezera. Stopili so na Ambu Gyabjen, da bi si severno stran Ama Dablam dobro ogledali. Odločili so se za NE greben, ker se jim je zdel najpristopnejši.

Šef ekspedicije je bil Emlyn Jones, Mrs. Nea Morin, Mike J. Harris, George S. Fraser, Ted Wrangham in dr. F. S. Jackson. Vsi imajo za seboj alpinistične izkušnje v Alpah, Kavkazu, Hoggarju in v Himalaji; zdravnik sicer ni bil alpinist, vendar dober športnik. Zvezni oficir je bil nepalski poročnik Gadul, Šumšere Jung Badahur Rana, šerpe pa Dava Tensing, kuhar Urkien, Annullu in Pemba Tensing. Poleg teh še nosača Nima Dorje in mali Pineri.

NE greben ima več težkih škrbin, eno mesto so ocenili s VI in A1. Na enem mestu so se šerpe uprli, da ne bodo šli s tovari čez. Potegniti so jih morali čez previse z vrvmi, kar seveda ni bilo lahko, ker so se zatikale. Tako so porabili več dni, da so 1. maja postavili taborišče I. Tudi do II ni bilo lahko priti, stalo je šele 5. maja. Od II dalje je greben zelo krušljiv, sicer pa ne pretežak, le en stolp so ocenili s VI plus. Greben je večji del širok komaj 15 cm, zato so zelo težko našli primeren prostor za III. Tu so postavili zgornjo bazo, od tu pa so računali še z dvema taboriščema. Greben je bil slej ko prej ozek, na obeh straneh pogled v 1000 m prepad. Nosili so po 15 kg (lahek šotor, kurjava za 5 dni, gumijasto blazino in spalno vrečo). 21. aprila so s taborišča V gledali Harrisa in Fraserja, kako se tolčeta po ledenem grebenu za zadnjih 200 m pod vrhom. Ob 11. uri ju je zakrila megla in niso ju več ugledali. Okoli 12. ure naslednjega dne ju še ni bilo nazaj, zvečer pa so bili že prepričani, da ju ne bodo več videli. 2. maja se je razbesnel monsun, tri tedne prej kot ponavadi. Začelo je snežiti in Angleži so

morali evakuirati. Da bi pogledali za južno navezo, ni bilo misliti. Šele 30. aprila so šli pogledat na ledenik pod severovzhodno steno, seveda niso ničesar našli.

Vršni greben ima naklonino 45° in je nasajen z velikanskimi ledenimi gobami. Preko njega sta utrla pot na vrh Ama Dablamia Fraser in Harris.

OPISI NOVIH SMERI v Alпах so izšli v letopisu GHM 1959: Mont Blanc preko Grand Pilier d'Angle sta l. 1957 izvršila znana vodnika Walter Bonatti in Toni Gobbi. Trikrat sta bivikirala, 30 ur plezala, porabila 70 klinov, štirje so ostali v smeri. Jugovzhodno steno Mont Maudit (4465 m) so avgusta 1959 preplezali Gallieni, Oggioni in Bonatti z enim bivakom. Težavnost med IV in V. Severovzhodno stran Mt. Blanc de Tacula (4243 m) so avgusta l. 1959 preplezali Cavalieri, Melano, Perego in Tron. Višina stene 400 m, od tega 60 m lahko, 270 m V in V plus, 10 m VI, 30 m A1, 25 m A2. Jugovzhodno steno kote 3613 m v Mt. Blanc de Tacul so avgusta 1959 preplezali Pierre Labrunie, Robert Volschlag in vodnik André Contamine. 300 m te stene spada med najtežje smeri v Alпах, v prostem in akrobatskem plezanju. Vzhodno steno Epaule SO v Mont Maudit so sept. 1959 preplezali Bruno Ferrario, Oggioni in Bonatti. Največ težav v steni nudi led. Walter Bonatti in Andrea Oggioni sta julija 1959 prišla na Mt. Blanc preko Pilier Rouge du Brouillard. Višina stene 500 m, težavnost V in VI, plezanja 21 ur. René Desmason in Pierre Mazeaud sta sept. 1959 preplezala severozahodno steno Grands Charmoz (3445 m), težavnost IV, V in nekaj mest VI. V Vercorsu so oba Livanosa, Marc Vaucher in Roger Lepage maja 1959 preplezali jugovzhodni steber Le Jardin du Roy. Višina 400 m, ekstremna smer, 120 klinov. Pierre Girod in Roland Vivet sta junija 1959 preplezala severozahodno steno Dome de Neige des Ecrins (4015 m). Jean Vernet, René Picard in vodnika Langévin in Mathéoud pa jugovzhodno steno Trois Dent du Pelvoux (3682 m). Višina te stene je 1000 m, težavnost III do IV.

GHM (Groupe de Haute Montagne) je za leto 1960 izbrala za predsednika ponovno Jeana Franco, za sekretarja pa namesto pokojnega Jeana Couzyja Micheline Morin, namesto Maurice Herzoga pa je stopil v odbor Gaston Rebuffat. L. 1961 bo GHM še enkrat skušala zavzeti Jannu. Med novimi člani so Pierre Mazeaud iz Pariza, Jean Duchesne iz Liegea, Stanislav Biel iz Krakova in Lechoslav Utracki iz Lodza ter Yves Besson iz Mar-

seillea. 27 članov GHM je l. 1959 bilo na velikih ekspedicijah v Himalaji, Andih, na Kavkazu.

VULKANI NA KANARSKIH OTOKIH so tudi mikaven alpinistični cilj. Nekoč so bili otoki deli afriškega kontinenta, to pričujejo med drugim tudi izobate. Med njimi je globina do 3000 m, otoki pa segajo do višine 3700 m nad morjem, to pomeni, da je bil nekoč afriški relief v tem delu močno razgiban, vezan pa na Visoki Atlas. To je vulkansko področje, grebenska črta gre do Visokega Atlasa na grebene na otoku Lanzarote, Fuerteventura in Tenerifu naravnost preko mesta Agadirja, katerega katastrofa v l. 1960 nam je še vedno vsem pred očmi. Arheoloških najdb doslej ni, zato pravimo, da so prvotni prebivalci tu »guanchi«, še pred Španci. Odkod guanchi, ne vemo. Verjetno so berbersko-mavretansko pleme, sodeč po njihovem jeziku. Kulturno temelje v neolitiku, in so kulturno blizu cromagnonskemu človeku, ki je proti koncu ledene dobe živel v Evropi (olševska kultura). Guanchi so gospodarili na otokih tudi v rimskem času. V srednjem veku so prišli na otoke le Genovežani, misionarji in Arabci. V drugi polovici 15. st. so jih zavzeli conquistadores, vendar ne lahko. Danes je tu razvit turizem, tekstilna industrija, otoki so avtonomna provinca in imajo svobodne luke brez carin in deviznih predpisov.

Največji otok je Tenerife. Ta ima po sredi dokaj visok greben, ki kulminira v koti 1024 m, kar je ob morju veliko. Za geologa so ti bazaltni in porfirni skladi pravi dorado, a prav tako za botanika, za »rastlinskega« geografa. Kanarski otoki leže v področju pasatov, ki pihajo iz severovzhoda na severozahod, nad njimi pa piha antipasat kot suh veter. Zaradi teh pasatov vlada na Tenerifu pestro vreme in zato zelo pestro rastlinje: od 0 do 700 m je kameniti, stepski pas s sukulentnimi rastlinami. Človek je v tem pasu marsikaj spremenil. Od 700 do 1000 m je »lovorjev gozd«, bujno tropsko gozdno rastlinje (zona lauro-silva), od 1000 do 1500 m Erica — macchie — brezal, ki ga večkrat zatre listnati gozd, od 800 do 2100 uspevajo pinije, od 2000 do 2600 višinska stepa z grmičevjem »retama«, od 2600—3700 m pa je zona snega z nekaterimi pionirskimi rastlinami. Za botanika so posebej zanimivi endemizmi, tipi rastlin, ki so se razvili samo na teh otokih in imajo v Evropi svoje sorodnike in prednike v davnem terciaru. Mikavno je pogorje Tens na Tenerifu, posebno za geologa zaradi svojih vulkanskih sestavin.

Že l. 1799 je Aleksander von Humboldt stopil na 3718 m visoki Pico de Teide, najvišji vulkan na otočju, podobno grajen kakor Vezuv. Danes je v višini 3265 m moderen planinski hotel, ki ga je postavila država. V višino 3000 m drži moderna cesta, tako da o planinstvu tudi ne more biti več govora. Zanimive so vremenske razmere. Reklama govori, da imajo kanarski otoki večno pomlad in večno sonce. Zgodi se pa zaradi severnih pasatnih vetrov, da so vrhovi kanarskih pogorij zaviti v goste megle. Snežišča v višinah imajo ponvičasto površino, grebeni med »ponvicami« pa so do 60 cm visoki. Po snegu je razpršen vulkanski prah.

O JULIJSKIH ALPAH je v »Die Alpen«, glasilu švicarskega AC, v zvezku za drugo četrtletje 1960 napisal Henri Nicole lep članek in ga opremil s štirimi posnetki Triglava, Severne stene in Razorja. Bralce seznanja z nekaterimi našimi najbolj znanimi smeri — bavarsko v Triglavu imenuje »menu za velik apetit« — in opozarja na razmeroma dobro ohranjeno prvobitnost naših gora. Zemljevid naših Julijcev je avtorju posredovala ing. Stazika Černič. Njegovo oceno naših gora je kot potrdilo citiral ing. France Avčin pri svoji obrambi Iškega Vintgarja v »Delu« (spomladi l. 1960).

PUNTA ALEXANDRA V RUVENZORI V KONGU je gora, kjer si je v zahodno steno vpisal svoje ime ing. Piero Ghiglione. V Ruvenzoriju je bil ta večni popotnik že pred 22 leti, l. 1938. Takrat se je s tremi misionarji povzpел na Punto Margherito. L. 1949 se je z dvema alpinistoma iz Torina poslužil belgijskih zavetišč, ki so jih medtem postavili kolonialni gospodarji Konga. Ghiglione se pritožuje nad formalnostmi, ki so bile potrebne, da je prekoračil kongoško mejo, poleg tega pa je moral imeti še posebno dovoljenje za vzpon na vrh. I. 1956 je bil spet v Kongu z vodnikom Fracheyen iz Champoluca (Val d'Aosta) in dr. Gualcom iz Milana. Že takrat je poskusil preplezati zahodno steno Punta Alexandra, zaradi slabega vremena pa so se obrnili. Januarja 1960 je prišel uredit še to zadevo, vendar pravi, ne samo zaradi stene, marveč tudi zaradi pragozda, ki je tu tak kakor nikjer drugod. Z njim je bil Carlo Mauri (ta je sam preplezal l. 1959 la Poire v Brenvi) in Bruno Ferrario, prvi iz Lecca, drugi iz Monze (l. 1959 je z Oggionjem in Bonattijem uredil dve smeri v Mt. Blancu — o čemer poročamo v drugi beležki). Z avionom so v enem

dnevu prileteli preko Cairra v Stanleyville in Bunio pri Albertovem jezeru, še isti dan naredili z avtom 250 km do Mutvange, kamor so prispeli ob 9. zvečer. Slovnov niso srečali, čeprav se to na tej cesti skozi pragozd večkrat zgodi in avtomobiliste na to opozarjajo table. Po treh dneh so odrinili s 14 nosači iz Mutvange. Nosači se ponavadi hranijo z ribami in z moko grma maniok, ki vsebuje amidon, proteine itd. Njegovi nosači so pa za spremembo v hrani vzeli s seboj pujska. Štiri dni so prodirali skozi pragozd. Dež jim sicer ni nagajal, pač pa je vlage kljub temu bilo ogromno. Ruvenzori pomeni »kralj dežja«. Nato so postavili šotore med dvema ledenikoma Alexandra in Stanley. Začelo je snežiti. Enajsti dan po odhodu iz Rima, 25. jan. 1960 je po štirih dneh bivanja v tej bazi še vedno snežilo. Ob sedmih zjutraj pa je zasijalo sonce in ob osmih so se že odpravili v steno.

Vstopili so v ozebnik, visok 250 m. Mauri je spretno premagal nekaj navpičnih ledenih pragov in prešel v zgornji del stene, ki je v glavnem zasnežena in polledenela. Ob enih popoldne so bili že na vrhu, v višini 5098 m. Žal, megla je bila gosta, razgleda ni bilo. Namesto tega je Ghiglione izračunal, da je star 77 let in s tega visokega razgledišča je praznoval svoj 77. rojstni dan. Najbrž nima vrstnika na svetu. Sestopili so zelo hitro, ob petih popoldne so bili že v bazi. Ves čas vzpona in sestopa niso nič jedli, le nekaj pastil vitamina — dextrose so vzeli in na vrhu popili kozarec toplega čaja.

MUSTAGH ATA (7433) se vzdiguje v Pamirju, zahodno od province Sin Kiang, blizu meje med SZ in LR Kitajsko. L. 1894 je poskušal priti nanj Sven Hedin na konju in yaku, l. 1947 sta bila tu Tillman in Shipton (Tillman je to popisal v knjigi »Dve gori in ena reka), prišla sta do višine 7300 m, na kar sta morala kloniti pred mrazom in utrujenostjo. Kakor smo že poročali, so l. 1956 Rusi in Kitajci, 31 po številu, prišli na vrh Mustagh Ate. L. 1959 so nanj pršli sami Kitajci. Ta vzpon popisujeta Vang—Feng—Tung in Jang—Ke—Hsien. Nekaj citatov: 7. julija 1959 je zaplapolala zastava Ljudske republike Kitajske na vrhu Mustagh Ate v Pamiru. Prvič v zgodovini se je zgodilo, da je 33 oseb, 25 moških in 8 žensk (4 Tibetanke in 4 Han), skupaj stalo na vrhu visokem čez 7500 m. Ekspedicija je dosegla še en rekord v ženskem alpinizmu, saj je tolkla Claude Koganovo, ki je na Ganeš Himalu dosegla 7456 m. Ekspedicijo je vodil Vang Feng-Tung, kot žurnalist jo je spremljal

Jang — Ke — Hsien. 12. junija 1959. V lepem vremenu je ekspedicija na kamionih odšla iz Kašgarja v zahodnem Sin Kiangu. Vseh je bilo preko 50, po rodu iz ljudstva Han, Uighour, Hui in Tibetancev. Povprečna starost 20 let, najstarejši 34 let. Med njimi je bilo nekaj veterancev iz vzpona l. 1956, nekaj iz vzpona na Minja Konka (7590 m) v provinci Sečuan, nekateri so imeli za seboj komaj eno leto ali dve alpinističnih izkušenj.

13. junij. Pri jezeru Kala smo se utaborili na zahodnem vzhodju Mustagh Ate, nedaleč od meje SZ. Iz megle smo videli jezike ledenikov, ki so se plazili med pečinami kakor zmrznjeni zmaji. Večina od nas je prvič videla »Očeta gora in ledu«, goro, ki jo časte plemena Tajik in Kirgizi. Bazo so postavili prav tam kakor l. 1956. Ponoči je bila temperatura $-6,5^{\circ}\text{C}$, toda kirgiške jurte so udobne.

19. junija. Žvižg pomočnika vodje nas je zbudil ob prvem svitu. Bilo je lepo vreme, nebo brez oblaka. Pet dni v bazi smo porabili za čim boljšo formo, vsako jutro smo šli na ledenik Yamblak, preden ga je omehčalo sonce, in prinesli snega za kuhinjo. Danes bomo postavili novo taborišče v višini 5500 m, tu bomo urili hojo po snegu in ledu in se začeli privajati na višino. Odšli smo ob 10,55. Tropa yakov je nosila opremo. Po grebenu, ki deli ledenika Yamblak in Kartumak — isto pot je šla tudi ekspedicija iz l. 1956 — smo dosegli višino 5000 m. Tu so yaki obnemogli zaradi preredkega zraka. Ker je davi snežilo, nam je drčalo. Za 1000 m višine smo potrebovali celih pet ur. Pod rafali snežink smo postavljali šotore, ponoči pa se je zjasnilo.

20. junija. Šest mož je odšlo na ogled nadaljnje etape do višine 6300 m. Ostali so s cepini, derezami in z oprtniki urili tehniko hoje v ledu in snegu. Od vseh strani si slišal: »Pozor! Varuj se razpok!«

Ogledniki so se vrnili ob 15,30. Ko nas je videl Ši-Cang Čun, načelnik planinske sekcije kitajske športne zveze in direktor ekspedicije, nam je pomahal z roko in rekel: »Kmalu boste zreli za dobre vojaške nebeške armade.«

Naskok na vrh. Vodje navez so se posvetovali o stanju aklimatizacije in o fizični zmogljivosti ekspedicije. Vodja jurišne naveze Hsu—Čing je sicer imel v načrtu še trening tretje stopnje, v večji višini, preden bi se odločil za naskok na vrh. Toda napor v taki višini bi moštvo utegnili preveč izčrpati in razkrojiti pridobljeno formo. Vsi, starejši in mlajši, so se borili s sapo, z glavobolom, z bolečinami v grlu, z nahodom, s pomanjkanjem teka, z nespečnostjo. Ši-Cang-Čim je

predlagal, naj se tretja perioda treninga ne načene, treba je takoj na vrh. Tako so storili tudi na Minja Konka. Sklenili so vso stvar predložiti pred »generalni zbor« vseh članov ekspedicije.

28. junij. Generalni zbor ekspedicije. Diskusija je trajala skoro ves dan, na kar smo se soglasno odločili za takojšen naskok.

2. julija. 47 članov odide na tabor I.

3. julija. Nevihta, sneži. Vse naveze gazijo na novo, če so le 50 m narazen. V treh urah so na II. Snega je zapadlo do slemena šotorov.

4. julija. Konfirirani v nizkih šotorih čepimo in čakamo na lepo vreme.

5. julija. Meteorologi so imeli prav. Ob 9,30 smo zlezli iz šotorov, sonce je predrlo oblake. Bril je hud veter in hoja je bila nevarna. Šli smo na taborišče III, dr. Vu Jung Šeng je pri tem zdrknil v razpoko, vendar ga je naveza ujela. Zrak je bil tu (6800 m) tako redek, da so porabili dve škatlici vžigalic, preden so uspeli užgati svečo. Ponoči je temperatura padla na -20°C .

6. julija. Mnoge udeležence je zdela vala višina. Štirje so bili tako bolni, da jih je Peng Ču odpeljal v bazo. Ostali so prišli do 7000 m, tu pa sta onemogla še dva. Hu-Teh Ming, študent meteorologije v Pekingu, je bil določen, da ju spravi v bazo. Bil je grenko razočaran, da ne bo šel na vrh, toda v gorah samo nesebično delo ekipe omogoča doseči cilj. Ostalo nas je torej 39 za tabor IV (7200 metrov).

7. julij. Fotist Šen-Cieh je dobil snežno slepoto. Žalosten je oddal kamero Ši-Cang-Čumu, da nadaljuje njegovo delo. Obnemogel je še Tsui-Cang-Yi. Tibetanec Dogif ju je čuval na IV. Zadnja etapa je trajala 7 ur. Malo pod vrhom je moral odstopiti še Yuang-Yang. Njemu v pomoč je moral Vang-Feng-Tung, za oba je bila to trda šola. Pred vrhom so morali premagati ledeno steno. Ob 16,20 so zasopljani v jarkem soncu dosegli vrh, 8 žensk in 25 mož. Zaploskali so mlademu dekletu Čing-Čeng, ki je zasadila zastavo s petimi zvezdami. Vodja Hsu-Čing je položil zapisnik o vzponu, podpisali so ga vsi udeleženci — v jekleno škatlo, pomočnik Yeng-Liang-Tung pa ga je skrbno potisnil pod skalo. Ši-Cang Čun je fotografiral.

Tale kitajski dnevnik je gotovo značilen, če že ni zanimiv. Izšel je v mesečni reviji China reconstruct, sept. 1959.

100 LETNICO bo slavil SAC, ustanovljen 1863, čez tri leta. Švicarji so že začeli s pripravami proslave. Niso se odlo-

čili, v katerem kraju bo središče proslav. Pričakujejo 500 uradnih gostov. Do 30. junija 1960 so se morale prijaviti centralni upravi SAC tiste sekcije, ki so pripravljene prispevati k organizaciji jubilejnih slovesnosti.

SMUŠKI TRAUMATOLOGI, med njimi znani švicarski zdravnik pri gorski reševalni službi dr. Rudolf Campell iz Pontresine, ugotavlja, da narašča število fraktur pri mladih smučarjih in to frakture golen. Že l. 1936 so o tem govorili športni zdravniki na kongresu v Berlinu, toda takrat število te vrste fraktur še ni bilo kočljivo. Frakture tibie so rotacijskega značaja. Dr. Campell trdi, da je število zrastle zaradi nove smuške tehnike in zaradi novih vezi. V 12 dneh je on sam obravnaval 14 takih fraktur. Frakture potekajo od distalne diafize skoro do višine kolena. Ker sta fragmenta tako dolga, je to za zdravljenje dobro. Če je korektura eksaktna, posebno po dislocatio ad peripheriam in fiksaciji v nepodloženem mavcu, se zlom popravi v 6 do 8 tednih. Kljub temu pomeni za otroški organizem hudo preizkušnjo. Dr. Campell ugotavlja, da je poškodb te vrste zato vedno več, ker je vedno več mladih smučarjev, ki prihajajo iz doline le za nekaj časa v hribe, tu pa so goleni izpostavljene torsiji, to je taki obremenitvi, ki je v dolini niso vajeni. Poleg tega današnji smučarski tečaji dece ne nauče, kako se s smučmi hodi, kako se gre v breg in po ravnem. Danes jih potegnejo z liftom v višine in že po enem tednu se spuščajo po strminah, ki jim njihovo mišičevje in kosti niso kos. Preden se členki toliko utrde, da torsijo, potrebna pri moderni tehniki ni več prehuda preizkušnja, je pač treba nekaj časa. Metoda smuških učiteljev bi morala računati s tem. V kratkem času ne morejo dečki postati smuški »kanoni«. Uče naj se bolj po zgledu, po prostem nagibu, čim manj teorije. Moderna tehnika terja od njih preveč moči in znanja. Najprej jih je treba utrditi. Oprema je danes izpopolnjena in zelo draga. Otroku dajmo preprosto opremo, z njo naj se nauči smučanja. Visoki, tesni čevlji in vezi držijo nogo nepregibno, ni čudno, če pri padcu počijo. Za začetnike, za otroke, za turne smučarje moderni smuški čevlji gotovo ni kaj prida. Gori omenjena fraktura se zato največkrat pripeti otrokom, ki imajo moderno obutev. Še posebej nevaren je nov mehak sneg. Smučar s svojim predklonom in brzino mu ni več kos. Ali je to potem v resnici športni napredek?

Smuškim pedagogom svetuje dr. Campell, naj otroke opremijo s starejšimi na-

čini vezave, naj otroke več uče smuškega teka in vzpona, šele potem naj jih uče težkih vrtilnih elementov. Torej več smuške alpinistike pa manj smuške akrobatike v spustu!

ZNAMENJA ZA GORSKE REŠEVALCE, posebno za letalska moštva, so predpisali v Švici. Znamenja naj bi bila visoka do 2,5 m in se nanašajo na naslednje situacije: Ne moremo naprej; potrebujemo zdravniško pomoč; potrebujemo zdravila; potrebujemo luč; potrebujemo sonde in opremo za plazove, reševalno moštvo; lavinske pse; pokažite nam smer, gremo v to smer; moramo bivakirati; vse v redu; nismo razumeli; ne; da; potrebujemo krvno plazmo; dihalni aparat in rezervne steklenice; hrano. Vse te situacije in znamenja zanje naj bi poznali tisti, ki jih zajame stiska v gorah.

Reševalno moštvo naj bi uporabljalo naslednja znamenja: Akcija končana; vse osebe smo našli; le nekatere smo našli; ničesar nismo našli; iščemo dalje; ne moremo več iskati; vračamo se v bazo; gremo v dveh skupinah v dveh smereh.

DHAULAGIRI (8172 m) se je Švicarjem vdal 13. maja 1960. Dhuala, dhuala pomeni bel, giri je gora, torej Bela gora, Mont Blanc Himalaje. Švicarji so najvišje taborišče postavili v višini 7750 metrov na severovzhodnem grebenu. Od tu so morali premagati še 200 m visoko ledeno steno. Na vrh so prišli štirje Švicarji in 2 Nepalca — šerpe. Ekspedicija je bila pravzaprav internacionalna, saj so se je udeležili tudi Avstrijec Kurt Diemberger iz Salzburga, dr. Hajdukiewicz iz Zakopan, Adam Skoczylas iz Poznanja in Norman Dhyrenfurth iz ZDA. Poleg teh pa še Švicarji Max Eiselin iz Luzerna, Hugo Weber iz La Heutte, Michel Vaucher iz Ženeve, Jean Roussi iz Ženeve, Ernst Forrer iz Wildhausa, Peter Diener iz Lichtensteina, Allin Schelbert iz Basla. Ekspedicija ni imela ravnega sreče. Spremljale so jo bolezni, izgubili so letalo »Pilatus Porter Yeti«. Povprečna starost udeležencev je bila 30 let (24—41), med seboj so se dobro razumeli in nesebično stremeli za skupnim ciljem ekspedicije. Za yetijem niso stikali. Max Eiselin ni hotel sporočiti imena tistih Evropejcev, ki so prišli na vrh, češ uspeh pripada vsej ekspediciji.

LESENE ZAGOZDE so v gorah uporabljali že divji lovci pred desetletji in morda pred stoletji. Nimajo prav tisti, ki jih pripisujejo Adrienu Voillatu. Izumi

pri plezalni tehniki so specialno področje, ki lesenih zagozd skoraj gotovo ne zajame.

ZAVETIŠČA ZA OTROKE — BEGUNCJE iz Tibeta so organizirali v Švici. Indija je otrokom dala izstopno vizo, Dalai-Lama pa je izbral prvih 13 otrok. Zavetišče je v Trogeni, Pestalozziji vasi. Za zbiranje sredstev se je vpregel tudi SAC. Stvar ima seveda politično ozadje.

SPOŠTOVANJA PRED GORAMI ni več, pravijo v Švici. Avanturizem je lov za reklamo, za renome je spodrinil občutek za odgovornost. Velja samo senzacija. Ljudje se potegujejo z žičnico v višave, se najedo, nafotografirajo v sedmih barvah, potem pa spet navzdol, ker ne prenesejo veličastnosti gorske tišine. Grade se že letališča, s katerih bodo petični ljudje v nekaj minutah prispeli v srce gorskega sveta. Ta zračni turizem bo še bolj napolnil alpske doline z grmenjem motorjev. Nad temi pojavi se je treba zamisliti, ker groze, da bodo razvrednotili ne samo alpinizem, ampak moderni turizem sploh.

DIVJE KOZE v Švici skrbno goje posebno v pogorju Jura. V rezervatu imajo 13 kolonij, v katerih so 1. maja 1. 1960 našli 242 koz. Nad rezervatom bedi zoološka komisija »Club Jurassien«.

KUGYJA so doslej s spomenikom počastile tri nacije. Najprej mi z nedvomno najlepšim, markantnim spomenikom v Trenti, nato Italijani s skromno ploščo v Ovčji vasi na Ojcingerjevi hiši, nakar Avstrijci z bronasto plaketo v poslopju koroškega deželnega reliefa v Beljaku. Ko Švicarji o teh treh spomenikih poročajo, se M. Oe. vprašuje, zakaj se ne bi tudi Švica oddolžila Kugyjevem spomenu, saj ji je podaril monumentalno delo »V božanskem smehljaju Monte Rose«.

AMERIŠKO-NEMŠKO EKSPEDICIJO na K₂ je vodil major armade ZDA D. Hackett. Hackett ima za seboj težke ture v Alpah, v Severni in Južni Ameriki, na Japonskem in v polarnih krajih. Nemci, ki so v ekspediciji, ne spadajo med običajno »klaso«.

JAPONCI NA ALASKI — ne samo na Himalaji. Štirje japonski alpinisti z univerze v Meiji v Tokiu so 6. maja 1960 prišli na Mt. Mac Kinley (6193 m). Oba vrhova te gore, severnega (5934 m) in južnega (6193 m) so dejali podse 1. 1910 Taylor in Aderson, 1. 1913 pa Stuck, Karstens, Tatun in Hayer.

MEDNARODNA EKSPEDICIJA ZA ANNAPURMO II (7937 m) je uspela. Trije člani te nepalsko-angleške-indijske ekspedicije so stopili na vrh Annapurme II. Ekspedicijo je vodil angleški vojaški ataše v Kathmanduju polkovnik James Roberts.

43 POLETOV je naredilo letalo Yeti na višino 5600 m, 400 m nad prelazom Dapa. Prepeljajo je 50 oseb in 7 ton materiala. Letalo je startalo iz Bhairave (200 m nad morjem) in priletelo v višino 5200 m—5600 m v eni uri. To je na material postavljalo prehude zahteve, temperaturna razlika je znašala 65° C, tako da ni čudno, če se je končno pri prisilnem pristajanju tako močno poškodovalo, da ni bilo več za rabo. Pilota sta se rešila, vendar sta prišla v Kathmandu zelo zdelana.

LEDENIKI NA KAVKAZU tudi nazadujejo. V zadnjih 60 letih so se skrčili povprečno za 8,5 %. Najbolj so usihali ledeniki v vzhodnem Kavkazu.

HELIKOPTER je pristal na Aletschhornu (4155 m). Pilotirala sta L. Kunz, šef pilote »Helisuisse«, in Lancia, poskusni pilot. Imela sta aparat Bell 47-G-3.

EVERESTU s severa sta dne 25. maja 1960 stopila na teme dva kitajska alpinista Van-Fu-Čiu in Tsui-In-Khua ter tibetski sodnik Gupo.

ŠVICARSKI PLANINSKI MUZEJ daje vsako leto javen obračun o delu in poslovanju. Muzej se pripravlja na proslavo 100 letnice SAC 1. 1963 in bo dotlej izpopolnil zbirke eksponatov, ki se tičejo alpinizma, ki se jim muzej predvsem posveča. Ima tudi knjižnico. Število obiskovalcev stalno raste. L. 1951 je bilo 9339 obiskovalcev, l. 1959 pa 12 685. Muzej gre na roko javnosti pri raznih razstavah gospodarsko turističnega značaja. V letu 1959 je muzej prejel mnogo knjižnih darov in več zanimivih eksponatov za alpinistični in kartografski oddelek. 3. julija 1960 so odprli nove prostore za kartografijo, reliefe in panorame. Novi direktor bernskega muzeja dr. Grosjean je ob otvoritvi dejal, da današnja publika od muzeja veliko terja. Muzej ne sme biti skladišče, njegovi predmeti morajo imeti svoj prostor in svojo govorico. Razporeditev je treba dobro premisliti, ustrezati pa mora tudi estetskim zahtevam. Bernski muzej mora govoriti o tem, kako so se utirala pota v švicarske gore, kako se je v deželi razvijal alpinizem in SAC, kako je napredovala kartografija, pogoj

za osvajanje Alp. V muzeju stari in mladi nazorno vidijo, kako nastaja zemljevid gorskega sveta z vsemi merilnimi metodami. Tu so modeli kartografije še izpred l. 1800. Muzej pričakuje za 100 letnico SAC posebno dotacijo, saj hrani duhovno kulturo alpinizma.

DHAUGALIRI je švicarska ekspedicija »zavzela« tako, kakor doslej še ni storila nobena ekspedicija na drugih himalajskih vrhovih. Izvršila je dva vzpona, vmes je poteklo 10 dni. Prvi so stopili na vrh Forrer, Diemberger, Schelbert, Diener, z njimi šerpe Navang in Nima Dorjee — 13. maja 1960. Nato so čakali na lepo vreme in 23. maja sta na vrh prišla še Weber in Vaucher. Za višino Dhaulagirija se še vedno dajejo: 8182, 8167, Indijci pa mu pripisujejo 8222 m.

API leži v severozapadnem Nepalju, l. 1953 je prišel nanj dr. Tichy, l. 1954 dr. Jonas. 10. maja 1960 ga je dosegel tudi Japonec Karsuotoši Hirabajaši z enim šerpo. Japonci torej v l. 1960 niso bili samo na Himal Culiju (7864 m), o čemer smo že poročali.

GLOCKNERSKA CESTA je l. 1960 praznovala svoj srebrni jubilej. V 25 letih se je po njej peljalo 9 milijonov ljudi. Ker ima cesta zaradi silnega razvoja motorizacije premalo razglednih parkirnih prostorov, bodo na Franz-Josephs-Höhe v skale vsekali velikansko stolpno garažo.

ČU EN LAJ, ministrski predsednik LR Kitajske, se je vmešal v himalajzem z zahtevo, naj se na vzhodu nikoli ne uporablja ime Everest, temveč le Čomolungma ali v Nepalju kvečjemu še Sagarmatha. Kitajski vzpon na Everest so za beležile tudi moskovska »Izvestja«! Na zapadu so še vedno ljudje, ki dvomijo v ta kitajski uspeh.

ŠVICARSKA JEZERA, posebno tista, ki jih ne napajajo ledeniške vode, so v nevarnosti zaradi industrijskih nečistih voda. Hidrobiologi in kemiki dobivajo SOS klice posebno iz Zahodne Švice. Tako je jezero Morat dobilo barvo, pravijo, da zaradi nekkih gob, ki so se v jezeru nasešile, poginile in na dnu strohnele, zastrupile vodo in uničile vse rastlinstvo in živalstvo v jezeru. Podobno se godi jezerom Wohlen, Rot, Baldegger, Halwill, Greifen in Pfäffik. Ogrožena pa so tudi znana jezera: Lugansko, Žüriško in Zugsko. Zaščitne odredbe so uredili šele zadnja leta. Hidrobiologi so šele l. 1957 uspeli uresničiti nekatere ukrepe za čiščenje jezer.

DALMATINSKI DNEVNIK je naslov knjige, ki jo je napisal Richard Gerlach. V podnaslovu: Srečni dnevi v otoškem raju na Jadranu. Knjiga ima 84 strani in 40 slik. Izšla je v Svidi in Nemčiji l. 1959. Gerlach opisuje Rab, Split, Trogir in druge lepote našega Jadrana.

ÖAV je imel letno skupščino 1960 v Freistadtu blizu češke meje. Skupščino so pismeno pozdravili najvišji predstavniki države in mesta. Minister za šolstvo dr. Drimmel je dal skupščini politični akcent s tem, da je omenil 15 letnico, odkar je bila Avstrija okupirana in petletnico osvoboditve. Skupščino so pozdravili deželni glavar, njegov namestnik, župan mesta Freistadt in drugi. 8. številka Bergsteigerja je vse te pozdrave priobčila na uvodnih straneh, nato pa v posebnem članku predstavila mesto Freistadt, njegovo zgodovino, gospodarstvo, etnografijo, kulturne sakralne in profane spomenke. V čast skupščine so ÖAV uredili grebensko pot skozi Nordwald.

ZNAMKE niso interesantne samo za filateliste, pomenijo tudi izvrstno propagando n. pr. za planinstvo, če predstavljajo pomembne gore. Planinske motive na znamkah uporabljajo v Franciji, Italiji, Švici, Lichtensteinu, Avstriji, Nemčiji, med te pa se dostojno uvršča Jugoslavija z znamko UIAA iz l. 1951 (Aljažev dom in Triglav). Naše znamke so svetu predstavile tudi Martuljek, Škrlatico, Lovčen in Blejsko jezero s Stolom. Planinske znamke ima tudi ČSR, Fudžijamo so razširile japonske znamke, pospremile pa so tudi japonske himalajske ekspedicije.

LEDENIKI še vedno nazadujejo, kljub poletjem, ki spominjajo na ledeno dobo. Ledeniki, ki jih opazuje univ. prof. v. Klebelsberg, so umaknili svoje jezike za 10 do 20 m, nekateri tudi 30 m. Tako l. 1958, prav tako l. 1959. Na jezikih nekaterih ledenikov so odkrili kriogonit, verjetno kozmičen prah, ki se natopi iz ledenika. Silvretovski ledenik je l. 1959 še bolj nazadoval kakor prejšnja leta. Pasterza je izgubila 2 milijona m³ ledu v enem samem letu.

1000 LETNICO ŠT. GOTTHARDA so zelo slovesno praznovali. Št. Gotthard je najkrajši in najbolj direktni Alpski prelaz. Patronu prelaza, škofu Godehardu, so že v 12. st. postavili na prelazu kapelo. Na slovesnost je mesto Luzern povabilo župane vseh važnih mest na gotthardski liniji, od Hamburga do Genove.

Turistično in avtobusno podjetje

Ljubljana, Titova cesta 12

Telefon 20-032, 20-472, 21-456, 20-678, 21-074, 31-179 in 21-364 Telex 03-192

Poslovalnice:

BLAD, CELJE, DUBROVNIK, FERNETIČI, JESENICE, KOPER, KRANJ, LJUBLJANA, MARIBOR, OPATIJA, POSTOJNA, SEŽANA, ŠENTILJ in ZAGREB

V vseh naših poslovalnicah nudimo usluge, ki spadajo v delokrog potovalnega urada:

PRODAJAMO:

vse vrste železniških, ladijskih in letalskih vozovnic za tu in inozemstvo in vozovnice za lastne avtobusne proge;

ORGANIZIRAMO

z lastnimi modernimi turističnimi avtobusi izlete po JUGOSLAVIJI in v inozemstvo;

MENJAMO

vse vrste tujih plačilnih sredstev in sprejemamo depozite;

POSREDUJEMO

nabavo potnih listov in tujih vizumov v najkrajšem času;

REZERVIRAMO

sobe v hotelih, kabine na ladjah obalne in rečne plovbe in postelje v spalnih vagonih;

VZDRŽUJEMO

redne ekspresne avtobusne proge Ljubljana-Zagreb in obratno, Ljubljana-Beograd in obratno in Ljubljana-Bled in obratno (samo v sezoni od 15. maja do 15. septembra);

DAJEMO

brezplačno vse turistične in prometne informacije in prodajamo razglednice, spominke in turistične publikacije;

IZVRŠUJEMO

po naročilu turističnih in gostinskih organizacij vse vrste turistične propagande. V lastnem fotolaboratoriju izdelujemo za potrebe turistične propagande vse vrste fotopovečav v črno beli in barvni tehniki.

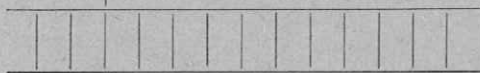
K O M P A S pošilja vsem članom planinskih organizacij iskrene čestitke in najboljše želje ob VSTOPU V NOVO LETO 1961.

NE POZABITE! PRED VSAKIM POTOVANJEM JE KOMPAS NAJBOLJŠI SVETOVALEC!

Po napornem vzponu je prijeten počitek v planinskih domovih ob zvokih naših radijskih sprejemnikov:

VESNA 58 A in B

SAVICA 58 A in B

Naj ne bo planinskega doma brez našega sprejemnika, ker njihovo predvajanje ne more kaliti planinskega miru

Telekomunikacije

Ind. podjetje za elektrozveze

Ljubljana — Pržan

SOČA UKV 58 A in B

Āavarna dušika Ruše

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljavo in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal — Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

Kisik in aceten

za rezanje in varjenje kovin

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Brzjavni naslov: Azot Maribor, telefon: Maribor 35-48 in 36-48, teleprinter: 03312.

Železniška postaja: Ruše — industrijski tir. Tekoči račun: NB Maribor $\frac{604-11}{1-185}$

Tovarna barv in lakov — Medvode

- dobavlja najboljša premazna sredstva za vse panoge industrije
- Nudi široko izbiro lakov in emajlov za potrebe mornarice, industrije voznega parka (kolesa, motorje, avtomobile, kamione trolejbuse itd.) hidroenergetskih naprav železnic, finomehanike in lesne industrije, kemične industrije glede na specialne premaze, odporne proti najrazličnejšim vplivom kemikalij in visoke temperature itd.
- Proizvodnja vseh sredstev bazira na izboru najboljših klasičnih materialov in najsodobnejših surovin
- Izvrstne antikorozivne zaščite, vzdržljivi, odporni in trdni filmi, ki uvrščajo »Color« v vrsto najsodobnejših proizvajalcev barv in lakov

Zahtevajte prospekte, vzorce in pojasnila

**Tovarna
kovinskih izdelkov
in livarna**

»TITAN«

KAMNIK — SLOVENIJA

IZDELUJE:

ključavnice vseh vrst,
kuhinjske strojčke,
avtomatske,
balančne in kuhinjske tehtnice,
ročne vrtalne
in brusilne stroje,
Ewart verige iz temper litine,
fitinge — spojne dele,
Hoffman material iz temper
litine,
dele za opremo
daljnovidov,
litoželezne in medeninaste
uteži,
razno okovje itd.

■

Svoje renomirane izdelke,
vse vrste svetlega in temnega piva
ter prvovrsten kvas — priporoča

**PIVOVARNA
»UNION«
LJUBLJANA**

■

■

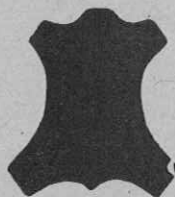
Za vsa kleparska
in vodovodno-instalaterske dela
se priporoča

**Kleparstvo
in vodovodne instalacije
FRANC KOŠENINA**

Ljubljana, Tržaška 109

■

tovarna usnja v šošanju

Najboljše

podplatno usnje

komerčno in goodeyar

vse vrste boksov

črnega in barvastih

dullboks

za specialne smučarske čevlje

mastno, cugovano

in nekrišplovano kravino

ter svetovno znani likanec

kupite najceneje

v tovarni usnja v Šošanju

POSTREŽBA TOČNA IN HITRA!

OBRA T: TISKARNA

Jože Moškrič

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov,
časopisov, revij in knjig

KLISARNA

izdelava eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNICA

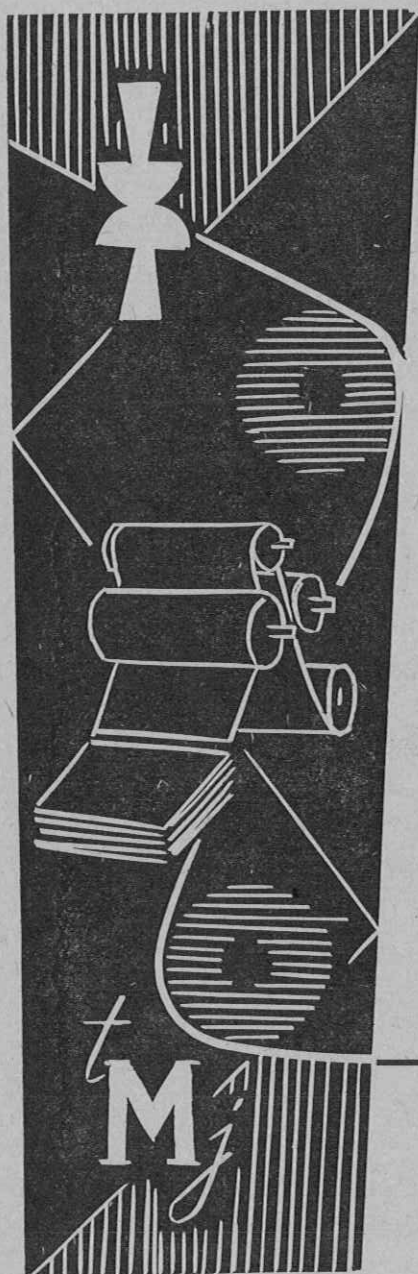
vezava preprostih in najboljših del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov
in knjigoveških črk

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

TELEFON: 21-296

Trgovsko podjetje na veliko in malo

Slovenijašport

V L J U B L J A N I

s poslovalnicami v Mariboru, Celju, Jesenicah in Kranju
Vam nudi v veliki izbiri vse vrste športnega in telovadnega orodja, dvokolesa, camping opremo, smučarsko opremo, opremo za podvodni ribolov, športno obutev in oblačila

Dobra kvaliteta — zmerne cene!

Oglejte si naše bogate zaloge v vseh poslovalnicah!

Usnjarski kombinat Slovenske Konjice

„KONUS“

O B R A T I : U S N J A R N A , J E R M E N A R N A , T E K -
S T I L N E U T E N Z I L I J E , U M E T N O U S N J E , O P E T N I C E

Predstavništva in prodajalne:

- »KONUS« Beograd, predstavništvo in prodajalna, Knez Mihajlova 47, tel. 20-630 in 20-296;
- »KONUS« Ljubljana, prodajalna in skladišče, Gosposvetska cesta 2, tel. 23-337;
- »KONUS« Zagreb, predstavništvo, Rogišičeva 22/III, tel. 28-372;
- »KONUS« Novi Sad, prodajalna, Ulica Narodnega heroja 10, tel. 29-78;
- »KONUS« Ptuj, prodajalna, Miklošičeva 1, tel. 173.

BOMBAŽNA PREDILNICA IN TKALNICA TRŽIČ

PREDILNICA
SUKANČARNA
TKALNICA

BELILNICA
BARVARNA
APRETURA

proizvaja:

kvalitetne bombažne tkanine,
surove in beljene
v širini od 70 do 200 cm,
industrijsko prejo
do številke Nm 50,
prejo za domačo obrt
in sicer mulle,
double,
knitting in hardwater

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

Telefon: Radeče 81-950
Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-13/1-11
Brzjavni: Papirnica Radeče
Železniška postaja: ZIDANI MOST

● PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov

specialne papirje

surovi heliografski
in foto papir

paus papir

kartografski

specialni risalni »Radeče«
papirje za filtre itd.

● IZDELUJE:

vse vrste kartic
za luknjanje v standardni velikosti
in tisku

Po želji izdeluje kartice
v posebnem tisku

v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Veleblagovnica

nama

pred Pošto

Nudi:

manufakturo

konfekcijo

trikotazo

obutev

gospodinske potrebščine

posodo — steklo

parfumerijo

igračice — kolesa

šivalne stroje

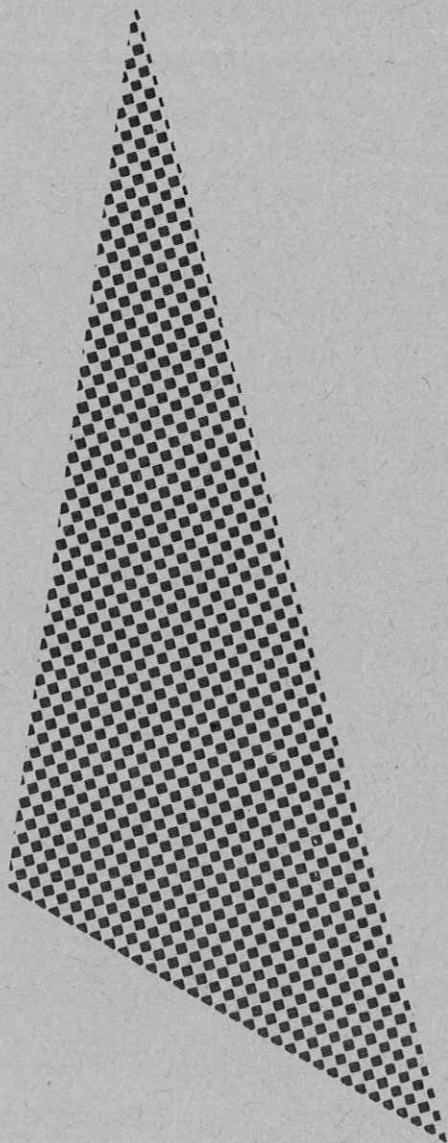
pohišstvo linolej

pralne, hladilne

in druge gospodinske stroje

radijske in druge aparate

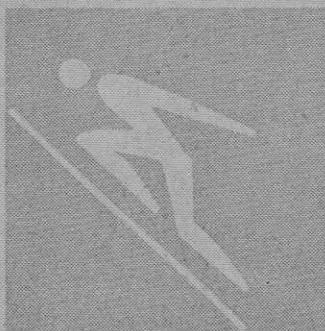
TUDI NA OBROKE!

vitergin

T A B L E T E

P R I V S A K E M

N A P O R N E M D E L U

*pozivi in
okrepi*

Lek

P O D J E T J E

Jugoexport

I Z B E O G R A D A

je odprlo v razstavnih prostorih

ZVEZNE TRGOVINSKE ZBORNICE
V BEOGRADU, KNEZ MIHAJLOVA 10

RAZSTAVO

najkvalitetnejših izvoznih artiklov —
športne, planinske in camping opreme

Razstavljeni predmeti so tudi v prodaji

Jugoexport

Beograd, Kolarčeva 1/I

Telefon: 38-315—319 Telex: 01-164

Razstava je odprta od 20. decembra 1960 do 1. februarja 1961

Železarna Jesenice

PROIZVAJA CEVI:

vodovodne

plinske

parovodne

konstrukcijske

pohištvene

pancirne

v dimenzijah 1/8 »—3«

spojke za cevi

loki za cevi

ZAHTEVAJTE KATALOG PROIZVODOV ŽELEZARNE JESENICE